

Jaarverslag CAG 2018

Coverfoto: Collectie Todd & Kristin Kimmell, Lost Highways Archive & Research Library, Pennsylvania, Verenigde Staten.

Foto: Adolphe Crespin (1859 - 1944), J.L. Goffart, Cafés Torréfiés / L'Abeille d'Or,
Collectie Stad Antwerpen, Letterenhuis.

1 INHOUDSTAFEL

1 INHOUDSTAFEL 1

2 VOORWOORD 3

3 ORGANISATIE 5

3.1 STATUUT, BEHEERS- EN ADVIESORGANEN 5
3.2 PERSONEEL 8

4 EXPERTISECENTRUM AGRARISCH ERFGOED 10

4.1 ONTWIKKELING EN VERWERVING VAN KENNIS EN EXPERTISE (SD 1) 10
4.2 IN KAART BRENGEN VAN DE ERFGOEDGEMEENSCHAP EN DEZE VERDER ONTWIKKELEN (SD 2) 16
4.3 ONTSLUITEN VAN EIGEN EN EXTERNE EXPERTISE TENEINDE DE SECTOR EN HET BREDE PUBLIEK TE INFORMEREN EN TE ONDERSTEUNEN (SD 3) 20
4.4 PARTICIPATIE AAN EN ONTWIKKELEN VAN VORMINGSACTIVITEITEN (SD 4) 27
4.5 VERZORGEN VAN EEN MODERNE EN ATTRACTIEVE COMMUNICATIE (SD 5) 33
4.6 NETWERKING EN AFSTEMMING WERKING MET ERFGOEDGEMEENSCHAP IN BINNEN- EN BUITENLAND (SD 6) 35
4.7 BELEID MET AANDACHT VOOR DUURZAAMHEID EN MAATSCHAPPELIJKE EN CULTURELE DIVERSITEIT (SD 7) 39
4.8 UITBOUWEN VAN EEN WERKING ROND IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED EN MONDELINGE GESCHIEDENIS (SD 8) 42

5 TAAK I.V.M. WERKING COLLECTIE BULSKAMPVELD 47

5.1 BEHEREN VAN DE COLLECTIE BULSKAMPVELD VOLGENS DE REGELS VAN DE KUNST EN VERZEKEREN VAN HET VOORTBESTAAN ERVAN (SD 1) 47
5.2 VERWERVEN EN UITWISSELEN VAN NIEUWE KENNIS MET BETREKKING TOT DE KERN VAN DE COLLECTIE BULSKAMPVELD (SD 2) 49
5.3 PRESENTEREN EN VALORISEREN VAN DE COLLECTIE BULSKAMPVELD VIA PUBLIEKSWERKING EN COMMUNICATIE (SD 3) 50
5.4 REALISEREN VAN EEN KWALITEITSVOLLE WERKING ROND DE COLLECTIE BULSKAMPVELD DIE ALS KATALYSATOR FUNGEERT VOOR DE HELE ERFGOEDGEMEENSCHAP (SD 4) 53

6 PROJECTEN 55

6.1 DOCUMENTEREN TECHNIEKEN MET HET BRABANTS TREKPAARD 55
6.2 ERFGOEDTRAJECT 'VOEDING IN BRUSSEL' 56
6.3 WAARDERINGSPROJECT 'NAAR WAARDE GESCHAT' 57
6.4 REGISTRATIE EN WAARDERING HOEVEMUSEUM 'T KAPELRIEGOED MOORSELE 61
6.5 PROJECT 'MERKSPLAS-KOLONIE' 61
6.6 PROJECT 'FIER OP DE HOEVE VAN HIER' 62
6.7 'LIERS VLAAIKE' 63
6.8 PROJECT 'CINEMA RURAL' 63
6.9 HERINRICHTING STROOPFABRIEK BORGLOON 65
6.10 PROJECT '65 JAAR ALMA' 65

7 LEZINGEN, TENTOONSTELLINGEN 67

7.1 LEZINGEN 67
7.2 TENTOONSTELLINGEN 68

8 PUBLICATIES 71

8.1 ARTIKELS 71
8.2 BOEKEN EN BROCHURES 72
8.3 RAPPORTEN 73
8.4 INTERNETPUBLICATIES 73

9 CAG IN DE PERS 75

9.1 GESCHREVEN PERS 75
9.2 DIGITALE PERS 76
9.3 AUDIOVISUELE PERS 80

10 CAG IN CIJFERS 81
LIJST VAN AFKORTINGEN 83
MISSIE 85

Foto: Projectmedewerkster Claudia Houben geeft een rondleiding over een historische hoeve in Kortenaken tijdens Open Monumentendag

2 VOORWOORD

Wanneer in een voorwoord wordt teruggeblikt op het voorbije werkjaar, komt het niet zelden voor dat de auteurs benadrukken dat het een druk, boeiend en zeer vruchtbaar jaar was. We zouden dat hier ook kunnen poneren. Want deze omschrijving geldt zeker voor de activiteiten van CAG in 2018. De basiswerking en de projecten draaiden op volle toeren. Onze aandacht bleef uitgaan naar het in kaart brengen, registreren en waarderen van meerdere (deel)collecties. We bouwden onze erfgoedbank Het Virtuele Land verder uit, en zetten de eerste stappen richting een grondige vernieuwing van onze website. We begeleidden immaterieel erfgoedgemeenschappen over heel Vlaanderen bij het onderzoeken, documenteren en borgen van hun tradities en vakmanschap. En we organiseerden opnieuw tal van publieksactiviteiten, van lezingen en studiedagen tot tentoonstellingen. Maar 2018 was om een drietal andere redenen toch een extra bijzonder en cruciaal werkjaar voor het centrum.

In het kader van de nieuwe subsidieronde (cultureel-erfgoeddecreet) werd ons beleidsplan 2019-2023, dat we indienden einde 2017, door de beoordelingscommissie 'dienstverlenende rollen' op een zeer positieve manier beoordeeld. Dit advies vertaalde zich in een gevoelige toename van de structurele werkingsmiddelen voor de volgende vijf jaren. Dit zorgt er niet alleen voor dat de werking van CAG als expertisecentrum voor het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven met dezelfde ambities kan worden verder gezet, maar dat we ook enkele nieuwe engagementen kunnen opnemen. In de loop van 2019 zullen die verder worden geconcretiseerd.
Ten tweede startten we in 2018 de nieuwe werking rond en met de Collectie Bulskampveld op. CAG engageerde zich tegenover de Vlaamse overheid om deze landbouw- en ambachtencollectie (vroeger eigendom van de Provincie West-Vlaanderen) als een goede huisvader te beheren, en via allerlei publieksacties te valoriseren. Met het masterplan in de hand en in overleg met de adviesgroep, bereidden we in 2018 de eerste initiatieven voor, waarbij veel aandacht uitging naar het documenteren en borgen van het ambacht van het lattenklieven. De resultaten van dit traject zullen worden voorgesteld op erfgoeddag 2019.

Ten derde stond 2018 ook in het teken van de koepelprojecten. Het onderzoek voor het project 'Tractor' werd afgerond en gepresenteerd in de nieuwe publicatie 'Tractor, een geschiedenis' (uitgegeven door Amsterdam University Press) en via de rondreizende expo 'Tractor, een ronkend verhaal' die in de zomer meerdere plaatsen in Vlaanderen aandeed en steeds op veel enthousiasme kon rekenen. Tegelijkertijd liepen ook de voorbereidingen voor het nieuwe koepelproject in 2020, dat zich zal richten op de geschiedenis en het erfgoed van koffie, en dat samen met de Plantentuin Meise, Cera en het Koninklijk Verbond van Koffiebranders zal worden ontwikkeld.
Kortom, er zijn een heleboel redenen om 2018 te beschouwen als een jaar waarin de positie van CAG in de erfgoedsector (en er buiten) verder werd verstevigd. De plannen voor de toekomst liggen klaar. We kijken er naar uit om die samen en in overleg met onze erfgoedgemeenschap de volgende jaren te concretiseren.

Joris Relaes, voorzitter

Yves Segers, coördinator

Foto: Team CAG tijdens personeelsuitstap in het depot van de Collectie Bulskampveld, Zwevezele

3 Organisatie

3.1 Statuut, beheers- en adviesorganen

3.1.1 Statuut

Het Centrum Agrarische Geschiedenis VZW (CAG) heeft in dit laatste jaar van de beleidsperiode 2011-2018 nog steeds het statuut van landelijk expertisecentrum voor het agrarisch erfgoed en ontving in 2018 hiervoor een werkingssubsidie van de Vlaamse Regering (Departement Cultuur, Jeugd en Media, Afdeling Cultureel Erfgoed) van 280.469,97 euro. Daarnaast beheert CAG vanaf 2018 -en dit is dus nieuw- op vraag van de Vlaamse Gemeenschap de Collectie Bulskampveld (hoofdzakelijk boerenwagens en karren, landbouwwerktuigen en ambachtsgerief), die vroeger eigendom was van de Provincie West-Vlaanderen, maar die door de overheveling van de culturele bevoegdheden van de provincies in Vlaamse handen is gekomen. Voor deze taak ontving CAG dit jaar 259.530 euro. Beide subsidies werden, net zoals de voorbije jaren, ook nog aangevuld met eigen verworven inkomsten: subsidies van andere overheden en organisaties en betaalde projectopdrachten.

3.1.2 Beheersorganen

3.1.2.1 Algemene Vergadering

Eind 2017 werd de Algemene Vergadering van CAG verruimd, zodat binnen dit beheersorgaan vanaf 2018 nog meer de diversiteit van de erfgoedgemeenschap van CAG weerspiegeld is. Er zetelen vertegenwoordigers van verschillende organisaties uit de klassieke erfgoedsector, maar ook uit de wetenschappelijke wereld, de landbouw- en plattelandssector, sociaal-cultureel werk, gastronomie en levend erfgoed. Bij de verruiming werd ook zoveel als mogelijk rekening gehouden met de principes van goed bestuur: gelijkwaardige gender-verhouding, mix van competenties en een cultureel diverse achtergrond.

Samenstelling Algemene Vergadering CAG in 2018
vertegenwoordiger **KU Leuven** (voorzitter ICAG): Leen Van Molle, gewoon hoogleraar, Faculteit Letteren, onderzoekseenheid MoSa, KU Leuven
2de vertegenwoordiger **KU Leuven**: Joris Relaes, administrateur-generaal ILVO, voorzitter CAG
3de vertegenwoordiger **KU Leuven** (Bio-ingenieurswetenschappen): Wouter Saeys, hoofddocent KU Leuven, Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen
vertegenwoordiger **KADOC**: Peter Heyrman**,** directeur onderzoek
vertegenwoordiger **Boerenbond**: Peter Bruggen**,** adviseur Boerenbond
2de vertegenwoordiger **Boerenbond**: Peter Van Bossuyt, directeur Boerenbond. N.a.v. zijn pensionering werd dit mandaat vanaf 01/07/2018 overgenomen door Stijn De Roo, directeur Beweging.
vertegenwoordiger **Cera**: Lieven Vandeputte**,** Hoofd Maatschappelijke Dienstverlening bij Cera

vertegenwoordiger **Departement Landbouw & Visserij**: Jules Van Liefferinge, secretaris-generaal Departement Landbouw en Visserij
vertegenwoordiger **VLAM**: Frans de Wachter, directeur VLAM
vertegenwoordiger **Bokrijk**: Hilde Schoefs**,** conservator Openluchtmuseum Bokrijk
vertegenwoordiger **Jenevermuseum Hasselt**: Davy Jacobs**,** conservator
vertegenwoordiger **KVLV**: Annemie Morris, stafmedewerker
vertegenwoordiger **Erfgoedcel Leuven** : Rebecca Gysen**,** coördinator
vertegenwoordiger **Steunpunt Levend Erfgoed**: Staf Van den Bergh**,** bestuurslid
Felix Alen, chef-kok **Hof te Rhode** en **vzw Xaverius**
Gewezen Landbouwraad Nederland: Frits Tissen
Vertegenwoordiger **Vlaamse Landmaatschappij (VLM)**, Els Hofkens, diensthoofd plattelandsbeleid (vanaf 01/07/2018)

In de loop van 2019 zal de Algemene Vergadering waarschijnlijk nog uitgebreid worden met een vertegenwoordiger van het Internationaal Comité van Beweging.net.

De Algemene Vergadering kwam in 2018 samen op:

- 26 januari
- 23 maart
- 19 oktober
- 5 december

3.1.2.2 Raad van Bestuur

Samenstelling Raad van Bestuur van CAG in 2018
Leen Van Molle (Voorzitter ICAG, KU Leuven)
Joris Relaes (KU Leuven en ILVO), voorzitter CAG
Peter Heyrman (KADOC)
Peter Bruggen (Boerenbond)
Peter Van Bossuyt (Boerenbond), vanaf 01/07/2018: Stijn De Roo
Lieven Vandeputte (Cera)
Jules Van Liefferinge (Vlaamse overheid, Dept. Landbouw en Visserij)

De Raad van Bestuur kwam in 2018 samen op volgende momenten:

- 26 januari
- 23 maart
- 25 juni
- 19 oktober
- 5 december

3.1.3 Adviesorganen

3.1.3.1 Adviesraad

In 2018 werd er uitzonderlijk geen adviesraad samengeroepen, vermits pas tegen het eind van het jaar (na de beslissing van de Vlaamse Regering in oktober) de doelstellingen met de concrete actiepunten en de licht aangepaste structuur van CAG voor de nieuwe beleidsperiode vanaf 2019 door de Raad van Bestuur werd uitgetekend en door de Algemene Vergadering werd goedgekeurd. De adviesraad zal dus pas in het voorjaar 2019 bijeengeroepen worden, zodat ook rekening kan gehouden worden met hun ideeën omtrent de werking van CAG. Bovendien zal begin 2019, in het licht van de nieuwe beleidsperiode, ook de samenstelling van de adviesraad herbekeken worden.

3.1.3.2 Klankbordgroepen en overlegfora

3.1.3.2.1 Klankbordgroep ICE en Mondelinge Geschiedenis wordt Domein 4-overleg

De klankbordgroep ICE en Mondelinge Geschiedenis is sinds 2016 opgegaan in en vervangen door het Domein 4-overleg. Dit is een open **overlegplatform voor alle professionele erfgoedactoren die een werking ontplooien rond het immaterieel erfgoed van Natuur en Universum**, het zogenoemde vierde UNESCO-domein. Het opzet van dit overlegplatform, dat sinds 2016 bestaat, is om de werking en acties af te stemmen, om informatie, ervaringen en voorbeeldpraktijken uit te wisselen. Door complementair te werken, wil het Domein 4-overleg dit immaterieel erfgoed gezamenlijk versterken.
Het Domein 4-overleg kwam in 2018 samen op 4 juni in het Jenevermuseum in Hasselt.

3.1.3.2.2 Klankbordgroep roerend erfgoed

In de loop van 2018 is er geen overleg geweest voor de klankbordgroep roerend erfgoed. In 2019 zal deze groep mee geïntegreerd worden in het Collectie-overleg, een nieuw overlegforum voor de professionele collectiebeheerders van het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven.

3.1.3.2.3 Klankbordgroep Het Virtuele Land

Deze klankbordgroep is niet samen gekomen in 2018. In 2019 zal de klankbordgroep omgezet worden in de Visiegroep HVL 2025, waarbij de vernieuwing en doelstellingen van de erfgoedbank www.hetvirtueleland.be en de omgang met digitaal erfgoed centraal staan. De leden van de huidige klankbordgroep worden uitgenodigd voor deze Visiegroep, samen met nieuwe leden die een minder technisch profiel hebben.

3.1.3.2.4 Klankbordgroep Educatie

De educatieve werking beperkte zich in 2018 tot het aanvullen van bepaalde publieksactiviteiten en initiatieven met een educatief luik. Een klankbordgroep werd hiervoor niet samengeroepen. Wel vond er op maat en op vraag overleg plaats met leerkrachten en vakwerkgroepen uit enkele scholen om de educatieve materialen zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de wensen en noden van de beoogde doelgroep.

3.2 Personeel

In 2018 kon CAG rekenen op de inzet van zowel vaste stafmedewerkers als tijdelijke projectmedewerkers.

3.2.1 Vaste stafmedewerkers

Enerzijds is er de **vaste staf** op de loonlijst van CAG:

- Chantal Bisschop, stafmedewerker ICE en Mondelinge Geschiedenis (100%, in zwangerschapsrust vanaf 18/10/2018)
- Brecht Demasure, stafmedeweker behoud en beheer Collectie Bulskampveld (20% vanaf 01/01/2018 t/m 30/09/2018 en 100% vanaf 01/10/2018)
- Griet Frère, stafmedewerker publiekswerking Collectie Bulskampveld (100% vanaf 01/05/2018)
- Kristel Janssens, medewerker administratie (15%)
- Diantha Osseweijer, stafmedewerker Erfgoedbank en Digitalisering (100%)
- Femke Paulussen, stafmedewerker Communicatie, Publiekswerking en Educatie (80%)
- Bert Woestenborghs, stafmedewerker Roerend Erfgoed (100%). Opmerking: Bert werkte in 2018 deels (+/- 40% van zijn tijdsbesteding) op het waarderingsproject 'Naar waarde geschat'

Anderzijds kan CAG voor de administratie en coördinatie beroep doen op deels vrijgestelde VTE's van het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis (ICAG, KU Leuven):

- Kristel Janssens, medewerker administratie (50%)
- Yves Segers, coördinator (50%)

Beiden worden door de universiteit deels vrijgesteld om ook de werking van CAG mede in goede banen te leiden.

3.2.2 Projectmedewerkers

Naast de **stafmedewerkers** bestond het team in 2018 ook uit meerdere **projectmedewerkers**:

- Laura Danckaert, projectmedewerker 'Tractor. Een ronkend verhaal' waarbinnen zij deels de taken opnam van de stafmedewerker roerend erfgoed, die in 2018 deels op het waarderingsproject 'Naar waarde geschat' werkte. Projectmedewerker 'Educatief project Merksplas-Kolonie', en '65 jaar Alma' en ook als vervanging van stafmedeweker ICE tijdens haar zwangerschapsrust (100%)
- Brecht Demasure, projectmedewerker 'Naar waarde geschat' (80% t/m 30/09/2018)
- Thomas Dirckx, projectmedewerker 'Naar waarde geschat' (100% vanaf 03/10/2018)
- Greet Draye, projectmedewerker erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' (60%)
- Claudia Houben, projectmedewerker 'Fier op een hoeve van hier' en koepelproject 'Koffie' (100%)
- Sven Lefèvre, projectmedewerker 'Cinema Rural' (100% vanaf 24/10/2018)

3.2.3 Functieprofielen en functioneringsgesprekken

De bestaande functieprofielen voor de stafmedewerkers van CAG werden in het najaar van 2018 grondig nagekeken en op enkele punten geactualiseerd. Ze vormden een handig instrument bij de functioneringsgesprekken, die eind november werden gehouden. In de loop van 2019, wanneer in het kader van de nieuwe beleidsperiode de organisatiestructuur van CAG enigszins zal worden aangepast, zullen deze profielen terug geüpdatet worden.

3.2.4 Voorbereiding nieuwe beleidsperiode 2019-2023

Op 15 december 2017 diende CAG zijn beleidsplan in voor de nieuw beleidsperiode en op 13 maart 2018 werden Yves Segers en Chantal Bisschop uitgenodigd om dit plan extra te komen toelichten tijdens een 'hearing'. Midden mei volgde dan het positieve advies van de commissie, maar het bleef wachten tot begin oktober om het concrete bedrag van de werkingssubsidie voor de komende beleidsperiode te kennen: CAG zal in de komende beleidsperiode een jaarlijkse werkingssubsidie van 412.000 euro ontvangen voor haar dienstverlenende rol inzake het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven. Op basis van dit bedrag werd gestart met het bespreken van de nieuwe beleidslijnen en het maken van concrete keuzes inzake de werking en personeelsbezetting van CAG tijdens de komende jaren. De Algemene Vergadering gaf op 5 december groen licht voor het opnemen van alle in het beleidsplan voorgestelde strategische doelstellingen en voor een licht gewijzigde organisatiestructuur van CAG.

3.2.5 Personeelsuitstap en teambuildingactiviteiten

Op vrijdag 8 juni trok de hele ploeg van CAG naar West-Vlaanderen. Vanuit het station van Lichtervelde fietsten we langs landelijke wegen midden de West-Vlaamse landbouwvelden richting de loods van 'De Vier Winden' in Zwevezele, waarin de collectie Bulskampveld is ondergebracht. Collega's Brecht Demasure en Griet Frère, die enerzijds het behoud en beheer van deze collectie en anderzijds de publiekswerking op zich nemen, gaven toelichting bij de bewaring en werking van deze omvangrijke collectie. Na een lichte lunch fietsten we verder naar 'sociale boerderij De Lochting' in Izegem, waar we na een korte toelichting, zelf de handen uit de mouwen staken: oogsten van groenten en daarna er een vegetarische maaltijd mee bereiden, die we achteraf heerlijk lieten smaken.

Op 13 september liepen er twee CAG-teams mee aan de University Trail, georganiseerd door KU Leuven, een sportief initiatief waarbij medewerkers 5 of 10 kilometer konden wandelen of lopen door universitaire domeinen en gebouwen in Heverlee en achteraf getrakteerd werden op een snack en borrel. Tijdens dit evenement primeerde vooral de sfeer onder de collega's.

Op 19 december zetten acht CAG-collega's hun beste beentje voor tijdens de Warmathon in Leuven. Het bijeengespaarde bedrag werd ingezet voor de vereniging 'Boeren op een kruispunt'

4 Expertisecentrum Agrarisch Erfgoed

In de beheersovereenkomst met de Vlaamse Gemeenschap en uit het overleg met de Afdeling Cultureel Erfgoed van het Departement Cultuur, Jeugd en Media werden diverse strategische en operationele doelstellingen in de werking van CAG als expertisecentrum voor het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven naar voor geschoven. De basis hiervoor was het beleidsplan voor de periode 2012-2018. Alle initiatieven en acties worden hieronder besproken. De werking rond Immaterieel Cultureel Erfgoed wordt in een aparte paragraaf (5.8) ondergebracht omdat dit thema, in samenspraak met de Afdeling, in de beheersovereenkomst als een aparte doelstelling werd geformuleerd.

4.1 Ontwikkeling en verwerving van kennis en expertise (SD 1)

4.1.1 Binnenhalen en ontwikkelen van externe kennis en expertise (OD 1.1)

4.1.1.1 Studiedagen, vormings- en inspiratiemomenten

Alle medewerkers van CAG krijgen voldoende tijd om externe bijscholingen en vormingen te volgen, via studiedagen, workshops en specifieke vormingsmomenten. Hieronder volgt een overzicht van de gevolgde studiedagen en vormingscursussen in 2018 en dit in chronologische volgorde:

- 18 januari: opleiding payroll-systeem Connect, Acerta, Leuven, Kristel Janssens
- 31 januari: FARO Masterclass waarderen met Sophia Labadi (University of Kent): erfgoedwaarden zijn subjectief, FARO, Brussel, Brecht Demasure en Bert Woestenborghs
- 15-16 februari, International conference ‘Urban Cultures, Superdiversity and Intangible Heritage’, Ulu Moskee, Utrecht, Chantal Bisschop
- 16 februari: Nieuwjaarsbijeenkomst Wikimedia 2018, BOZAR, Brussel, Diantha Osseweijer
- 13 maart: Voorstelling Leuvense Voedselstrategie, Leuven 2030, STUK, Leuven, Femke Paulussen
- 15 maart: FARO Masterclass waarderen met Caroline Reed (erfgoedconsulente): Reviewing Significance 3.0 en Revisiting Collections, FARO, Brussel, Brecht Demasure
- 15 maart: Open Monumentencongres, Herita, Iers College, Leuven, Femke Paulussen
- 28 maart: Studiedag FARO Gevaarlijk erfgoed!?, MIAT, Gent, Brecht Demasure
- 30 maart: Masterclass ‘A conversation with Laurajane Smith’, Paleis op de Meir, Antwerpen, Chantal Bisschop
- 27 april: FARO Masterclass waarderen met Silvia Prins: het positieve van conflicterende meningen, FARO, Brussel, Brecht Demasure en Bert Woestenborghs
- 4 mei: ICAG-seminarie met dr. Ir. Tessa Avermaete (KU Leuven): ‘Wat met ons voedsel? De onvolmaakte waarheden en de keuze van de consument’, Atrechtcollege, Leuven, Brecht Demasure, Yves Segers, Bert Woestenborghs
- 7 mei: Denkdag Buurt met erfgoed secundair Onderwijs, FARO, Brussel, Griet Frère

- 18 mei: FARO Masterclass waarderen met Agnes Brokerhof (Rijksdienst Cultureel Erfgoed Nederland) en Janien Kemp: workshop waardemanagement, FARO, Brussel, Brecht Demasure
- 18 mei: Herita netwerkmoment voor ambachtelijke brouwers en stokers, Brouwerij De Kroon, Neerijse, Chantal Bisschop
- 24 mei: Conference 'Food culture: social inclusion, sustainable development and cultural identity', UNESCO, Parijs, Frankrijk, Chantal Bisschop
- 25 mei: Studiedag Meerstemmig Erfgoed, PXL Hasselt, Griet Frère
- 29 mei: Studiebezoek Koninklijke Bibliotheek Den Haag, Nederland, in het kader van het waarderingstraject 'Wijzer waarderen', Vlaamse Erfgoedbibliotheek, Bert Woestenborghs
- 1 juni: ICAG-seminarie met prof. dr. Liesbeth van de Grift (Universiteit Utrecht): 'Op nieuw land een nieuwe samenleving: interne kolonisatie in Nederland en Europa in het Interbellum', Atrechtcollege, Leuven, Chantal Bisschop, Laura Danckaert, Brecht Demasure, Yves Segers, Bert Woestenborghs
- 4 juni: Wiki loves Heritage Infosessie regio Hasselt, Bibliotheek Hasselt, Limburg, Diantha Osseweijer
- 9 juni: Herita netwerkmoment voor molenaars, Heetveldemolen, Tollembeek, Chantal Bisschop
- 17 september: Focusgesprek erfgoeddatabanken, VAC Jacob van Maerlant, Brugge, Brecht Demasure
- 17 - 21 september: Packed Nazomers trainingskamp 'open culturele content', WTC Toren I, Brussel, Diantha Osseweijer
- 25 september: Broodje Brussel 'Afrikot. Over de teelt en het feest van de Yam-knol', Brussel, Greet Draye
- 26 september: Inspiratiesessie Erfgoeddag, FARO, Brussel, Griet Frère
- 27 september: Opleiding Evacuatieprocedures VGM-antennelid EIP, KU Leuven, Instituut voor Wiskunde, Heverlee, Femke Paulussen
- 1 oktober: Contactdag CAG 'Bouwen en heropbouwen', CC Het Perron, Ieper, Brecht Demasure, Dries Claeys, Claudia Houben, Femke Paulussen, Yves Segers
- 2 oktober: Digital Storytelling in de Zorg, FARO, Brussel, Griet Frère
- 4 oktober: Studiedag Dienst Dierenwelzijn 'Roofvogels houden in gevangenschap', Auditorium Maria Baers, Brussel, Chantal Bisschop
- 5 oktober: FARO Masterclass waarderen met Annemie Van Dyck en Bert Van Der Veken (CRKC), Thomas Dirkx, Bert Woestenborghs
- 11 oktober: Broodje Brussel met Hans Vandevoorde 'Brusselse cafécultuur', Brussel, Greet Draye
- 12 oktober: Opleiding VGM-antennelid EIP: blusoefening labo, KU Leuven, Heverlee, Femke Paulussen
- 16 oktober: workshop 'ErfgoedApp, Augmented reality en erfgoedbeacons', FARO, Brussel, Greet Draye
- 25 oktober: ICAG-seminarie met dr. Johan Poukens: 'De verspreiding van koloniale genotmiddelen in het hertogdom Brabant: verkoop en verbruik van koffie, thee, cacao en

tabak tijdens de 18de eeuw', Atrechtcollege, Leuven, Brecht Demasure, Greet Draye, Sven Lefèvre, Diantha Osseweijer, Femke Paulussen, Yves Segers

- 25 oktober: Journée de sensibilisation au Patrimoine culturel immatériel, Fédération Wallonie-Bruxelles, Musée de la vie wallonne, Luik, Laura Danckaert
- 5 november: Depotinrichting als sleutel tot een efficiënt collectiebeheer (module 1. In goede handen: erfgoed in depots), Openluchtmuseum Bokrijk, Brecht Demasure
- 9 november: Presentatie Kennisagenda, Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, Culemborg, Laura Danckaert
- 13 november: Herinneringen en erfgoed: Inspiratienamiddag Huiselijke hoekjes, Erfgoedcel Brugge, Griet Frère
- 16 november: Studiedag FARO klimaatbeheersing van cultureel erfgoed, VAC Dirk Bouts, Leuven, Brecht Demasure
- 17 november: FoodieFestival, Bijzondere Collecties Universiteit van Amsterdam, Greet Draye
- 19 november: Niet te verwaarlozen: onderhoud van het depot (module 3. In goede handen: erfgoed in depots), Letterenhuis, Antwerpen, Brecht Demasure
- 24 november: Heemkunde Actueel: auteursrecht en cultureel erfgoed, Hof van Busleyden, Mechelen, Heemkunde Vlaanderen, Brecht Demasure
- 26 november: Zeker bewaren, verpakken en transporteren (module 4. In goede handen: erfgoed in depots), Kasteel van Gaasbeek, Lennik, Brecht Demasure
- 29 november: ICAG-seminarie met prof. dr. ir. Erwin Wauters (ILVO): 'Landbouw en landschap in vervoering: de co-evolutie van landbouw en landschap in Voeren in het verleden, heden en toekomst', Atrechtcollege, Leuven, Laura Danckaert, Brecht Demasure, Sven Lefèvre, Femke Paulussen, Yves Segers, Bert Woestenborghs
- 30 november: internationale conferentie Participation in cultural heritage for mental health recovery, FARO, Brussel, Griet Frère
- 4 december: Erfgoed en immersive storytelling, Faro, Brussel, Femke Paulussen
- 6 decemeber, SBB Slim, opleiding SBB, Leuven, Kristel Janssens
- 13 december: Opleiding 'I Like Instagram', I Like Media, Leuven, Femke Paulussen

4.1.1.2 Teamvergaderingen

Tijdens de maandelijkse teamvergaderingen werd zoveel mogelijk **opgedane kennis en expertise tussen de staf- en projectmedewerkers uitgewisseld**. Naast de algemene en praktische zaken werd getracht om ook zo veel mogelijk één specifiek thema op de agenda te zetten, dat door een van de staf- of projectmedewerkers werd voorbereid en gepresenteerd. Hieronder het overzicht van de teamvergaderingen, met thema's van de presentaties:

22/01/2018
27/02/2018 met presentatie van projectaanvraag 'Cinema Rural'
26/03/2018 met presentatie project 'Fier op een hoeve van hier'
14/05/2018 met presentatie en brainstorming van project 'Tractor'
28/05/2018 met presentatie en brainstorming over educatief project 'Landloperskolonie Merksplas'
25/06/2018 met presentatie van 'Erfgoedproject voeding in Brussel'
30/08/2018 met presentatie waarderingsproject 'Naar waarde geschat'

08/10/2018 met presentatie 'Bulskampveld'
22/10/2018 met presentatie en brainstorming over de vernieuwing van 'Het Virtuele Land'
29/11/2018 met presentatie over de nieuwe beleidsperiode 2019-2023

4.1.1.3 Concreet actiepunt: 'Boter bij de Vis' - Landbouw, voeding en Eerste Wereldoorlog

De website boterbijdeviswo1.be fungeerde ook in 2018 als verzamelpunt voor alle acties rond landbouw, voeding en de Eerste Wereldoorlog. Maandelijks verschenen er nieuwsberichten en aankondigingen van activiteiten.

Op de website verschenen in 2018 tevens drie nieuwe verhalen:

- Demasure B., Het herstel van de veestapel;
- Schoups M., Woekeraars en zeepbaronnen. Voedselprijzen na WOI;
- Tirez H. en Demasure B., Soldatenkost in het Belgische leger tijdens WOI.

In 2018 gaven CAG en ICAG-medewerkers enkele lezingen over de thema's landbouw, voeding en de Eerste Wereldoorlog en wederopbouw en herstel van het platteland. De lezingen gingen door op verschillende plaatsen in het land. Voor een overzicht, zie 7.1.

Met het einde van de herdenkingsperiode naar aanleiding van 100 jaar Eerste Wereldoorlog komt er ook een einde aan het project 'Boter bij de Vis'. De rondreizende expo's 'Boter bij de Vis' werden eind december herbestemd naar een permanente locatie: één expo werd permanent in het ILVO in Merelbeke opgesteld; de andere identieke expo kreeg een plaats in de gebouwen van de site Hunnegem in Geraardsbergen.

De website boterbijdeviswo1.be blijft nog een tijd actief, maar wordt niet verder aangevuld. Alle verzamelde informatie en verhalen worden geïntegreerd in de nieuwe versie van Het Virtuele Land (2020).

4.1.1.4 Concreet actiepunt: Reconstructie van de nationale landbouwrekeningen (1760-2010)

Wegens andere dringende prioriteiten werd in 2018 nog geen werk gemaakt van een publieksvriendelijke ontsluiting van een aantal tijdsreeksen.

4.1.1.5 Concreet actiepunt: Thesaurus landbouwwerktuigen

In de eerste helft van 2018 werden de reeds behandelde thema's (hop, bakkerij en vervoer) door de redactie van de Arts en Architecture Thesaurus (AAT) gecontroleerd met het oog op opname in de internationale AAT. Dat resulteerde in een overlegmoment op 28 juni in Antwerpen waar knelpunten werden besproken. Bovendien werden afspraken gemaakt over de werkwijze en samenwerking in de toekomst. In de daaropvolgende maanden werden vervolgens stapsgewijze de verschillende termen verder afgehandeld. Bedoeling is om in de loop van 2019 het thesauruswerk terug op te nemen.

4.1.1.6 *Concreet actiepunt: 'Traject Tractor'*

Met het tractorproject had CAG de ambitie om de geschiedenis en het erfgoed van de tractor in Vlaanderen en België beter in kaart te brengen en te bestuderen. Daarbij stond de tractor centraal, met oog voor de mechanisering, maar vooral met aandacht voor het ruimere fenomeen van de tractor. Vanuit verschillende invalshoeken werden ook minder evidente topics zoals tractorclubs, beeldvorming en reclame belicht. Een divers samengestelde stuurgroep, met zowel vertegenwoordigers uit professionele organisaties als leden van tractorclubs, volgde dit project op. (stuurgroepvergaderingen: 23 januari, 17 april). Verder werden leden via email op de hoogte gehouden en geconsulteerd wanneer feedback werd verwacht.

In de periode januari-februari 2018 werden meerdere tractorcollecties bezocht en interviews afgenomen om zo een beeld te krijgen van het aanwezige tractorerfgoed. Daarnaast werd het documentair erfgoed over tractoren (tijdschriften als De Boer en Le Sillon Belge/Landbouwleven, catalogi van het Landbouwsalon – Agribex, foto's en folders), dat eind 2017 werd geïnventariseerd, verder verwerkt en werden interessante afbeeldingen en foto's gedigitaliseerd of – in hoge resolutie - aangevraagd ter illustratie van de publicatie en de expo die uit dit project zouden volgen. Deze publicatie en rondreizende expo hadden tot doel het tractorerfgoed te ontsluiten voor een breed publiek.

Zes interne en vier externe auteurs (Tim Decoster-Landbouwleven, Jan Ebinger-landbouwjournalist, Wouter Saeys-professor op de Afdeling Mechatronica, Biostatistiek en Sensoren KU Leuven en Marc Wellens-Speelgoedmuseum) schreven samen aan het boek 'Tractor. Een geschiedenis'. De publicatie werd uitgegeven door Amsterdam University Press en is begin december in de boekhandels verschenen. Het boek is een rijkelijk geïllustreerde uitgave geworden en beslaat 256 pagina's.

De rondreizende expo 'Tractor, een ronkend verhaal' werd in samenwerking met ontwerpbureau Bailleul ontwikkeld en deed in de zomer van 2018 enkele evenementen aan, met als doel het boeiende verhaal van de tractor te vertellen en uit te dragen naar het brede publiek en de publicatie aan te kondigen (zie ook 7.2.1.).In 2019 wordt opnieuw een zomerprogrammatie voor de expo uitgetekend.

4.1.1.7 *Concreet actiepunt: voorbereiding koepelproject 'Koffie'*

In de beleidsperiode 2019-2023 zal CAG werken aan twee koepelprojecten, 'Koffie' (2019-2020) en 'Moestuin' (2021-2022). Beide koepelprojecten zijn de ideale kapstokken om de integrale en geïntegreerde visie van CAG in de praktijk om te zetten en vele operationele doelstellingen samen te brengen in meerdere concrete acties. Ze nodigen uit tot inhoudelijke verdieping, onderzoek, diepgaande registratie, (digitaal) experiment met participatieve documentering en waardering, etc. In samenwerking met andere grote en kleine erfgoedorganisaties, van lokaal tot internationaal, en met bijzondere aandacht voor actoren die erfgoed niet als kerntaak hebben, worden naast onderzoek ook enkele grote publieksgerichte en participatieve acties opgezet: (rondreizende) tentoonstellingen, publicaties, workshops, etc.

Met het koepelproject 'Koffie' wil CAG het materiële en immateriële erfgoed rond koffie in kaart brengen, onderzoeken en op een publieksgerichte manier naar buiten brengen. Hierbij zal gekeken worden naar botanisch erfgoed, bedrijfsarchief en –erfgoed, reclamemateriaal, koffiemolens en -

serviezen en objecten allerhande. Ter voorbereiding van het koepelproject ‘Koffie’ werden in 2018 contacten gelegd met partners uit de professionele koffiewereld en erfgoedorganisaties die interesse hebben om rond dit thema samen te werken. Een samenwerking werd opgestart met de Plantentuin Meise en het Koninklijk Verbond van Koffiebranders. Ook werd een projectaanvraag ingediend en goedgekeurd bij Cera om de publieksontsluiting van dit project mee te ondersteunen. Eind 2018 werd de oproep ‘Koffieneuzen’ gelanceerd waarbij een oproep werd gedaan naar vrijwilligers om op een participatieve manier mee het koffie-erfgoed dat Vlaanderen en Brussel rijk is, in kaart te brengen. De focus ligt hierbij op onderzoek naar koffiebranderijen, koffiehuizen en tradities en gewoonten rond het zetten en drinken van koffie.

Foto: Participatief waarderingstraject van de van de landbouw- en vlasteeltcollectie van Texture, Kortrijk

4.2 In kaart brengen van de erfgoedgemeenschap en deze verder ontwikkelen (SD 2)

4.2.1 Verder ontwikkelen van de aanwezige expertise in de erfgoed-gemeenschap (OD 2.2)

4.2.1.1 Registratietrajecten roerend agrarisch en culinair erfgoed

Door diverse registratieprojecten heeft CAG een uitgebreide expertise opgebouwd die ook in het veld steeds duidelijker wordt (h)erkend. CAG krijgt regelmatig vragen van collectiebeheerders om de collectie nader te bekijken in functie van registratie en eventueel waardering en herbestemming.

Het registratieproject van de archiefcollectie van het Brusselse sterrenrestaurant Comme Chez Soi werd in het voorjaar van 2018 afgerond (zie ook 6.2). Het archief werd volledig geschoond, geordend en zuurvrij verpakt. In Excel werd een gedetailleerde plaatsingslijst opgemaakt. Het archief is op deze manier toegankelijk voor onderzoek. De eigenaars hebben zich akkoord verklaard om in te gaan op gemotiveerde vragen tot inzage van hun archief voor onderzoeksdoeleinden.

Het Kapelriegoed in Moorsele, bij Wevelgem, is een privéverzameling landbouwwerktuigen van dhr. Marcel Vandoorne. Gezien zijn leeftijd wenst hij te stoppen met het beheer van zijn collectie en de uitbating van zijn museum. Met diverse partners werd gewerkt aan een projectdossier waarvoor subsidies bij de Vlaamse overheid werden verkregen. In het najaar van 2018 werd vervolgens van start gegaan met de registratie van de collectie. Die zal ook nog in 2019 worden verdergezet om dan via een waardering te komen tot een uiteindelijke herbestemming van de collectie.

Vanaf april werd in het kader van het waarderingstraject ‘Naar waarde geschat’ de deelcollectie grote landbouwtuigen van het Openluchtmuseum Bokrijk geregistreerd, gefotografeerd en digitaal verwerkt. In totaal werden meer dan 400 tuigen aangepakt die alle in zowel de erfgoedbank Het Virtuele Land als op Erfgoedplus werden ontsloten.

Bij de start van het tweede projectjaar van het waarderingstraject ‘Naar waarde geschat’ werd begonnen met de registratie van de deelcollectie kuipersmateriaal en koperslagersmateriaal van het Jenevermuseum in Hasselt. Omdat de objecten al digitaal verwerkt waren, zij het onvolledig en fragmentair, konden de 209 objecten snel worden verwerkt. Ook hier is het de bedoeling om ze digitaal te ontsluiten via hogergenoemde erfgoedbanken.

4.2.1.2 Waardering en herbestemming van roerend agrarisch en culinair erfgoed

Met de partners van de pilootprojecten waarderen werd door FARO een overlegtraject opgestart. Bedoeling is om regelmatig bijeen te komen, ervaringen uit te wisselen, een stand van zaken op te maken, struikelblokken te detecteren, om ook inspiratie op te doen. In de loop van 2018 kwam deze zogenoemde intervisiegroep samen op 31 januari, 15 maart, 27 april, 18 mei, 4 september en op 8

november. Op al deze sessies was de CAG-projectmedewerker van het project 'Naar Waarde geschat' aanwezig, de CAG-stafmedewerker roerend erfgoed nam aan drie ervan deel.

In de loop van 2018 draaide het pilootproject waarderen 'Naar waarde geschat' op volle toeren. In de eerste helft van het jaar werd de waardering van de landbouw- en vlasteeltcollectie van Texture, Kortrijk, aangepakt. Behalve een waardering door experten werd ook volop ingezet op een intensief overleg met belanghebbenden uit de vlas- en erfgoedsector. Vanaf april werd vervolgens de deelcollectie grote landbouwtuigen van het Openluchtmuseum Bokrijk geregistreerd, gefotografeerd en digitaal verwerkt. Behalve een overlegmoment met een groep belanghebbenden werd ook het brede publiek bij het waarderingswerk betrokken door de uitwerking van een stemmogelijkheid op een beperkt aantal objecten. Voor het Openluchtmuseum betekende het waarderingstraject een opstap naar een keuze voor die tuigen waarmee in de toekomst met de juiste zorg en onderzoeksarbeid wordt gewerkt.

Erfgoedcel CO7 heeft met het waarderingsproject 'Weten te waarderen' de ambitie om twee totaal verschillende erfgoedcollecties (hoperfgoed en oorlogsmateriaal) aanvullend te registreren en vooral ook te waarderen met het oog op de eventuele verhuizing naar het regionale erfgoeddepot Potyze in Ieper. In functie hiervan werd in december een bezoek gebracht aan de depotcollectie van het Hopmuseum en aanvullend richtinggevend overleg gepleegd voor het verdere verloop van het project.

4.2.2 In kaart brengen van actoren, expertise en cultureel erfgoed, zowel roerend als immaterieel (OD 2.1)

4.2.2.1 Basisoverzicht publiek toegankelijke erfgoedcollecties landbouw en voeding

Sinds maart 2015 staat er op Het Virtuele Land een **overzicht** van alle publiek toegankelijke erfgoedcollecties landbouw, platteland en voeding. Het overzicht bevat niet alleen praktische gegevens (contactpersoon, openingsuren, …) maar biedt ook info over het collectieprofiel en de aanwezige expertise.

Erfgoedcollecties zijn echter geen statisch gegeven. Op basis van rondvragen en blijvende collectiebezoeken werd het collectieoverzicht in het najaar geüpdatet (zie 4.3.1.1.2).

4.2.2.2 Bezoeken collecties

In het kader van het tractorproject:

- Geert Declercq, voorzitter Oude Trekker Club Roeselare en verzamelaar Vierzontractoren, Torhout, 17 december 2017
- Gilles Declercq, verzamelaar Vierzontractoren, Torhout, 17 december 2017
- Marc Geerkens, verzamelaar en verkoper oude tractoren, Meeuwen, 6 februari 2018
- Stefaan Heylebosch, verzamelaar landbouwbrochures, Geraardsbergen, 13 februari 2018
- Etienne Verschuere, verzamelaar SIMAR-motoculteurs, Wervik, 15 februari 2018
- Landbouwmuseum De Nostalgie, Ivo Smeets, Uikhoven, 14 augustus 2018

- Familie Steyfkens, verzamelaars van productie en parafernalia van Internationalgroep, Molenbeersel, 16 september 2018

In het kader van het project rond de inrichting van het bezoekerscentrum Stroopfabriek Borgloon:

- Fruitstreekmuseum, Borgloon, doorlichting en collectiebeschrijving, 5 september 2018 en 19 oktober 2018

In het kader van het waarderingsproject 'Weten te waarderen':

- Depotcollectie Hopmuseum Poperinge, Wijtschate, 17 december 2018

In het kader van het waarderingsproject 'Naar waarde geschat':

- Depotcollectie Jenevermuseum, Hasselt, 17 september 2018

In het kader van het waarderingstraject 'Kapelriegoed, Moorsele':

- Hoevemuseum Kapelriegoed, Moorsele, doorlichting en deelcollectiebeschrijving, 31 augustus 2018

In het kader van het Koffieproject:

- Java Coffee Company, Rotselaar, 29 juni 2018
- Archief Delhaize, Laken, 11 september 2018
- Koffie Verheyen, Deurne, 30 oktober 2018
- Colruyt Koffiebranderij, Aat, 15 november 2018
- Depot Jacobs – Douwe Egberts, Brussel, 27 november 2018

4.2.2.3 In kaart brengen van ICE

Met het oog op de actualisering van het ICE-beleid en de daarbij horende vernieuwing van het digitale ICE-platform, zette CAG in 2018 niet actief in op het aanmoedigen van zijn erfgoedgemeenschap om elementen van ICE te registeren op www.immaterieelerfgoed. Achter de schermen werd wel intensief mee nagedacht over de vernieuwing van het platform en werd meegeholpen om de bestaande teksten van de tradities en erfgoedgemeenschappen van landbouw, voeding en landelijk leven te actualiseren. Na de lancering van het nieuwe platform in november 2018 registreerde de erfgoedgemeenschap rond het 'witteren' als een van de eersten hun ICE-element op de vernieuwde website. In 2019 zal CAG zijn diverse erfgoedgemeenschappen, zoals o.m. de zelforganisaties van het Lentefestival (zie ook 6.2) aansporen om hun immaterieel erfgoed te registreren op het platform Immaterieel Erfgoed.

In het kader van het project participatief documenteren van technieken met het Brabants trekpaard (zie ook 6.1) werden samen met een groep trekpaardenliefhebbers en ervaringsdeskundigen enkele technieken geselecteerd die prioritair gedocumenteerd moeten worden: optuigen, inspannen en mennen op kordeel, ploegen en bomen slepen.

4.2.2.4 *In kaart brengen van audiovisueel materiaal*

In het najaar van 2018 ging het project 'Cinema Rural' van start. Met dit project beoogt CAG de creatie van een dynamisch repertorium over bewegend beeldmateriaal gerelateerd aan landbouw en landelijkleven. Het opzet is om een overzicht te verkrijgen van welk audiovisueel erfgoed over landbouw en landelijk leven er in Vlaanderen voorhanden is en zoveel mogelijk van dit materiaal diepgaand in zijn context te beschrijven. Daarmee wil het project dit bijzondere erfgoed in de kijker plaatsen en het gebruik ervan door zowel de erfgoed- als onderzoekswereld faciliteren door de verschillende betrokken actoren in kaart te brengen. In 2018 werd van start gegaan met de registratie van de twee kerncollecties: het filmarchief van Boerenbond (bewaard bij KADOC) en de collectie van het voormalig Federaal Ministerie van Landbouw (bewaard bij Cinematek). Na een prospectie van de beide collecties ging de registratie bij Cinematek in december van start en werden er 26 films diepgaand beschreven. De registratie bij KADOC start in januari 2019.

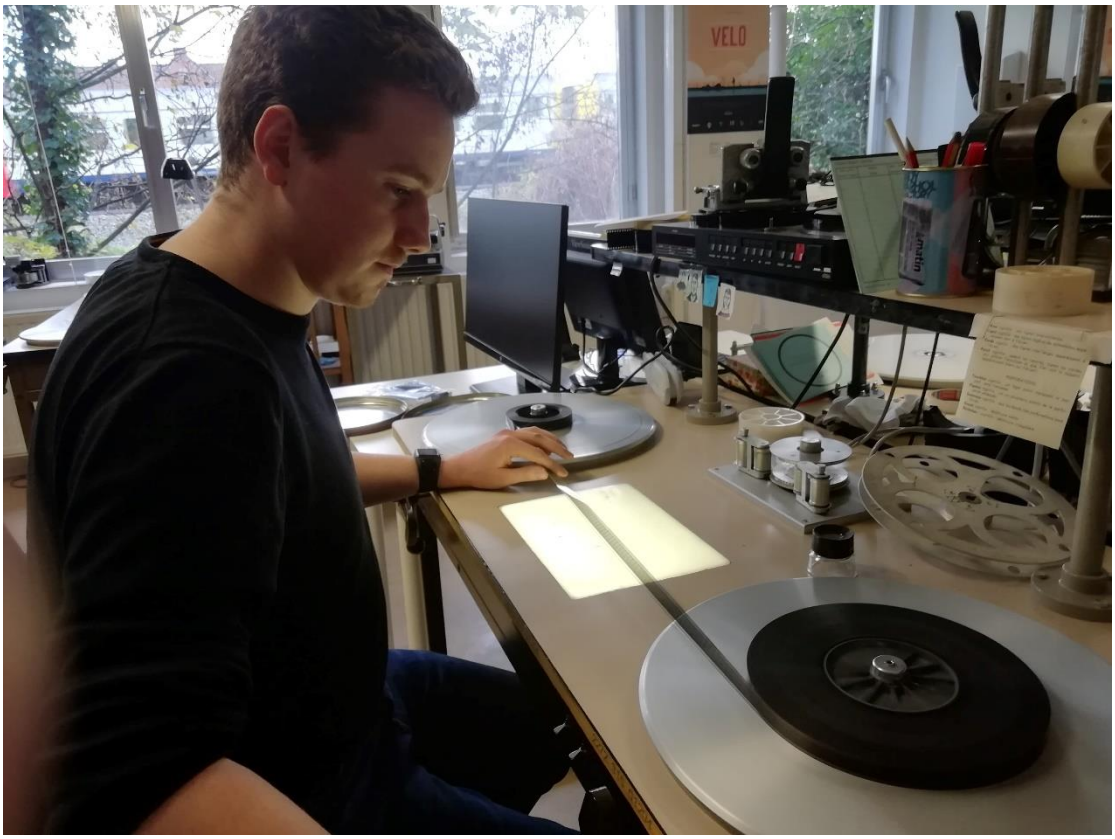

Foto: Projectmedewerker Sven Lefèvre visioneert een film op pellicule uit de collectie van het voormalig Federaal Ministerie van Landbouw, bewaard bij projectpartner CINEMATEK

4.3 Ontsluiten van eigen en externe expertise teneinde de sector en het brede publiek te informeren en te ondersteunen (SD 3)

4.3.1 Ontsluiten van eigen expertise (OD 3.1)

4.3.1.1 Het Virtuele Land

4.3.1.1.1 Databank

De erfgoedbank www.hetvirtueleland.be ontsluit een uitgebreide databank, op basis van het open source systeem CollectiveAccess, waarin de gegevens van de basis- en projectwerking van CAG worden geregistreerd en bewaard. Zoals in de voorgaande jaren wordt er naar gestreefd om de databank te optimaliseren en te verrijken met relevant en kwaliteitsvol beeldmateriaal en metadata. In november 2018 werd bovendien CollectiveAccess geüpdatet naar een nieuwere versie (1.7.6), waarbij onder meer de mogelijkheden voor uitwisseling met andere databanksystemen uitgebreid werden.

In 2018 werden **1.236 nieuwe objectrecords aangemaakt**. Hieronder vallen met name objecten toegevoegd naar aanleiding van nieuwe themaverhalen, beeldmateriaal verzameld in kader van het project 'Tractor' en de registratie van de deelcollectie 'grote' landbouwtuigen van het Openluchtmuseum Bokrijk. In totaal bevatte de databank eind 2018 **14.603 objectrecords**, waarvan er **12.295 publiek raadpleegbaar** zijn in de beeldbank (https://www.hetvirtueleland.be/beeldbank). In totaal werd de online beeldbank **circa 73.500 keer geraadpleegd** [1].

Naast objecten bevat de databank ook de onderdelen 'Algemene info' (cf. beschrijvingen uit het voormalige onderdeel 'Werktuigen'), 'Entiteiten' (historische en actuele personen en instellingen) en 'Collecties'. Onder dit laatste onderdeel vallen 'Algemene collecties' en de verdiepende collectieanalyses 'Traject landbouw', 'Traject Onderwijscollecties' en 'Traject Voeding'. De trajecten landbouw en voeding werden naar aanleiding van de nieuwe plaatsbezoeken aangevuld, geüpdatet of in geval van stopzetting van collecties, verwijderd (zie 4.2.2.1 en 4.2.2.2).

Overzicht van het aantal records in de databank, 2018:

Onderdeel	Totaal aantal eind 2017	Nieuw in 2018	Totaal aantal eind 2018
Objecten	*13.367*	1.236	14.603
Algemene info	*602*	Geen	602
Entiteiten	*3.744*	164	3.908
Collecties	*395* *Algemene collecties: 210* *Traject Landbouw: 79*	16	411 Algemene collecties: 226 Traject Landbouw: 79

[1] Aantal op basis van het totaal aantal weergaves van de pagina beeldbank en het zoekresultatenoverzicht. Bron: Google Analytics.

	Traject Onderwijscollecties 37 *Traject Voeding: 69*		Traject Onderwijscollecties: 37 Traject Voeding: 69

4.3.1.1.2 Website

De website www.hetvirtueleland.be wordt continu onderhouden om actuele en relevante informatie aan te bieden over de resultaten van de basis- en projectwerking van CAG en zijn erfgoedgemeenschap. In 2018 werden, in kader van het beleidsplan 2019-2023, de ambities uitgezet voor de vernieuwing van de website op vlak van aanbod en presentatie. Hierbij werd vertrokken vanuit de doelstellingen van de Strategische Visienota Digitale Cultuur van Minister van Cultuur Sven Gatz: digitale informatie moet **open, vindbaar, bereikbaar en bruikbaar** zijn. In oktober 2018 werd ook een interne brainstorm georganiseerd, waar de focus lag op hoe we nog beter kunnen inspelen op de wensen van de bezoekers van de website: het vinden van uiteenlopende informatie over de geschiedenis en het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven.

Voor de vernieuwing van het uitzicht en de structuur van de website werd contact opgenomen met het bedrijf Statik in Leuven. Zij zullen in de loop van 2019 in samenwerking met LIBIS, de vaste servicepartner van CAG, deze update uitvoeren.

Het onderdeel '**Collecties'** wordt **jaarlijks geüpdatet**. Het biedt een overzicht van publiek toegankelijke musea en verzamelingen in Vlaanderen en Brussel die objecten bezitten met betrekking tot het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven. In 2018 werd het overzicht aangevuld met enerzijds collecties bezocht in het kader van het erfgoedproject 'Voeding in Brussel' en anderzijds gerichte collectiebezoeken in heel Vlaanderen. Het betreft het Archief en Museum van het OCMW Brussel, de Collectie Simar van Etienne Verschuere, de Collectie Happy Old Iron van Marc Geerkens, en het IHC Museum België. In totaal kan het publiek nu 96 collecties online raadplegen. Dat werd in 2018 in totaal **ca. 8150** keer gedaan[2].

4.3.1.1.3 Themaverhalen

In 2018 verschenen 6 nieuwe themaverhalen, waarvan er één (mede) werd geschreven door externen:

- *Hemels zoet. Dessert op het Vlaamse platteland, 1900-1940*, Greet Draye (CAG), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/hemels_zoet.
- *Het bruine goud. Mest en bemesting op de Vlaamse velden*, Bert Woestenborghs (CAG), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/mest_en_bemesting.
- *Goed gekookt. Van landbouwhuishoudscholen naar voedingsinstituten*, Diantha Osseweijer en Joris Spolspoel (CAG), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/landbouw_huishoudscholen.
- *Belgische boeren naar Congo. Boerenmigratie en landbouwkolonisatie in Katanga, 1910-1960*, Chantal Bisschop (CAG) en Charlotte Vekemans (ICAG), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/boerenmigratie_landbouwkolonis.

[2] Aantal op basis van het totaal aantal weergaves van de pagina collecties, het zoekresultatenoverzicht en de individuele infofiches. Bron: Google Analytics.

- *Van heide-economie tot modelboerderij: landbouw in de Koloniën van Weldadigheid*, Laura Danckaert (CAG), in samenwerking met Kempens Landschap en Karvansera, https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/landbouw_kolonien_weldadigheid.
- *Wereldoorlog I en de wederopbouw. Of hoe het platteland zich na de Eerste Wereldoorlog herstelde*, Dries Claeys (ICAG), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/wo1_wederopbouw.

De overzichtspagina's van het site-onderdeel Verhalen werden in de loop van 2018 **5.238 keer** bezocht door het publiek (waarvan 3.711 unieke bezoeken), met in totaal **104.304 paginaweergaves** (waarvan 78.531 uniek) van alle beschikbare themaverhalen[3].

4.3.1.1.4 Bibliografie

In de loop van 2018 werd de online bibliografie *Geschiedenis van landbouw, voeding en landelijk leven (19de en 20ste eeuw, België)* op Het Virtuele Land verder aangevuld (zie: www.hetvirtueleland.be/cag/bronnen/bibliografie). Naar gewoonte betrof het een combinatie van nieuw gepubliceerde artikels en boeken, alsook reeds eerder verschenen werken die nog niet waren opgenomen. De bibliografie werd in 2018 in totaal **553 keer** bezocht, waarvan 433 unieke bezoeken.

4.3.1.2 Papieren publicaties

In 2018 realiseerde CAG ook enkele nieuwe publicaties en rapporten, die in hoofdstuk 7 worden opgesomd.

4.3.1.3 Educatie

De educatieve activiteiten van CAG in 2018 waren in hoofdzaak gekoppeld aan projecten. Zo werd een informatieve expo ontwikkeld voor het tractorproject (zie 7.2.1). Daarnaast werd in opdracht van Kempens Landschap een educatieve vertaling gemaakt voor het bezoekerscentrum Kolonie 5-7 in de landloperskolonie in Merksplas. (zie 6.5.)

Andere educatieve activiteiten waren het gevolg van concrete vragen die CAG ontving. Door het tuinbouwbedrijf 'Ons Dagelijks Groen' werd CAG gecontacteerd met de vraag om inhoudelijke en didactische ondersteuning te bieden bij de uitwerking van hun project 'Food Survival' gericht op kinderen uit het lager onderwijs waarbij de evolutie van de landbouw aan bod komt. Daarnaast kreeg CAG een vraag voor feedback bij een landbouweducatief project met studenten uit de lerarenopleiding.

[3] Aantal op basis van het aantal paginaweergaves, bron: Google Analytics. Het betreft circa 41% van het totale aantal paginaweergaves van de website.

4.3.2 Informeren en helpen van andere erfgoedorganisaties en externen m.b.t. agrarisch erfgoed (OD 3.2)

4.3.2.1 Vraagbank

Als expertisecentrum vervult CAG graag zijn rol als **intermediair** in het erfgoedveld van landbouw, voeding en landelijk leven. Het beantwoorden van vragen vanwege particulieren en organisaties over allerlei thema's valt hier zeker onder. CAG engageert zich om de binnengekomen vragen zo snel en zo accuraat mogelijk te beantwoorden en eventueel door te verwijzen naar informatiebronnen of andere collectiebeheerders, erfgoedzorgers of steunpunten. In 2018 werden via het algemene contactadres en via telefoon circa 390 vragen gesteld. We stellen vast dat de voorbije jaren in toenemende mate een beroep wordt gedaan op de expertise van de CAG-medewerkers. Opvallend daarbij zijn de vele vragen over de functie van oude (hand)werktuigen (Waarvoor dient dit? Wat is dit?), maar ook de vraag naar mogelijke nieuwe bestemmingen (Waar kan ik hiermee terecht?). In die zin vervult CAG een relevante netwerkfunctie door de contacten met de vele collectiebeheerders.

4.3.2.2 Handbibliotheek

In 2018 werden in totaal 240 nieuwe volumes aan de bibliotheek toegevoegd. Die aanvullingen zijn het gevolg van gerichte aankopen in het kader van projecten, maar vooral van schenkingen. Die waren voor het grootste deel afkomstig van prof. Leen Van Molle (gedeeltelijk verwerkt), erfgoedcel Haspengouw en van de handbibliotheek van de voormalige provinciale collectie Bulskampveld die aan CAG werd overgedragen. Een twintigtal externe bezoekers vonden hun weg naar onze bibliotheek.

4.3.2.3 Begeleidingstrajecten, participatie stuurgroepen van projecten

Medewerkers van CAG nemen deel aan (tijdelijke) stuurgroepen en werkgroepen bij projecten en organisaties. Hieronder lijsten we de meest belangrijke op.

Chantal Bisschop

- Lid stuurgroep 'Geheimen van de mattentaart' (initiatiefnemer Stad Geraardsbergen)
- Lid werkgroep ICE bloesemzegening (initiatiefnemer stad Sint-Truiden)
- Lid werkgroep ICE traditionele weidebevloeiing Lommel (initiatiefnemer Natuurpunt Noord-Limburg en Erfgoed Lommel)
- Lid stuurgroep 'Iedereen Jeneverbaron' (initiatiefnemer Jenevermuseum Hasselt)
- Lid stuurgroep 'Een jaar op het veld' (initiatiefnemer erfgoedcel Kusterfgoed)
- Lid stuurgroep 'Verhalen verbinden platteland' (initiatiefnemer CRKC)

Laura Danckaert

- Lid werkgroep ICE traditionele weidebevloeiing Lommel (initiatiefnemer Natuurpunt Noord-Limburg en Erfgoed Lommel): tijdelijke vervanging van Chantal Bisschop

Brecht Demasure

- Lid Gebruikersgroep COMETA (initiatiefnemer PACKED)

- Lid intervisiegroep pilootprojecten Waardering (initiatiefnemer FARO)
- Lid atelier Collectiebeleid Erfgoedlabo Leuven (initiatiefnemer Stad Leuven)

Thomas Dirkx

- Lid intervisiegroep pilootprojecten Waardering (initiatiefnemer FARO)

Greet Draye

- Lid stuurgroep witlooffestival 'Harens Goud'
- Lid klankbordgroep Erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' (initiatiefnemer Erfgoedcel Brussel)

Diantha Osseweijer

- Lid Overlegplatform Europeana Vlaanderen (initiatiefnemer Afdeling Cultureel Erfgoed)
- Lid Werkgroep databanksystemen in de cultureel-erfgoedsector (initiatiefnemer FARO)
- Lid Gebruikersgroep Cultureel Erfgoed en Auteursrecht (initiatiefnemer FARO)
- Lid Digitaal Atelier Erfgoedlabo Leuven (initiatiefnemer Stad Leuven)

Femke Paulussen

- Lid overleg stadslandbouw Leuven
- Lid stuurgroep documentairereeks 'Fruitig Haspengouw' (initiatiefnemer Haspengouw TV)
- Lid atelier Presenteren en Programmeren Erfgoedlabo Leuven (initiatiefnemer Stad Leuven)

Yves Segers

- Trekker samenwerkingsverband 'Boter bij de vis' (initiatiefnemer beleidsdomein Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid en CAG)
- Lid klankbordgroep Erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' (initiatiefnemer Erfgoedcel Brussel)
- Lid directeurenoverleg Erfgoedlabo Leuven
- Lid overleg coördinatoren LEOV's

Bert Woestenborghs

- Lid intervisiegroep pilootprojecten Waardering (initiatiefnemer FARO)
- Lid werkgroep 'Bedrijfserfgoed' (initiatiefnemer ETWIE)
- Lid projectwerkgroep 'Wijzer waarderen' (initiatiefnemer Vlaamse Erfgoedbibliotheek)
- Lid stuurgroep 'Weten te waarderen' (initiatiefnemer erfgoedcel CA7)
- Lid stuurgroep 'Registratie en waardering Hoevemuseum Kapelriegoed Moorsele (initiatiefnemer erfgoedcel Zuid West)
- Lid stuurgroep 'Een jaar op het veld' (initiatiefnemer erfgoedcel Kusterfgoed)
- Lid werkgroep 'Integratie erfgoeddatabanken' (initiatiefnemer departement Cultuur, Jeugd en Media, Vlaamse Overheid)

4.3.2.4 Lidmaatschap bestuursorganen (erfgoed)organisaties en commissies

Medewerkers van CAG bekleedden in 2018 mandaten in verschillende (erfgoed)organisaties.

Chantal Bisschop

- Lid Deelraad Erfgoed Leuven
- Lid Expertencommissie Immaterieel Cultureel Erfgoed
- Lid ICE-trekkersnetwerk
- Lid Experten Komité immaterielles Kulturerbe (Deutschsprachigen Gemeinschaft)
- Lid Observatorium voor de verscheidenheid van de brouwkunst en haar waardering in België
- Lid Beschermcomité Houtem Jaarmarkt 'De ambassadeurs van Houtem Jaarmarkt'
- Lid Frietkotraad
- Lid Hondenzwemmingsraad
- Lid Trekpaardenraad
- Lid werkgroep kermiscultuur
- Lid werkgroep Waregem Koerse Feesten
- Lid pool experten voor Cultureel Erfgoed

Laura Danckaert

- Lid ICE-trekkersnetwerk: tijdelijke vervanging Chantal Bisschop

Brecht Demasure

- Lid Adviesgroep Projectvereniging BIE
- Lid Raad van Bestuur (a.i.) en Algemene Vergadering Heemkunde Vlaanderen
- Lid pool experten voor Cultureel Erfgoed

Diantha Osseweijer

- Lid Algemene Vergadering 't Grom, Sint-Katelijne-Waver
- Lid Technical Committee van European Rural History Film Database Association (ERHFDBA)

Femke Paulussen

- Lid Deelraad Erfgoed Leuven

Yves Segers

- Permanent lid Beoordelingscommissie cultureel-erfgoedprojecten en cultureel-erfgoed-convenants, Vlaamse overheid
- Voorzitter Beoordelingscommissie Culturele-archieven en erfgoedbibliotheken, Erfgoedronde 2019-2023, Vlaamse overheid
- Lid wetenschappelijke commissie NAVIGO, Oostduinkerke
- Lid wetenschappelijk comité Texture, Kortrijk
- Lid wetenschappelijk comité ZOET, Tienen
- Lid adviesraad Academie voor Streekgebonden Gastronomie (ASG)
- Lid adviesraad Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven (CVAa)
- Lid Frietkotraad
- Lid Trekpaardenraad
- Lid redactieraad tijdschrift 'Brood & Rozen' (AMSAB-ISG)
- Lid redactieraad 'Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis' (TSEG)

- Lid management committee EURHO: European Rural History Organisation
- Ondervoorzitter European Rural History Film Database Association (ERHFDBA)

Bert Woestenborghs

- Lid Algemene vergadering expertisecentrum ETWIE
- Lid pool experten voor Cultureel Erfgoed

Foto: CAG Contactdag 'Bouwen en heropbouwen' in Ieper

4.4 Participatie aan en ontwikkelen van vormingsactiviteiten (SD 4)

4.4.1 Ontwikkelen van of medewerking aan vormingsmomenten (OD 4.1)

CAG organiseerde in 2018 meerdere studiedagen en vormingsmomenten, zowel op eigen initiatief als samen met andere partners. De presentaties en verslagen ervan zijn steeds online te raadplegen op onze website (www.hetvirtueleland.be/cag/bronnen/documentatie).

4.4.1.1 Eigen initiatieven

4.4.1.1.1 ICAG-seminaries (Atrechtcollege, KU Leuven)

Naar jaarlijkse gewoonte organiseerde CAG in samenwerking met ICAG in 2018 opnieuw een seminariereeks waarin onderzoeksresultaten met betrekking tot het brede veld van landbouw, voeding en landelijk leven werden voorgesteld.

- Vrijdag 4 mei 2018: dr. ir. Tessa Avermaete (KU Leuven), 'Wat met ons voedsel? De onvolmaakte waarheden en de keuze van de consument', 29 deelnemers.

- Vrijdag 1 juni 2018: prof. dr. Liesbeth van de Grift (Universiteit Utrecht), 'Op nieuw land een nieuwe samenleving: interne kolonisatie in Nederland en Europa in het Interbellum', 22 deelnemers.

- Donderdag 25 oktober 2018: dr. Johan Poukens (Universiteit Antwerpen), 'De verspreiding van koloniale genotmiddelen in het hertogdom Brabant: verkoop en verbruik van koffie, thee, cacao en tabak tijdens de 18de eeuw', 26 deelnemers.

- Donderdag 29 november 2018: prof. dr. ir. Erwin Wauters (ILVO), 'Landbouw en landschap in vervoering: de co-evolutie van landbouw en landschap in Voeren in het verleden, heden en toekomst', 33 deelnemers.

4.4.1.1.2 Contactdag (1 oktober)

Op maandag 1 oktober organiseerde CAG in CC Het Perron in Ieper de jaarlijkse contactdag. Onder de titel **'Bouwen en heropbouwen. Het plattelandsherstel na de Eerste Wereldoorlog'** verlegde CAG er samen met CO_7 en enkele partners en sprekers de focus van herdenking van de oorlogsgruwel naar de wederopbouw die volgde. Een wederopbouw die op deze studiedag werd belicht vanuit diverse invalshoeken. Als eerste spreker belichtte doctoraatsstudent Dries Claeys, verbonden aan ICAG – KU Leuven, enkele resultaten uit zijn onderzoek naar de wederopbouw van het Belgische platteland na de Eerste Wereldoorlog. In zijn uiteenzetting legde hij de klemtoon op de heropbouw van boerderijen in de Westhoek. Hij besprak hoe tijdgenoten in de verwoesting, veroorzaakt door de oorlog, ook een opportuniteit zagen. Een mogelijkheid om bij de wederopbouw de levensomstandigheden van de bevolking te verbeteren en de landbouw te moderniseren.

Dominiek Dendooven, als wetenschappelijk onderzoeker verbonden aan het In Flanders Fields Museum, ging in zijn toelichting in op de heropbouw van de rurale maatschappij. Opvallend was dat reeds tijdens de oorlog werd nagedacht over hoe dat herstel vorm moest krijgen. Ideeën en denkbeelden hierover stonden soms diametraal tegenover elkaar. Ondanks de vele plannen, bleek de realiteit van de wederopbouw toch vaak te bestaan uit ad hoc oplossingen waarbij de voorkeur werd gegeven aan een wederopbouw à l'identique die de Westhoek zoals we die vandaag kennen zijn uitzicht heeft gegeven.

Als erfgoedonderzoeker bij het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid voerde Hilde Verboven onderzoek naar het herstel van het landschap in de frontstreek. In haar lezing ging zij dieper in op de moeilijkheden waarmee die wederopbouw gepaard ging. Vele particulieren speelden een pioniersrol in dit herstel, hierin financieel ondersteund door de overheid en later ook het middenveld. Ook zij stelde vast dat de wederopbouw van het landschap vaak gebeurde naar vooroorlogs model.

Vervolgens ging Delphine Vanoverberghe, consulent bouwkundig erfgoed bij de Onroerend Erfgoeddienst van CO_7, in op wederopbouwhoeves in Zonnebeke. In 2017 verrichte CO_7, in het kader van de actualisatie en waardering van de Inventaris Bouwkundig Erfgoed, veldwerk in Zonnebeke. Op basis van die resultaten lichtte zij toe hoe het vandaag met de vele wederopbouwhoeves is gesteld.

Na deze lezingenreeks trokken de deelnemers letterlijk en figuurlijk de boer op. Ze bezochten twee wederopbouwhoeves en kregen duiding bij hun herbestemming vandaag en inbedding in het prachtige landschap. Op Hoeve Traisnel in Kemmel ging eigenaar en landbouwer Philippe Vandevelde dieper in op wat het betekende om vandaag te boeren op een beschermde wederopbouwhoeve. Op de hoeve Cense Westhove in Nieuwkerke gaf Pol Vanneste, verbonden aan het Agentschap Onroerend Erfgoed, uitleg bij de wederopbouwarchitectuur en inbedding in het landschap.

82 deelnemers uit verschillende sectoren waren aanwezig op deze contactdag.

4.4.1.2 Participatie en bijdrage aan andere initiatieven

4.4.1.2.1 Broodje Brussel

In het kader van het erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' (zie ook 6.2) organiseerde CAG samen met de Erfgoedcel van Brussel een reeks Broodjes Brussel rond culinair erfgoed van de hoofdstad. De reeks vormde een onderdeel van de publiekscampagne 'Smaken van Brussel' die in de loop van 2018 werd uitgerold. De reeks ging van start in het najaar van 2018 en zal in het voorjaar van 2019 verder lopen, tot het einde van het erfgoedtraject.

In september werd in samenwerking met The Foodbridge een middagactiviteit opgezet rond yam, een knol die vooral in Nigeria wordt geteeld en vergelijkbaar is met een zoete aardappel. Bij de oogst van de yam in augustus hoort een uitgebreid ritueel. The FoodBridge bouwde hun 'Afrikot', een frietkot waarin ze yamfrieten bakten voor voorbijgangers. Die voorbijgangers kregen tegelijk uitleg over de teelt en betekenis van de yam. In oktober nam Hans Vandevoorde (VUB) een geïnteresseerd publiek mee langs verdwenen Brusselse estaminets, cafés en koffiehuizen. Hij wijdde uit over hun sociale en culturele betekenis voor de stad. In november ontving het Brusselse stadsarchief Brecht Demasure die

een middaglezing hield over voeding en voedselbevoorrading in de hoofdstad tijdens WOI. In december leidde Greet Draye twee keer een groep rond achter de schermen van het Museum van de Belgische Brouwers. Januari 2019 biedt een workshop en rondleiding in het Brussels Museum van de Molen en de Voeding, februari een geleid bezoek aan Brouwerij Cantillon en maart een gegidste wandeling door de 'buik van Brussel', de buurt van de Vismarkt.

4.4.2 Opzetten van en participeren aan publieksprojecten en educatieve initiatieven (OD 4.2)

4.4.2.1 Participatie publieksevenementen landbouw, voeding en erfgoed

4.4.2.1.1 Erfgoeddag (23 april)

CAG nam ook in 2018 deel aan Erfgoeddag en werkte mee aan drie initiatieven:

Lentefestival
Op Erfgoeddag 2018 vond in het Brusselse BELvue Museum het Lentefestival plaats. Dat festival was een van de publieksactiviteiten in het kader van het erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' (zie ook 6.2). Het festival was bedoeld om de veelheid aan rituelen – immaterieel cultureel erfgoed – te tonen die in Brussel worden gevierd door gemeenschappen van overal ter wereld bij het begin van de lente. Bij al die rituelen speelt voeding een belangrijke rol, of het nu in de vorm van rituele gerechten of ingrediënten is, dan wel in de vorm van gebeden, zang of dans om een goede oogst.

Het Lentefestival was een initiatief van erfgoedpartners en koepels van zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden. Erfgoedcel Brussel, CAG en ook LECA vertegenwoordigden het erfgoedveld. Internationaal Comité vzw, FMDO en FAAB waren de deelnemende koepelorganisaties. CAG ontwikkelde een drietalige expo waarin de achtergrond en de betekenis van een tiental lentefeesten uit de doeken werden gedaan en waarin de feesten tegelijk werden geduid als immaterieel cultureel erfgoed. De koepels konden negen zelforganisaties warm maken om op het Festival hun ritueel te tonen: Imedi Dance (Georgische gemeenschap), Maison Interculturelle du Vivre Ensemble (vnl. Noord-Afrikaanse verenigingen), Mala Ezdiyen Belgica (jezidi), Roart (Roemeense gemeenschap), Sartanani Bolivia (Boliviaanse gemeenschap), Thai Learning Centre (Thaise gemeenschap), Tifawin (Marokkaans-Berberse gemeenschap) en Zaman Nou (Iraanse gemeenschap). Het Joods Museum van België vertegenwoordigde de joodse gemeenschap. Okra en het Brussels Ouderenplatform deden de Belgische lenterituelen uit de doeken.

650 bezoekers konden genieten van een goedgevuld programma met expo, zang, dans en workshops. Iwona Pom maakte een reportage over de dag die te bekijken valt op Vimeo (https://vimeo.com/275017503). Het Lentefestival zal bovendien als 'inspirerende actie' verschijnen op het vernieuwde platform Immaterieel Erfgoed in Vlaanderen.

Het Leuvens Goed
In Leuven werd erfgoeddag voor de gelegenheid in een nieuw kleedje gestoken. Het werd een groot evenement gericht op een breed publiek onder de naam 'Het Leuvens Goed'. Het Ladeuzeplein

fungeerde als festivalplein met een paviljoen en park. Ook in tijd werd erfgoeddag grootser opgevat met de feestelijke opening van het festivalplein op zaterdagavond (20u – 22u) en de smakelijke start met een ontbijt op zondagochtend (8u – 10u). Verschillende organisaties werkten mee aan dit vernieuwde concept om het diverse Leuvense erfgoed in de kijker te zetten. CAG legde de focus op het culinaire erfgoed van de stad zoals lokale producten, gerechten en culinaire ambachtslui die verbonden zijn met de stad en een lange traditie kennen.

'Als liefde door de maag gaat, helpt culinair erfgoed je houden van Leuven.' Met die slogan werden bezoekers uitgenodigd om onder leiding van een gids een wandeling te maken door de stad langs plekken met een belangrijk culinair verleden en/of heden. Achtergrondgeschiedenis werd geschetst bij o.a. de Pensstraat, het Oude Vleeshuis en de Vismarkt. Voor deze wandeling werkte CAG samen met een gids van de eventorganisatie Leuven Leisure. Langs het parcours konden de deelnemers proeven van Leuvense producten, streekgerechten en tradities. Deze wandeling werd tweemaal aangeboden (14u – 16u) en was beide keren volzet en telde in totaal 50 deelnemers.

Het festivalplein deed dienst als vertrek- en eindpunt voor deze wandeling. Ook daar werd door CAG een erfgoedstandje voorzien in het paviljoen. Hier kregen bezoekers de kans hun voorkeur uit te spreken voor een Leuvens gerecht. Een kleine wedstrijd peilde op een ludieke manier naar de kennis bij de Leuvenaar over oude, vaak vergeten recepten. Een taartquiz en foto-mogelijkheid sloten de erfgoedbeleving af.

Dag van de Mattentaart

De Dag van de Mattentaart in Geraardsbergen stond in 2018 helemaal in het teken van kiezen: bezoekers konden naar eigen smaak de lekkerste activiteiten uitkiezen rond dit smakelijk stukje erfgoed. De fascinerende verhalen, geschiedenis en tradities rond de mattentaart stonden centraal in de vele activiteiten: van de traditionele intronisatie van de Broederschap, de lezingen en debatten tot wandelingen, verbale boksmatch, streekproductenmarkt en proeverijen.

Deze Dag van de Mattentaart was meteen ook de feestelijke afsluiter van het Leader-project 'De Geheimen van de Mattentaart'. In een lezing op de kapittelzitting, schetste CAG schetste de resultaten van dit project en lichtte toe hoe het kiezen van een erfgoedbenadering kan bijdragen tot een duurzame borging en een bloeiende toekomst van een streekproduct.

4.4.2.1.2 Leuven Boert (16 juni)

Na de succesvolle eerste editie in 2017 werd ook in 2018 het Mgr. Ladeuzeplein op zaterdag 16 juni weer omgetoverd tot een groene oase voor Leuven Boert. Het stadslandbouwoverleg van de stad Leuven, waar CAG deel van uitmaakt, wilde met dit publieksevenement opnieuw de troeven van stads- en stadsnabije landbouw in de verf zetten. Lokale land- en tuinbouwers, streekproducenten en diverse organisaties kregen de kans zich voor te stellen aan een geïnteresseerd publiek. Naast verkoop- en infostandjes waren ook dit jaar de strobalenberg en kinderboerderij zeer populair bij de jongste bezoekers. CAG engageerde zich om via een viertal infoborden het gedachtegoed dat aan de basis ligt van dit initiatief en korte ketenlandbouw in het algemeen toe te lichten.

Voor Erfgoedcel Leuven en CAG betekende dit evenement ook de start van een project rond het verleden van de Leuvense veemarkt. In aanloop naar de Jaarmarkt in september werden bezoekers gevraagd herinneringen en foto's in te sturen die de veemarkt weer tot leven konden roepen. Deze input werd later verwerkt in de expo rond de geschiedenis van de Leuvense veemarkt. Leuven Boert wist om en bij de 3000 bezoekers op de been te brengen.

4.4.2.1.3 Agricultura, Alden Biesen (1 juli)

Op 1 juli was CAG aanwezig op Agricultura met de expo *Tractor, een ronkend verhaal.* Agricultura is een evenement waar alles wat met platteland te maken heeft, getoond wordt door meer dan 200 standhouders. Ook worden er officiële wedstrijden en prijskampen georganiseerd voor trekpaarden en rundvee, maar ook schapen, geiten, roofvogels… zijn aanwezig op het evenement (zie ook 7.2.1).

4.4.2.1.4 Heerlijk Lokaal, StadsAkker Tienen (15 augustus)

Op 15 augustus was CAG met de expo *Tractor, een ronkend verhaal* aanwezig op het evenement 'Heerlijk Lokaal', op vraag van de organisatoren. Op het programma stonden onder andere een korte ketenmarkt en een demonstratie met trekpaarden (zie ook 7.2.1).

4.4.2.1.5 Oldtimer Festival, Weelde (18-19 augustus)

Op 18 en 19 augustus was CAG met de expo *Tractor, een ronkend verhaal* te gast op het 30e Oldtimerfestival, georganiseerd door HMCK (Historische Machineclub Kempen). De expo van CAG sloot inhoudelijk goed aan bij het thema van het festival dat jaar, namelijk Belgische tractoren. Een stand met een unieke verzameling van tractoren van Belgische makelij was de blikvanger van het evenement (zie ook 7.2.1).

4.4.2.1.6 Historisch Festival Hageland, Tielt-Winge (25 augustus)

Op 25 augustus was CAG met de expo *Tractor, een ronkend verhaal* aanwezig op het Historisch Festival Hageland, een evenement van de club Historische Machines Hageland. Op het programma stonden een streekproductenmarkt en een gymkana (zie ook 7.2.1).

4.4.2.1.7 Historische veemarkt van Leuven Jaarmarkt (3 september)

Traditiegetrouw maakt de stad Leuven zich elke eerste maandag van september op om het schouwtoneel te worden van een veemarkt en verschillende veeprijskampen op het Sint-Jacobsplein. Samen met de Erfgoedcel Leuven maakte CAG voor deze jaargang (maandag 3 september) een korte expo over de geschiedenis van de Leuvense veemarkt.

Tijdens deze editie van de Jaarmarkt ontmoetten ook vertegenwoordigers van verschillende historische vee- en paardenmarkten elkaar. Eerder werd reeds een netwerk opgericht om nauwer samen te werken en om van elkaar te leren. In Leuven werd de ambitie geuit om het immaterieel cultureel erfgoed van de vee- en paardenmarkten in Vlaanderen verder te borgen en te versterken voor de toekomst. CAG trad hierbij op als ondersteuner van dit proces.

4.4.2.1.8 Dag van het Eetbare Landschap (16 september)

Op 16 september was CAG met de expo *Tractor, een ronkend verhaal* aanwezig op de Dag van het Eetbare Landschap in Bokrijk. Naast de vele aanwezige streekproductenhandelaars bracht CAG aan de hand van de expo het verhaal hoe de tractor het leven van de boer veranderde (zie ook 7.2.1).

De expo-kar 'Tractor' bereikte via bovenstaande evenementen meer dan 30.000 personen (zie ook onder 7.2.1).

4.4.2.1.9 Arenberg Festival (20-21 oktober)

In het kader van het stadsbreed project 'Arenberg Festival', een initiatief van de stad Leuven in samenwerking met verschillende partners, werkte CAG mee aan de workshop 'Foodies voor Arenberg'. In deze workshop gingen vrijwilligers op zoek naar enerzijds gerechten uit de tijd van de Arenberg familie, anderzijds gingen zij aan de slag met de ingrediënten uit de historische gerechten om er een hedendaagse of zelfs toekomstgerichte variant van te maken. CAG was betrokken bij de voorbereiding en gaf duiding bij eetgewoonten en voedingsmiddelen uit het verleden. De workshops resulteerden in twee gerechten die werden klaargemaakt op het openingsfestival op 20 en 21 oktober. Van beide gerechten werden 500 porties bereid. De bezoekers van het festival kregen een flyer met korte duiding bij beide gerechten. Poté Arenberg met peulvruchten, vergeten groenten en witte pens als historisch gerecht. Poké Arenberg met een mengeling van quinoa, soyabonen en erwten ondergedompeld in een zeewier bouillon, met krokante groenten en een visballetje met omegabaars, als gerecht van de toekomst. Van beide gerechten werd ook een vegetarische variant gemaakt. De gerechten werden klaargemaakt door kok Filip Fransen en leerlingen van het Vrij Technisch Instituut Leuven.

4.4.2.1.10 Week van de Smaak (19-26 november)

De Week van de Smaak stond in 2018 in het kader van GezondTijd. Omdat gezonde eetgewoonten beginnen bij het ontbijt, schreef Greet Draye een korte geschiedenis over deze eerste maaltijd van de dag. Haar tekst werd gepubliceerd op de website van Week van de Smaak. Daarnaast deed CAG ook mee aan de wedstrijd 'GezondBijt' en ging het hele team gezellig en gezond ontbijten op maandag 19 november. Enkele foto's van deze activiteit werden ingezonden voor de wedstrijd en beloond met een boekenbon.

4.4.2.2 'Veldverkenners'

Midden 2013 werd een samenwerking gestart met de blogsite www.veldverkenners.be. 'Veldverkenners' is een initiatief van het Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw (VILT vzw) en probeert de burger dichter bij de boer te brengen. In 2018 werd, zoals de voorgaande jaren, tweemaandelijks een themaverhaal van Het Virtuele Land in de kijker gezet in de rubriek 'Uit de Oude Doos', door middel van een opmerkelijke foto uit de beeldbank van CAG en relevante weetjes uit het

betreffende themaverhaal. De rubriek wordt bij verschijning gepromoot op sociale media en in de nieuwsbrief van 'Veldverkenners'[4]. In 2019 wordt de samenwerking verdergezet.

4.5 Verzorgen van een moderne en attractieve communicatie (SD 5)

4.5.1 Communicatie omtrent werking via eigen kanalen (OD 5.1)

In 2018 werden zes reguliere nieuwsbrieven verstuurd, aangevuld met vier nieuwsbrieven en/of uitnodigingen voor speciale evenementen (zie www.hetvirtueleland.be/nieuwsbriefarchief):

- Extra nieuwsbrief Erfgoeddag - april 2018 (Thema 'Kiezen')
- Extra nieuwsbrief n.a.v. reglementering AVG – GDPR - mei 2018
- Extra nieuwsbrief Uitnodiging Contactdag 'Bouwen en heropbouwen' – augustus 2018
- Extra nieuwsbrief Kerstwens

Alle nieuwsbrieven werden elektronisch verstuurd in de huisstijl van CAG.

In 2018 maakte CAG werk van een aangepast privacybeleid waarbij persoonlijke gegevens werden beschermd in overeenstemming met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG/GDPR) van de EU. CAG communiceerde naar alle personen waarvan contactgegevens worden bijgehouden hoe en waarvoor de gegevens zullen worden gebruikt. Het bijgewerkte beleid bood meer informatie over de gegevens die CAG verzamelt, hoe CAG deze gegevens gebruikt, waarom het deze opslaat en bewaart; en hoe men kan aanvragen dat gegevens worden bijgewerkt, gecorrigeerd of verwijderd.

Ook in 2018 communiceerde CAG via zijn Facebookpagina over de eigen werking en activiteiten van derden. Dit jaar nam het **aantal volgers toe van 826 naar 1025**. Het vooropgestelde doel van 10% groei per jaar werd zo ruimschoots bereikt.

In juli startte CAG met een Instagram-account. In een half jaar tijd slaagde CAG erin om 192 volgers te verwerven. Ook voor dit social media kanaal wordt een groei van 10% per jaar vooropgesteld. Er worden één à twee berichten per week gepost die projecten of activiteiten van CAG of van teamleden onder de aandacht brengen.

4.5.2 Overleg en communicatie met bevoegde overheden (OD 5.2)

In het kader van de nieuwe beleidsperiode werd regelmatig overlegd met de afdeling Cultureel Erfgoed van het Departement Cultuur, Media en Jeugd en met het Kabinet van Minister van Cultuur Sven Gatz.

[4] Via het onderdeel 'Uit de oude doos' op de website van Veldverkenners vonden in 2018 in totaal 415 bezoekers hun weg naar www.hetvirtueleland.be. Het bereik via de nieuwsbrief en Facebookpagina van Veldverkenners is onbekend. Bron: Google Analytics.

Daarnaast participeerden vertegenwoordigers van verschillende overheden aan en reflecteerden over de werking van CAG, bijvoorbeeld via lidmaatschap van de bestuursorganen, klankbordgroepen en stuurgroepen van projecten (zie 3.1.2 en 3.1.3).

Foto: Erfgoedkrant '*Smaken van Brussel. Tien erfgoedverhalen',* uitgebracht in kader van het project 'Voeding in Brussel'

4.6 Netwerking en afstemming werking met erfgoedgemeenschap in binnen- en buitenland (SD 6)

4.6.1 Afstemmen van eigen werking met het eigen veld en andere relevante organisaties en/of partners (OD 6.1)

Via overleg in de adviesraad en klankbordgroepen werd afgestemd met de eigen erfgoedgemeenschap en andere relevante organisaties en/of partners (zie 3.1.3 en 4.3.2.3. en 4.3.2.4). Uiteraard stemde het centrum ook zijn werking af met de Afdeling Cultureel Erfgoed, het Departement Landbouw en Visserij en het steunpunt FARO en met andere expertisecentra en relevante erfgoedinstellingen. Dit gebeurde onder meer via Overleg Cultureel-Erfgoed. Daarnaast heeft ook binnen de specifieke projectenwerking, bv. in het kader van het waarderingsproject 'Naar waarde geschat' of binnen het project 'Cinema Rural' en het Erfgoedtraject 'Voeding in Brussel', de nodige afstemming plaats gevonden.

Als erkende erfgoedorganisatie en gevestigd in Leuven, maakt CAG ook deel uit van het Leuvense Erfgoedlabo. In de schoot van het Leuvense Erfgoedlabo werken 13 professionele erfgoedspelers (Erfgoedcel en Stadsarchief Leuven, M - Museum Leuven, rectorale Dienst Kunst & Erfgoed KU Leuven, KU Leuven Bibliotheken Bijzondere Collecties en Maurits Sabbebibliotheek, KADOC, Centrum Agrarische Geschiedenis, Erfgoedsite Abdij van Park, Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur, PARCUM, Cultureel erfgoed annuntiaten Heverlee en Rijksarchief Leuven) structureel samen om elkaar en de brede erfgoedsector te versterken en Leuven als dynamische erfgoedstad in Vlaanderen op de kaart te zetten. In dit labo wordt de klemtoon gelegd op 4 grote pijlers of 'werven': presenteren en participeren, erfgoeddepot, kennisopbouw en digitaal atelier. Op die manier willen de leden bijdragen aan een verbetering van de zorg voor en omgang met cultureel erfgoed zowel bij professionele actoren als vrijwilligers. Het Erfgoedlabo wil gezamenlijk experimenteren, projecten opzetten en kennis, infrastructuur en resultaten delen. Naast de vergadermomenten en activiteiten van de verschillende werven vond op 20 november een netwerkmoment plaats in Museum M waarbij de leden de kans kregen elkaar beter te leren kennen en de krachtlijnen van het erfgoedlabo werden toegelicht. Rond vier debattafels werden initiatieven en ideeën vanuit de werven voorgesteld en de haalbaarheid en wenselijkheid afgetoetst bij de brede groep. De verschillende werven gaan vervolgens in 2019 met deze feedback verder aan de slag.

In het najaar van 2018 heeft CAG deelgenomen aan het overlegtraject dat het departement Cultuur, Jeugd en Media uittekende rond de toekomst van de voormalige provinciale databanken en vooral ook de werking die hiermee samenhangt. Tezamen met de dienst en zijn werknemers werden een aantal betrokkenen uit het veld, waaronder dus ook CAG, gevraagd om gedurende drie dagen actief mee na te denken over de missie, visie en doelstellingen.

CAG heeft deelgenomen aan het expertenforum onderwijs en erfgoed dat KADOC organiseerde op 9 februari in functie van de door het centrum nagestreefde rol inzake onderwijserfgoed. Enkele presentaties met concrete werkvoorbeelden, een toelichting van de ambities en tot slot een groepsdiscussie dienden als voedingsbodem voor de beoogde invulling.

4.6.2 Extra inzet op samenbrengen en activeren van actoren m.b.t. erfgoed van voeding (OD 6.2)

Het erfgoedtraject Voeding in Brussel (zie ook verder onder 6.2) zette ook in 2018 in op het samenbrengen en activeren van actoren met betrekking tot voedingserfgoed. Dat kwam in het derde jaar van het traject het meest concreet tot uiting in de organisatie van het Lentefestival. Een tiental traditiedragers van diverse origine werden samengebracht in de aanloop naar en op het festival. Zij werden bewust gemaakt van de waarde van hun (immaterieel) voedingserfgoed en zij werden door het festival en het voorbereidingstraject gestimuleerd tot goede erfgoedzorg. In het voorjaar van 2019 zullen de meeste onder hen hun immaterieel voedingserfgoed registreren op het vernieuwde platform Immaterieel Erfgoed.

Ter voorbereiding van het koepelproject 'Koffie' (2019-2020) werden reeds in 2018 gesprekken aangeknoopt met partners uit het erfgoedveld en daarbuiten om dit project voor te stellen en mogelijkheden tot samenwerking te bekijken. Verschillende overlegmomenten vonden plaats in de Plantentuin van Meise. Met de Plantentuin zal intensief worden samengewerkt aan een overzichtstentoonstelling over koffie waarbij zowel botanisch als cultureel erfgoed aan bod zullen komen. Ook met Cera verliepen de gesprekken constructief. Er werd een samenwerkingsovereenkomst gesloten die moet toelaten de werking met vrijwilligers en de publieksgerichte activiteiten binnen het koffieproject stevig te onderbouwen. Verder werden contacten gelegd met Histories en enkele erfgoedcellen. In het kader van dit voortraject werd ook actief ingezet op het sensibiliseren van actoren buiten het erfgoedveld. Vanuit de samenwerking met het Koninklijk Verbond van Koffiebranders ontstond de mogelijkheid om alle koffiebranders aangesloten bij dit verbond op de hoogte te stellen van het koffie-project en werden afspraken gemaakt om collecties te bezoeken en in kaart te brengen.

4.6.3 Verder uitwerken van netwerken in het buitenland (OD 6.3)

In het kader van de voorbereiding van de nieuwe beleidsperiode en de werking rond archieven, bibliotheken en documentaire collecties legde CAG contact met Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Die Bijzondere Collecties omhelzen onder andere een uitgebreide collectie historische kookboeken, als onderdeel van de Collectie Geschiedenis van de Voeding. Het kwam tot een intentieverklaring om samen te werken. Eind november hield Greet Draye een lezing op het FoodieFestival, een festival rond historische kookboeken dat Bijzondere Collecties jaarlijks organiseert, aansluitend op het Amsterdam Symposium on the History of Food. De contacten zullen vanaf 2019 worden geïntensifieerd.

De Italiaanse Unescocommissie organiseerde op 24 mei een UNESCO-studiedag over 'Food culture: social inclusion, sustainable development and culturel identity' in Parijs. Op vraag van het departement CJM gaf Chantal Bisschop daar een korte presentatie over 'Beer culture in Belgium'. De studiedag bestond uit ronde tafels rond diverse thema's, zoals 'food culture: a key driver of cultural identity', 'food culture: social inclusion and social development' en 'food culture: education and vocational training'. De presentatie over de biercultuur maakte deel uit van de laatste ronde tafel: 'Best Practices Roundtable: food culture, creative cities and intangible heritage'. Moderator was Tim Curtis (Chief of

Section, Intangible Cultural Heritage, UNESCO). Naast de biercultuur waren er bijdragen van o.m. de kunst van de Napolitaanse 'pizzaiuolo', 'Arabische koffie' en de 'gastronomische maaltijd in Frankrijk'. Dit event was ook een mooie gelegenheid tot netwerken en een kans om Vlaanderen/België te kunnen vertegenwoordigen.

Op 6 november 2018 nam Laura Danckaert deel aan het jaarlijkse Nederlands-Vlaams overleg immaterieel cultureel erfgoed in Antwerpen. Er werd een update gegeven van de recente ontwikkelingen in Vlaanderen en Nederland. Het namiddagprogramma bestond uit werktafels rond verschillende thema's: netwerk verbreden en diversifiëren, ambachten borgen en toekomst geven, materieel/immaterieel erfgoed, documenteren van immaterieel erfgoed en internationaal beleid.
Op 9 november 2018 was Laura Danckaert eveneens aanwezig op de presentatie van de 'Kennisagenda 2017-2020' van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) in de Gelderlandfabriek in Culemborg. De Kennisagenda omvat de vijf onderzoekslijnen waarop het KIEN zich de volgende jaren zal concentreren: controversieel immaterieel erfgoed, immaterieel erfgoed & superdiversiteit, immaterieel erfgoed & jongerenculturen, immaterieel & materieel erfgoed en immaterieel erfgoed & toerisme.

Tijdens Rural History 2017 werd in Leuven een nieuwe internationale organisatie opgericht: de European Rural History Film Database Association (ERHFDBA). Opzet van deze vereniging, bestaande uit meerdere onderzoeks- en erfgoedorganisaties, is om een centrale database uit te bouwen waarin alle relevante informatie over bewegend beeldmateriaal over landbouw en platteland wordt verzameld. CAG diende in maart 2018 een aanvraag in bij de Vlaamse overheid voor een internationaal erfgoedproject dat als doel heeft dergelijke films bewaard in Vlaanderen en Brussel in kaart te brengen, te beschrijven en eventueel te digitaliseren. Dit project werd goedgekeurd en eind oktober ging de projectmedewerker van start. De ERHFDBA brengt verschillende soorten organisaties bij elkaar rond het veld van rurale en landbouw gerelateerd audiovisueel materiaal. Het gaat hierbij om Archives of Rural History (Bern, Zwitserland), Fryske Akademy (Leeuwarden, Nederland), Fries Film Archief (Leeuwarden, Netherlands), Gesellschaft für Agrargeschichte, (Frankfurt am Main, Duitsland), Institute of Rural History (St. Pölten, Oostenrijk) en het Museum of English Rural Life (MERL) (Reading, Groot-Brittannië), Université de Lyon (Frankrijk) en Universiteit Amsterdam (Nederland). CAG neemt een trekkersrol op binnen dit netwerk: op 28 en 29 maart 2019 organiseert het een tweedaagse workshop rond audiovisueel materiaal en rurale- en landbouwgeschiedenis. Verder engageert CAG zich ook voor de uitbouw van ERHFDBA: Yves Segers is vicevoorzitter van deze nieuwe vereniging en Diantha Osseweijer lid van het technisch comité. Ook buiten de erfgoedsector werkt CAG aan de internationale contacten: het project werd tijdens een werkvergadering in de kantoren van CAG voorgesteld aan een voorzitter van de historische commissie van het INRA (Institution Nationale de la Recherche Agronomique, Parijs, Frankrijk).

Daarnaast is CAG sinds 2016 ook lid van IAAM/AIMA (International Association of Agricultural Museums) en werd in dit kader van 9 tot 12 mei 2017 voor het eerst deelgenomen aan het 18e driejaarlijkse congres dat plaats vond in Tartu, Estland. Het congres stond in het teken van Traditions & Changes – Sustainable Futures of 'hoe tradities en ruraal erfgoed kunnen bijdragen om veranderingen te creëren richting een duurzame toekomst', een thema dat helemaal aansluit bij de werking en visie van CAG. CAG wil zich in de toekomst ten volle engageren in dit internationaal

netwerk. De conferentie trok een heel internationaal publiek uit diverse werelddelen aan, wat de mogelijkheid bood om op korte tijd veel nieuwe contacten te leggen en kennis en expertise uit te wisselen.

Daarnaast onderhield CAG zijn internationale contacten via de bestaande netwerken en organisaties, zoals CORN (Comparative Rural History of the North Sea Area, sinds juni 2016 Comparative Rural History Network), ICREFH (International Committee for the Research into European Food History en IEHCA (Institut Européen d'Histoire et des Cultures de l'Alimentation). Dit zijn vooral academische netwerken, maar recent is daar ook in toenemende mate aandacht voor het rurale en culinaire erfgoed. CAG is tevens een door UNESCO geaccrediteerde ngo en is lid van de Association for Critical Heritage Studies (ACHS) en de ICH (Intangible Cultural Heritage) Researchers Group.

Foto: UNESCO-studiedag over 'Food culture: social inclusion, sustainable development and culturel identity' in Parijs

4.7 Beleid met aandacht voor duurzaamheid en maatschappelijke en culturele diversiteit (SD 7)

4.7.1 Aandacht voor diversiteit in zijn activiteiten (OD7.1)

Het erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' had van bij de start tot doel ook immaterieel erfgoed dat naar Brussel is gemigreerd, in kaart te brengen. De zoektocht naar dat erfgoed bracht contacten tot stand met koepelorganisaties en zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden. Die contacten leidden tot de organisatie van het Lentefestival en openden de deur naar een meer diverse werking voor CAG (zie 4.4.2.2.1 en vooral 6.2). Ook bij de reeks Broodje Brussel (zie ook 4.4.1.2.1) ging – en gaat – aandacht naar het diverse Brusselse culinaire erfgoed.

Vanuit de publieksgerichte werking zet CAG in op het bereiken van een breed en divers publiek. De thema's landbouw, voeding en landelijk leven sluiten in essentie aan bij de leefwereld van iedereen. Ze laten ook toe de heersende tendens om te streven naar meer duurzaamheid en diversiteit te omarmen en met een erfgoedreflex inhoudelijk te onderbouwen. Door een brede waaier aan publieksactiviteiten aan te bieden en te participeren aan heel wat initiatieven (ook buiten het erfgoedveld) wil CAG het agrarisch erfgoed breed uitdragen. Deelname aan erfgoeddag, een infostand op een korte ketenmarkt, deelname aan het stadsbrede 'Arenberg Festival' in Leuven, zijn enkele van de voorbeelden hoe CAG dit tracht te realiseren.

Op donderdag 19 december zetten acht CAG-collega's zich in voor het goede doel tijdens de Warmathon in Leuven. Er werden samen meer dan 20 km afgelegd ten voordele van 'Boeren op een kruispunt'.

4.7.2 Aandacht voor diversiteit bij de samenstelling van zijn personeelsbestand, Raad van Bestuur en Algemene Vergadering (OD7.1)

In elke vacature wordt uitdrukkelijk vermeld dat CAG een gelijkekansen- en diversiteitsbeleid volgt. Daarbij zijn de kwaliteiten van de kandidaten bepalend, ongeacht geslacht, religie, afkomst, leeftijd of fysieke beperking.

Yves Segers had op 12 januari een overleg met het Minderhedenforum om te informeren of er interesse bestond voor het opnemen van een lidmaatschap binnen de Algemene Vergadering van CAG, maar niemand binnen de organisatie ging in op deze vraag. Om tegemoet te komen aan de opmerking van de beoordelingscommissie inzake diversiteit binnen de Algemene Vergadering, zal CAG in 2019 rechtstreeks contact opnemen met de federaties zelf. Er wordt meer concreet gedacht aan iemand van het Internationaal Comité binnen Beweging.net.

4.7.3 Aandacht voor duurzaamheid en ecologisch bewustzijn en duurzame opslag van digitale collecties (OD 7.2)

CAG werkt aan een milieubewust (erfgoed)beleid. Medewerkers worden gestimuleerd om zich te verplaatsen met het **openbaar vervoer of de fiets**. Er worden twee blue-bike kaarten en een Mobib-kaart ter beschikking gesteld. Dat dit beleid ook echt werkt, wordt bewezen door volgend cijfer: van alle CAG-medewerkers, komt er slechts één medewerker sporadisch met de wagen naar het werk, alle overige personeelsleden verplaatsen zich dagelijks naar het werk met de fiets of het openbaar vervoer.

CAG vermijdt bovendien het onnodig weggooien van spullen. Er wordt een **nieuwe thuis gezocht voor oude tentoonstellingsstukken en publicaties.** Meer concreet werd eind 2018 een nieuwe 'vaste' standplaats gevonden voor de expo 'Boter bij de Vis' (zie ook 4.1.1.3.).

Via zusterorganisatie ICAG (KU Leuven) kan CAG hiervoor ook gebruik maken van de website 'herbruikbare goederen' die KU Leuven eind 2017 lanceerde (https://admin.kuleuven.be/td/intranet/herbruikbare_goederen), en die het hergebruik van 2de hands of nieuwe niet-gebruikte goederen, binnen KU Leuven wil bevorderen door:

- Aanbieders en zoekenden met elkaar in contact te brengen.
- Afval te voorkomen door nieuwe aankopen te vermijden of zo lang mogelijk uit te stellen.
- De levenscyclus van goederen systematisch te verlengen en zo de circulaire economie te steunen.
- Het stockeren van ongebruikte goederen te vermijden.
- Kilometers en CO2 te besparen door zoveel mogelijk rechtstreeks transport tussen aanbieder en nieuwe gebruiker te realiseren.

Alle publieksactiviteiten van CAG, zoals studiedagen en tentoonstellingen, worden alleen aangekondigd via een **elektronische uitnodiging.** Deze manier van communiceren is niet alleen goedkoper, maar kadert ook binnen een milieubewuster (erfgoed)beleid.

CAG wil de resultaten uit projecten zo vaak als mogelijk **verduurzamen** via **Het Virtuele Land**, onder meer door de online publicatie van rapporten (in pdf), presentaties van studiedagen (via Slideshare) en de ontsluiting van gegevens en nieuw beeldmateriaal afkomstig uit projecten via de erfgoedbank. CAG sensibiliseerde ook andere organisaties voor de waarde van het digitaal depot waarin de data uit Het Virtuele Land opgeslagen zitten.

Binnen de **educatieve werking** van CAG wordt getracht om duurzaamheid niet louter als onderwerp van landbouw- en erfgoededucatie aan bod te brengen, maar er zelf ook naar te handelen. Daarom wordt al het **didactisch materiaal** via verschillende websites **digitaal** aangeboden aan leerkrachten. De communicatie hieromtrent gebeurt hoofdzakelijk elektronisch.

4.7.4 Aandacht voor toegankelijkheid websites (OD 7.3)

De erfgoedbank en organisatiewebsite www.hetvirtueleland.be bleef in 2018 **Anysurfer-compliant** voor blinden en slechtzienden. Ook de projectwebsite www.boterbijdeviswo1.be voldoet aan de voorwaarden van het Anysurferlabel.

Foto: Participatief documenteren trekpaardentechniek, Schiplaken

4.8 Uitbouwen van een werking rond Immaterieel Cultureel Erfgoed en Mondelinge Geschiedenis (SD 8)

CAG zette in de beleidsperiode 2012-2018 nadrukkelijk in op het Immaterieel Cultureel Erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven. In 2018 werd de werking rond ICE verder uitgebouwd en verstevigd. Hieronder worden de voornaamste aandachtspunten en acties verduidelijkt.

4.8.1 Immaterieel Cultureel Erfgoed (ICE)

4.8.1.1 ICE-overleg, samenwerking en afstemming in het cultureel erfgoedveld

In 2018 werd aanvang genomen met de uitbouw van het ICE-trekkersnetwerk tot de breder opgezette opvolger: het ICE-Domeinnetwerk. De initiële groep van LECA vzw (nu Histories), ETWIE, CAG, Resonant vzw en het Firmament (vanaf 2019 samen CEMPER), Werkplaats immaterieel erfgoed (voorheen tapis plein) en FARO werd uitgebreid met PARCUM, Sportimonium en CRAFTS.

Het ICE-Domeinnetwerk kwam in 2018 acht keer samen. De overlegmomenten stonden in het teken van netwerkontwikkeling, afstemming en samenwerking rond dienstverlening, begeleiding van gemeenschappen en opvolging van immaterieelerfgoed.be. Verder waren het participatief documenteren en het pilootproject rond waarderen van ICE twee belangrijkste thematische werkingslijnen.

De jaarlijkse ICE-bijeenkomst voor erfgoedcellen op 27 september stond in het teken van de vernieuwing van www.immaterieelerfgoed.be en een werksessie rond verschillende rollen bij het borgen van immaterieel erfgoed.

4.8.1.2 ICE van landbouw, platteland en voeding

De domeintrekkers nemen elk binnen het respectievelijk ICE-domein de rol op als ‘makelaar’ en nemen het voortouw met betrekking tot de informatiedoorstroom binnen het professionele netwerk, onderlinge samenwerking en afstemming en de aanpak van specifieke noden. Als makelaar of trekker van het domein ‘natuur en universum’ structureert CAG dit domein in drie subvelden: ‘mens en dier’, ‘mens en voeding’ en ‘mens en landschap’.

- Als aanspreekpunt voor **ICE en dieren** startte CAG in 2014 een traject op waarin bekeken wordt welke noden en vragen er leven rond dit thema, zowel binnen gemeenschappen als bij het brede publiek. CAG wil met alle relevante en geïnteresseerde spelers (erfgoed-gemeenschappen, professionele erfgoedwerkers, dierenrechtenorganisaties, landbouworganisaties, overheidsinstanties, ethici …) ervaringen en expertise uitwisselen en een duurzame dialoog aangaan.

  In januari 2018 werd bekend gemaakt dat de cultuur rond het Belgisch of Brabants Trekpaard en de Hondenzwemming van Sint-Baafs-Vijve werden opgenomen op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Erfgoed. CAG begeleidde beide dossiers in hun traject om een

plaats te verkrijgen op de Inventaris. In 2018 werd de borging van deze en andere reeds eerder opgenomen inventariselementen verder ondersteund en opgevolgd.

In 2017 vroeg de stad Leuven aan CAG om te helpen de toekomst van de veemarkt te borgen. Deze veemarkt kent een jarenlange traditie en kadert in de grote jaarmarkt van de stad begin september. De verkoop van dieren daalt echter jaar na jaar. CAG zette een netwerkoverleg op tussen verschillende historische vee- en paardenmarkten uit Vlaanderen en Nederland om praktijkervaringen te delen. In november 2017 kregen de organisatoren een exclusieve rondleiding op Houtem Jaarmarkt en werden de eerste ideeën geopperd om dit informele netwerk te laten evolueren naar meer onderlinge samenwerking. Op 11 november 2018 werd op Houtem Jaarmarkt door de verschillende netwerkpartners een charter ondertekend met als doel een verhoogde samenwerking om de verschillende veemarkten te borgen en te versterken voor de toekomst. CAG treedt op als ondersteunende organisatie. De verschillende partners die tekenden zijn:

- Houtem Jaarmarkt, vertegenwoordigd door Lieven Latoir, burgemeester van Sint-Lievens-Houtem
- Paardenmarkt Torhout, vertegenwoordigd door Hans Blomme, voorzitter Paardenmarkt van Torhout.
- Vette Veemarkt Zomergem, vertegenwoordigd door Katty Focke, Feestkomitee Zomergem
- Veemarkt Leuven, vertegenwoordigd door Erik Vanderheiden, schepen van communicatie, sport, handel en landbouw van de stad Leuven
- Paardenjaarmarkt Kuringen, vertegenwoordigd door Bart Lambrecks, voorzitter Paardenjaarmarkt Kuringen.

- CAG is ook aanspreekpunt voor **ICE en voeding**.

In 2018 kwam het 'Observatorium voor de diversiteit van de brouwkunst en haar waardering ervan' twee keer samen. CAG maakt deel uit van het Observatorium. Op de bijeenkomst in het voorjaar stonden het opstellen van een jaarlijks rapport en de planning van een event rond de biercultuur centraal. In het najaar stond de bespreking van de teksten van het jaarlijks rapport en het uitstellen van het event naar 2019 op het programma.

CAG zet samen met de mattentaartengemeenschap verder in op het borgen van dit immaterieel erfgoed en was op Erfgoeddag aanwezig op de Dag van de Mattentaart in Geraardsbergen. Daarnaast verscheen eind 2018 het artikel 'Gebakkelei over de Geraardsbergse mattentaart' in het Tijdschrift Volkskunde, dat door Chantal Bisschop en Arne De Winde werd geschreven. In datzelfde nummer schreef Greet Draye een bijdrage over de vererfgoeding van de Diksmuidse IJzerbol en boterkoek.

Zoals vermeld onder 6.2 zal CAG de zelforganisaties van het Lentefestival aansporen om hun immaterieel erfgoed rond voeding te registreren op het platform Immaterieel Erfgoed.

- Wat betreft het thema **ICE en landschap**

In 2017 startte CAG met de begeleiding van een erfgoedzorgtraject voor de traditionele weidebevloeiing in Lommel Kolonie. Een werkgroep met Natuurpunt Noord-Limburg en Erfgoed Lommel werd opgestart. In 2018 kwam deze werkgroep vijf keer samen, werd een internationaal overlegmoment georganiseerd met andere weidebevloeiingen in Europa en vond een filmavond en een infonamiddag plaats in februari/maart. De erfgoedgemeenschap startte in december met de registratie op het nieuwe platform www.immaterieelerfgoed.be en werd (en wordt) verder begeleid in hun aanvraagprocedure voor een plaats op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Erfgoed.

CAG begeleidt en ondersteunt dus (op vraag) heel wat organisaties, personen, verenigingen en overheden bij het borgen van ICE van landbouw, voeding en landelijk leven. De diverse begeleidingstrajecten resulteerden in de verdere uitbouw van een netwerk van contacten. Als geaccrediteerde ngo door UNESCO werkte CAG verder aan de uitbouw van een netwerk van contacten in binnen- en buitenland. Sinds 2016 maakt CAG deel uit van het Experten Komitéé immaterielles Kulturerbe van de Duitstalige Gemeenschap van België. CAG is lid van de Association for Critical Heritage Studies (ACHS), ICH (Intangible Cultural Heritage) Researchers Group en ontvangt via de maandelijkse nieuwsbrieven informatie en ideeën over ICE van over de hele wereld.

In juni 2018 werd een bijeenkomst van het Domein 4-overleg georganiseerd (zie 3.1.3.2.1).

4.8.2 Mondelinge geschiedenis

Een vernieuwde en meer uitgebreide handleiding voor mondelinge geschiedenis werd online gepubliceerd op Het Virtuele Land. In *Leren luisteren. Een handleiding voor mondelinge geschiedenis van landbouw, voeding en landelijk leven* vinden erfgoedwerkers en vrijwilligers heel wat praktische tips en achtergrondinformatie om interviews af te nemen. Voor de CAG-medewerkers is ook een interne handleiding beschikbaar met o.m. afspraken rond het bewaren van de interviews en de randdocumenten.

In het kader van het traject 'Tractor' werden naast de bezoeken aan collectiebeheerders ook nog andere personen bevraagd:

- Maarten Huybrechts, gepensioneerd consulent Boerenbond, Geel, 18 januari 2018
- Frans Vanbaelen, gepensioneerd redacteur De Loonwerker, Geel, 18 januari 2018
- Tim Decoster, journalist Landbouwleven en verzamelaar, Neerijse, 25 januari 2018
- Tinne Bries, boerin, actief gebruikster van tractor, Lummen, 6 februari 2018
- Wim Wuyts, Historische Machines Hageland, Sint-Joris-Winge, 6 februari 2018
- Gerard Maesen, gepensioneerd loonwerker, Beselare, 15 februari 2018
- Ivan Laermans, voorzitter tractorclub VTV, Leuven, 27 februari 2018

In kader van het onderzoek naar de Collectie Bulskampveld werden twee interviews afgenomen. In juni werd Luc Devlieger, de voormalige conservator geïnterviewd en in december werd Arthur Vandendorpe, een grote schenker van collectiestukken, bevraagd (Zie ook 5.2.1).

In het kader van het onderzoek naar de cultuur rond het Brabants of Belgisch trekpaard (Zie ook 6.1) werden door CAG (Chantal Bisschop) en de provincie Vlaams-Brabant (Nicolas Mazeure) een reeks interviews met verschillende vertegenwoordigers van de erfgoedgemeenschap van de trekpaardencultuur afgenomen:

- Ghislain Temmerman, jurylid en verzamelaar, Buggenhout, 7 februari 2018 (Nicolas & Chantal)
- Jan De Pauw, jurylid, Merchtem, 13 februari 2018 (Nicolas)
- Dirk Remaut, trekpaardliefhebber en secretaris museum Vollezele, 22 maart 2018 (Nicolas)
- Marc Vandenborne, gareelmaker, Linter, 23 maart 2018 (Nicolas)
- Leo Haesaerts, gepensioneerd landbouwer en werkend met trekpaard, Schiplaken, 28 maart 2018 (Nicolas)
- Stijn Pollaris, De Winning, Lummen, 29 maart 2018, (Nicolas)
- Maurice De Dobbeleer, ex-voorzitter KMBT, Mettet, 18 april 2018 (Nicolas)
- Tom Hermes en Jan Magdeleyns, De Voermannen van Nu, Gelrode, 18 april 2018 (Chantal)
- Wim Ceuleers, landbouwer en fokker van trekpaarden, Nederokkerzeel, 27 mei 2018 (Chantal)
- Dominique Van Riet, fokster en deelneemster prijskampen, Londerzeel, 4 juli 2048 (Chantal)
- Serge De Dobbeleer, stalmeester van Waeyenberghe, Gaasbeek, 10 juli 2018 (Chantal)
- Rik Swinnen, fokker en deelnemer prijskampen, Molenstede, 29 augustus 2018 (Chantal)

Als partner in het project ‘Een jaar op het veld’ bood CAG ondersteuning aan Erfgoedcel Kusterfgoed op het vlak van mondelinge geschiedenis door middel van advies bij het opstellen van de vragenlijsten en suggesties voor gesprekspartners.

CAG is partner in het PDPOIII-project ‘Verhalen verbinden platteland’. In dit project slaan de Kerkfabriek Sint-Antonius Abt Wolfsdonk (promotor) en Wesp vzw en AGB Het Gasthuis (museum, CC en dienst Toerisme Stad Aarschot) (co-promotoren) de handen in elkaar voor een project samen met een resem andere partners (naast CAG ook het Regionaal Landschap Noord-Hageland, Natuurpunt, SADA, LECA, KADOC, CRKC, Landelijke Gilde, lokale verenigingen). Het project wil via storytelling over religieus/agrarisch erfgoed naar meer sociale cohesie in Langdorp, Gijmel en Wolfsdonk. Dit project wil door het inventariseren, creatief verwerken, performen en ontsluiten van verhalen over het religieus en agrarisch erfgoed van Langdorp en Wolfsdonk verschillende doelgroepen (ouderen, kinderen, personen met verstandelijke beperking, locals en nieuwkomers) aanspreken, samenbrengen en verbinden. Het project bestaat uit een fase inventarisatie (archiefwerk, scandagen, filmen), en daarnaast publieksactiviteiten en digitaal ontsluiten van verhalen, foto's en filmpjes.
CAG verleent hierbij advies rond het afnemen van getuigenissen en verzorgde in 2018 twee opleidingen voor vrijwilligers hierover. CAG zetelt ook in de stuurgroep van dit project en denkt samen met partners als KADOC, CRKC en Histories over het verloop, de ontsluiting, communicatie en ondersteuning van dit project. In 2019 wordt dit project verder opgevolgd en wordt samen met bovenstaande partners toegewerkt naar een algemene handleiding voor het opzetten van een verhalenproject met vrijwilligers.

Foto: Oproep leerling lattenklievers vanuit de Collectie Bulskampveld, in samenwerking met de Heemkundige Kring Bos en Beverveld, de gemeente Beernem en het Provinciaal Domein Bulskampveld.

5 Taak i.v.m. werking collectie Bulskampveld

Sinds 1 januari 2018 beheert CAG op vraag van de Vlaamse Gemeenschap de Collectie Bulskampveld, het voormalige landbouw- en ambachtenmuseum van de Provincie West-Vlaanderen. Door de overheveling van de persoonsgebonden bevoegdheden van de provincies naar de Vlaamse overheid werd de Collectie Bulskampveld integraal eigendom van de Vlaamse Gemeenschap.

In de loop van 2018 stelde CAG een apart beleidsplan op. Het kwam tot stand via persoonlijke gesprekken met belanghebbenden, overleg met de adviesgroep Collectie Bulskampveld en werkvergaderingen van het CAG-team. Een eerder opgesteld masterplan[5] vormde het vertrekpunt.

De taken en functies van de Collectie Bulskampveld zijn gegroepeerd rond drie lijnen:

- Behoud en beheer: de collectie in goede staat houden
- Onderzoek naar werktuigen en objecten in verband met voeding, landbouw en ambachten
- Ontsluiting en publieksbemiddeling: via internet, publieksactiviteiten, ICE-gerelateerde zaken, etc.

Op basis daarvan werden vier strategische doelstellingen geformuleerd met bijhorende operationele doelstellingen.

5.1 Beheren van de Collectie Bulskampveld volgens de regels van de kunst en verzekeren van het voortbestaan ervan (SD 1)

5.1.1 Beschikken over een degelijk informatiebeheer (OD 1.1)

De objecten van de Collectie Bulskampveld zijn geregistreerd in het collectieregistratiesysteem Adlib. In 2018 werden hieraan geen ingrijpende wijzigingen doorgevoerd. De databank werd uiteraard up-to-date gehouden. Wijzigingen en informatie over standplaats, toestand en bruikleen werden steeds in het systeem aangepast.

Maandelijks bezocht een medewerker de Collectie Bulskampveld in het depot in Zwevezele. Bij elk bezoek werd een rondgang door de collectie gemaakt en mogelijke calamiteiten gemeld. Op regelmatige momenten vonden er toestandscontroles plaats (13 april, 23 mei, 21 augustus, 2-3 oktober, 22 november). Dergelijke bezoeken waren ook steeds gekoppeld aan een standplaatscontrole.

In 2019 wordt een systematische planning opgemaakt zodat alle stukken tegen 2023 minstens eenmaal bekeken en gecontroleerd zijn.

[5] Demasure B., Snauwaert L. en Lammens W., Masterplan Collectie Bulskampveld, Leuven (Centrum Agrarische Geschiedenis), 2017.

5.1.2 Realiseren van een kwaliteitsvolle bewaaromgeving (OD 1.2)

Zoals vermeld, werd regelmatig een bezoek aan het depot gebracht. De voornaamste calamiteiten waren lekken in het dak. De opstaande wanden van het platte dak van de loods vertoonden scheurtjes waardoor er waterinsijpeling in het gebouw was. Gezien dit langs de muren van het gebouw was, kwam het water gelukkig niet in contact met de collectie. Herhaaldelijk contact met de verhuurder leidde ertoe dat een firma de scheurtjes kwam herstellen in september 2018. Sindsdien werd geen waterinsijpeling meer vastgesteld.

Op 13 april plaatste de collectiebeheerder in het depot in Zwevezele twee dataloggers die de temperatuur en de relatieve vochtigheid meten. Om de vijftien minuten wordt een meting gedaan. Op 13 april 2019 worden de dataloggers weggenomen en uitgelezen. Op basis daarvan worden de jaargemiddeldes van temperatuur en relatieve vochtigheid duidelijk. Indien nodig treft de collectiebeheerder de nodige maatregelen om schommelingen zoveel mogelijk te beperken.

Verder waren er de jaarlijkse controles van de technische installaties en de depothulpmiddelen. Op 24 mei werden de verschillende stookolietanks gecontroleerd en op 2 oktober kwam controleorganisme Vincotte langs voor de keuring van depothulpmiddelen zoals de transpaletten en de ladders. Alle materiaal werd goedgekeurd (verslag Vincotte 9 oktober).

Op 28 juni was er een bezoek van IDEWE voor een risicoprofielbepaling voor de medewerkers van de collectie. Er waren enkele kleinere aandachtspuntjes. In het verslag van 10 juli werden een aantal adviezen geformuleerd om de werking en de veiligheid van de medewerkers verder te verbeteren. In 2019 wordt verder gewerkt aan een calamiteitenplan en een huishoudelijk reglement.

Op het vlak van de collectie zelf werden de nodige beschermingsmaatregelen genomen. Op basis van verschillende toestandscontroles (cf. supra) werd beslist om een insecticidebehandeling tegen houtborende insecten uit te voeren. Samen met Wouter Lammens, erfgoedconsulent van het departement Cultuur, Jeugd en Media – die deze behandeling in 2017 uitvoerde – werden de meest aangetaste voorwerpen verneveld met een product op basis van permitrine. De behandeling ging door op 3 oktober, na de uitvliegperiode van de houtboorders. Bedoeling is dat de toestand van deze objecten in 2019 extra bekeken wordt. De uitgevoerde behandelingen zijn steeds in Adlib ingevoerd.

5.1.3 Faciliteren en realiseren van een efficiënt en open bruikleenverkeer (OD 1.3)

In 2018 werd een bruikleenformulier voor de Collectie Bulskampveld ontwikkeld. Het is gebaseerd op een bestaand document toen de collectie nog een provinciale instelling was en op het bruikleenformulier dat de Vlaamse overheid hanteert. Het bruikleenformulier voor de Collectie Bulskampveld sluit zo aan bij de bruikleenovereenkomsten die gangbaar zijn voor de Vlaamse musea.

In 2018 werden twee bruiklenen aangevraagd en goedgekeurd, beide door het MOT.

- 24 mei: Westontakel (4123), voor de nieuwe vaste tentoonstelling in de Tommenmolen over aandrijving en overbrenging;

- 5 december: slijpsteen voor gutsen (AV0906), voor de vaste museale opstelling van het MOT

In beide gevallen gaat het over langdurige bruiklenen.

5.2 Verwerven en uitwisselen van nieuwe kennis met betrekking tot de kern van de Collectie Bulskampveld (SD 2)

5.2.1 Uitbouwen van de eigen expertise aan de hand van onderzoek (OD 2.1)

In 2018 werd de documentatie verbonden aan de Collectie Bulskampveld die mee overkwam van de Provincie West-Vlaanderen gesorteerd. Op die manier ontstond er meer inzicht in de geschiedenis van de collectie. Hieraan gekoppeld bracht de collectiebeheerder een bezoek aan twee personen die een belangrijke rol speelden in de Collectie Bulskampveld. Op 21 juni werd een bezoek gebracht aan Luc Devliegher. Devliegher (°1927) is de oprichter en eerste conservator van de collectie. Op 12 december volgde er een bezoek aan Arthur Vandendorpe (°1937). Vandendorpe, een gepassioneerd verzamelaar van ambachtelijk materiaal, schonk in 1994 – na een bruikleen van bijna twintig jaar – een groot deel van zijn collectie aan de Provincie West-Vlaanderen. Beide gesprekken waren zeer interessant om de ontstaansgeschiedenis van de collectie verder te kaderen. Bedoeling is om in 2019 nog enkele mensen te bevragen over de collectie: Johan Van Steenkiste en Reinoud Van Acker.

In kader van de publiekswerking die medio 2018 opgestart werd, werd onderzoek verricht naar de geschiedenis van het lattenklieven in Vlaanderen. Het lattenklieven was een specifieke streekgebonden huisnijverheid, ca. 1870 – 1930. Dit ambacht bestond erin om boomstammen te verzagen en steeds verder te klieven tot dunne latjes die dienden als drager van pleisterwerk. Er werd een bibliografie opgesteld met de belangrijkste boeken en artikels. In 2019 volgt er nog een beperkt archiefonderzoek rond het thema. De voornaamste bevindingen worden verwerkt in een artikel, een kleine rondreizende expo en een artikel op de website.

5.2.2 Ontsluiten van de opgedane kennis en expertise over de collectie en delen met de eigen erfgoedgemeenschap en het brede publiek (OD 2.2)

Op de website van de Collectie Bulskampveld staat een overzicht van de publicaties gelinkt aan de Collectie Bulskampveld. De rapporten van de registratie en waardering van de collectie kunnen bovendien online worden geraadpleegd.

5.3 Presenteren en valoriseren van de Collectie Bulskampveld via publiekswerking en communicatie (SD 3)

Sinds 1 mei is Griet Frère in dienst als medewerker publieksbemiddeling van de Collectie Bulskampveld. Onder haar leiding werden de grote lijnen van de publiekswerking met betrekking tot de collectie uitgestippeld.

De publieksbemiddeling van de Collectie Bulskampveld heeft tot doel om de kennis rond de kern van de collectie te ontsluiten. Tot de kern behoren karren en wagens, landbouwwerktuigen en (plattelands)ambachten.

De ambachten gelinkt aan het plattelandsleven zijn:

- Wagenmaker
- Houthakker, houtzager en houtdraaier
- Klompenmaker
- Hoefsmid
- Molenaar
- Gareelmaker
- Kuiper
- Lattenkliever

De belangrijkste pijlers van de publieksbemiddeling zijn:

- Samenwerking
- Participatie
- Innovatie
- Digitale media
- Eigentijds

Er wordt op drie niveaus gewerkt: lokaal, regionaal (West-Vlaanderen) en nationaal (Vlaanderen). In een eerste fase wordt het lokale en regionale karakter van de collectie in de verf gezet. In een volgende fase is er oog voor de betekenis van de collectie voor de boerenstiel in Vlaanderen.

De Collectie Bulskampveld mikt met haar werking op senioren, gezinnen en jongeren met interesse voor agrarisch en ambachtelijk erfgoed. Ook landbouwers, ambachtslui en de onderwijssector behoren tot de beoogde doelgroepen. Per publieksactiviteit wordt de mogelijkheid bekeken om in te zetten op specifieke doelgroepen zoals bv. mensen met psychische kwetsbaarheid of mensen met dementie.

Aangezien de Collectie Bulskampveld niet over een eigen ruimte beschikt voor publieksactiviteiten, staat collectiemobiliteit centraal in de werking. De collectie staat open voor bruikleenverkeer en zoekt ook zelf actief naar presenteerplekken.

Tot slot is er ook aandacht voor immaterieel cultureel erfgoed (ICE). Er wordt ingezet op het verzamelen van kennis en vaardigheden gelinkt aan de collectie. Bovendien wordt onderzocht hoe

historische vaardigheden opnieuw betekenis kunnen krijgen en de ontwikkeling van hedendaagse toepassingen kan worden aangemoedigd.

5.3.1 Digitaal ontsluiten en presenteren van de collectie voor een breed publiek via een eigen website en andere digitale media (OD 3.1)

Een groot deel van de Collectie Bulskampveld is reeds ontsloten via Erfgoedinzicht. Op de website van de Collectie Bulskampveld wordt de collectie in zijn geheel voorgesteld, de deelcollecties worden beschreven en de topstukken in de kijker gezet.

5.3.2 Ontwikkelen van een gevarieerde publiekswerking in samenwerking met diverse (erfgoed)partners en met oog voor diverse doelgroepen (OD 3.2)

In 2018 werd op twee projecten ingezet, het borgen van het ambacht van het lattenklieven en 'Groenten in de vitrine'. Daarnaast werden verkennende gesprekken gevoerd voor toekomstige projecten rond schapen hoeden en de wagenmakerij.

5.3.2.1 Borgen van het ambacht lattenklieven

In september 2018 werd een project opgestart om het ambacht van het lattenklieven te borgen in samenwerking met de gemeente Beernem, de heemkundige kring Bos en Beverveld, de cultuurhistorische kring Sint-Joris en het bezoekerscentrum Bulskampveld. Het lattenklieven was een specifieke streekgebonden huisnijverheid aan het einde van de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw in Beernem en Sint-Joris-ten-Distel. Dit ambacht bestond erin om boomstammen te verzagen en steeds verder te klieven totdat men dunne latjes verkreeg. Die latjes werden tegen de balken van een zoldering of tegen de stijlen van een wand genageld om pleisterwerk te dragen. In de collectie Bulskampveld zitten enkele werktuigen van de lattenkliever.

Het borgen van dit ambacht omvat volgende aspecten:

- Onderzoeken: verzamelen van beeldmateriaal en informatie over het lattenklieven in Vlaanderen
- Documenteren: vastleggen van de techniek van het lattenklieven
- Actief doorgeven: opleiden van nieuwe lattenklievers
- Toekomst geven: nadenken over een nieuwe toekomst voor dit ambacht

Publieksactiviteiten die in kader van dit project werden georganiseerd, zijn:

- 21/09/2018: deelname aan de avondmarkt op de Rozenfeesten in Beernem: er werden flyers uitgedeeld met een projectoproep en zo'n 65 voorbijgangers namen deel aan de wedstrijd om het boek *Boer* te winnen
- 13/12/2018: info- en kennismakingsavond opleiding lattenklieven

5.3.2.2 *Groenten in de vitrine*

In samenwerking met Erfgoedcel TERF, RESOC Midden-West-Vlaanderen, stad Roeselare, stad Izegem, het Ondernemerscentrum Roeselare, ARhus, de POM West-Vlaanderen en vzw Vol-Au-Vent werd een projectsubsidie aangevraagd in het kader van het transitiereglement voor culturele projecten met bovenlokale uitstraling voor het project 'Groenten in de Vitrine'.
De subsidie werd in december 2018 goedgekeurd. CAG zal in de loop van 2019 inhoudelijke ondersteuning bieden.

5.3.3 Beschikken over een moderne en doelgerichte communicatie (OD 3.3)

Er werd in de maanden augustus en september 2018 een voorlopige website over de Collectie Bulskampveld uitgebouwd (www.collectiebulskampveld.be). Deze website verstrekt de bezoeker informatie over de collectie, publieksactiviteiten, onderzoek en medewerkers.
In 2019 zal in kader van de vernieuwing van Het Virtuele Land een nieuwe website worden uitgebouwd.

Ook via digitale media werd de Collectie Bulskampveld in de kijker gezet. Zowel op de Facebook- als Instagrampagina van CAG werden verschillende berichten gepost:

Datum	Onderwerp	Medium
20/09/2018	Projectoproep lattenklieven	Facebook
21/09/2018	Avondmarkt Rozenfeesten Beernem	Instagram
25/09/2018	Winnaars avondmarkt Rozenfeesten Beernem	Facebook
05/10/2018	Collectiebeheerder bestrijdt houtworm	Instagram
29/10/2018	Collectie Bulskampveld in Vlaamse Velden	Facebook
29/10/2018	Collectie Bulskampveld in Vlaamse Velden	Instagram
08/11/2018	Leerling-lattenklievers gezocht	Instagram
17/12/2018	Collectie Bulskampveld in Vlaamse Velden	Facebook
18/12/2018	Info-avond opleiding lattenklieven	Instagram

5.4 Realiseren van een kwaliteitsvolle werking rond de Collectie Bulskampveld die als katalysator fungeert voor de hele erfgoedgemeenschap (SD 4)

5.4.1 Afstemmen van de werking met de erfgoedsector (OD 4.1)

Er werd een adviesgroep opgericht die jaarlijks bijeenkomt. De leden zijn:

- Pieter Verhoeven, Karrenmuseum Essen
- Dieter Vanmol, Karrenmuseum Essen
- Joris Spolspoel, MOT Grimbergen
- Lore Parade, Openluchtmuseum Bokrijk
- Joerie Januarius, ETWIE Gent
- Wouter Lammens, Vlaamse overheid, CJM
- Lode Tanghe, Provincie West-Vlaanderen, dienst landbouw
- Bart Decrop, Bezoekerscentrum Bulskampveld
- Hildegard van Genechten, FARO
- Yves Segers, CAG Leuven
- Brecht Demasure, Collectie Bulskampveld
- Griet Frère, Collectie Bulskampveld

Een eerste bijeenkomst vond plaats op 5 juli 2018.

De medewerker publieksbemiddeling stelde de werking rond de Collectie Bulskampveld voor aan de belangrijkste spelers binnen de erfgoedgemeenschap:

- Karrenmuseum, Essen
- Texture, Kortrijk
- Hopmuseum, Poperinge
- Botermolen, Keerbergen
- MOT, Grimbergen
- Erfgoedcel Zuidwest
- Erfgoedcel TERF
- Erfgoedcel Kust
- Erfgoedcel CO_7

Begin 2019 worden de toekomstplannen ook voorgesteld aan Erfgoedcel Brugge en Bokrijk.

5.4.2 Delen van de eigen expertise met de erfgoedsector (OD 4.2)

De website www.collectiebulskampveld.be fungeert als het uithangbord voor het delen van kennis en informatie met erfgoedsector.

Foto: Registratie van de collectie van het Hoevemuseum ‘t Kapelriegoed in Moorsele

6 Projecten

Naast de basiswerking als expertisecentrum (zie de acties beschreven in hoofdstuk 4) en de werking rond het behoud en beheer van de collectie Bulskampveld (hoofdstuk 5) zette CAG ook tal van andere projecten op m.b.t. de geschiedenis en het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven of nam het eraan deel. Deze activiteiten waren van uiteenlopende aard: sommige hadden veeleer een onderzoekscomponent, bij andere primeerde dan weer het publiekskarakter. Een aantal projecten focusten op het immaterieel agrarisch erfgoed, andere hadden dan weer het roerend agrarisch erfgoed als hoofdthema. Via deze dynamische projectwerking ontwikkelt CAG een integrale aanpak van het agrarisch en ruraal erfgoed en versterkt het ook de basiswerking van het Centrum in heel Vlaanderen en Brussel (en op termijn ook meer en meer in het buitenland). Bovendien genereerden deze extern gefinancierde projecten bijkomende financiële middelen.

6.1 Participatief documenteren technieken en cultuur rond het Brabants trekpaard

Het project 'In de bres voor het Brabants trekpaard' werd in 2018 verlengd met het oog op een publicatie en verdere erfgoedontsluiting. In het voorjaar van 2018 werden samen met de provincie Vlaams-Brabant een tiental diepte-interviews afgenomen met verschillende generaties trekpaardenliefhebbers (zie ook 4.8.2). De bedoeling was om het immaterieel erfgoed van de trekpaardencultuur op die manier participatief te documenteren en te belichten vanuit de gevoelens, ervaringen en beleving van individuen. De interviews vormen, samen met het onderzoeksrapport dat CAG in 2017 afwerkte, de basis voor een nieuwe publicatie over het erfgoed en de cultuur van het Brabants trekpaard. Deze publicatie wordt met de medewerking van CAG voorbereid door de Provincie Vlaams-Brabant en zal midden 2019 worden uitgegeven bij Openbaar Kunstbezit Vlaanderen (OKV).

Daarnaast is CAG partner in het PDPOIII-project 'Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven' (2018-2019). Coördinator van dit project is de provincie Vlaams-Brabant, andere partners zijn Trekpaardenvereniging Den Brabander vzw en vzw Vlaams-Brabantse kwekers. Na het wegvallen van de landbouwfunctie van het trekpaard zoekt dit project mee naar nieuwe bestemmingen om dit erfgoed op lange termijn in stand te houden. Toekomstgerichte trekpaardentechnieken worden gedefinieerd, gedocumenteerd en via vorming en communicatie overgedragen aan volgende generaties en aan nieuwe gebruikers. Een uniek digitaal kruispuntplatform zal aanbieders en (potentiële) afnemers van trekpaarddiensten met elkaar in contact brengen. Een communicatiestrategie o.a. via publieksevenementen en sociale media verhoogt het maatschappelijke draagvlak voor de herbestemming van dit levend erfgoed.

CAG focust in dit project op het participatief documenteren van trekpaardgerelateerde technieken. Begin 2018 ging CAG op zoek naar een geschikte documentairemaker en vond die in Sander Tas (Kadanja). Samen met een groep trekpaardenliefhebbers en ervaringsdeskundigen werd in het voorjaar bekeken welke technieken prioritair gedocumenteerd moesten worden: optuigen, inspannen en mennen op kordeel, ploegen en bomen slepen. Er werd beslist om van elke techniek twee verschillende filmpjes te maken: enerzijds een korte dynamische sfeerfilm (voor vandaag) om de

techniek bij breed publiek van geïnteresseerde leken te introduceren en anderzijds een langere gedetailleerde film (voor morgen) als een stap voor stap tutorial voor een niche publiek van specialisten. Ten slotte wordt een zevende filmpje gemaakt die het hele project introduceert en samenvat. Vanaf juni 2018 gingen de eerste opnames van start en werd verder onderzoek verricht naar de technieken en de geschikte mensen, paarden en locaties. In het najaar en begin 2019 maakte de documentairemaker de verdere opnames. De montage en uiteindelijke 'lancering' van de verschillende filmpjes staat gepland voor juni 2019.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: OD 1.1, OD 2.1, OD 2.2, OD 3.1, OD 5.2, OD 7.2 en SD 8.

6.2 Erfgoedtraject 'Voeding in Brussel'

Het erfgoedtraject 'Voeding in Brussel' ging eind februari 2018 zijn laatste jaar in. Dat jaar was van bij aanvang bedoeld om de resultaten van twee jaar registreren van collecties en tradities rond het voedingserfgoed in de hoofdstad te delen met een breder publiek. In het najaar van 2017 werd begonnen met de voorbereiding van een Lentefestival ter gelegenheid van Erfgoeddag 2018 in Museum BELvue (zie ook 4.4.2.1.1). Dat Lentefestival was een samenwerking tussen koepels van zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden IC vzw, FAAB vzw en FMDO vzw en erfgoedpartners Erfgoedcel Brussel, LECA en CAG. CAG werkte een drietalige paneelexpo uit waarin, naast het concept immaterieel cultureel erfgoed, de achtergrond van 11 lenterituelen die door onder andere Brusselse gemeenschappen worden gevierd, uit de doeken wordt gedaan. In elk van de rituelen speelt voeding een belangrijke rol. Kinderen konden de expo bezoeken aan de hand van een (foto)zoektocht. Het Lentefestival opende zowel voor de Erfgoedcel Brussel als voor CAG de deur naar een meer diverse werking. De organisatie van dat festival bleek wederzijds vruchtbaar. De erfgoedpartners vonden via de koepels de weg naar de zelforganisaties. Omgekeerd leerden de zelforganisaties en koepels de erfgoedsector kennen. De expo die CAG uitwerkte ter gelegenheid van het festival is herbruikbaar. Er wordt gekeken naar plekken en gelegenheden om de expo in 2019 opnieuw op te stellen. CAG zal bovendien de deelnemende en andere federaties briefen over het vernieuwde platform Immaterieel Erfgoed zodat zij hun zelforganisaties warm kunnen maken om hun culinair (en ander) immaterieel erfgoed er te delen. CAG stelde het traject naar het festival en het festival zelf ook voor op het D4O van juni 2018 in het Hasseltse Jenevermuseum.

Nog in de eerste jaarhelft werd de laatste hand gelegd aan de registratie van de archiefcollectie van Comme Chez Soi. Die collectie werd geschoond, herverpakt en geregistreerd in Excel. De registratie nam wat meer tijd in beslag dan oorspronkelijk gepland omdat het archief dat werd bewaard in het restaurant, gaandeweg werd aangevuld met materiaal dat de eigenaars tot dan thuis hadden bewaard. Greet Draye schreef een artikel over het archief en de inventarisatie voor *Arduin*, het tijdschrift van het Archief en Museum van het Vlaamse Leven te Brussel.

De geplande inspiratiegids *Smaken van Brussel* kreeg in de loop van het erfgoedtraject een andere vorm. Het opzet van de gids – inhoudelijk en praktisch de weg wijzen aan een geïnteresseerd publiek – bleef behouden, maar kreeg een dynamischere vorm, die beter past bij de smeltkroes die de

hoofdstad is. In het najaar van 2018 werd de campagne 'Smaken van Brussel' afgetrapt. Die campagne heeft verschillende aspecten. Om te beginnen werd op de webpagina van de Brusselse erfgoedcel een themapagina aangemaakt waarvoor CAG de content leverde. Bezoekers vinden er informatie over het erfgoedtraject en over de deelnemende collecties, maar ook tien geïllustreerde erfgoedverhalen over Brussels voedingserfgoed. Die erfgoedverhalen werden daarnaast in de vorm van een krantje gepubliceerd onder de titel *Smaken van Brussel. Tien erfgoedverhalen*. Dat krantje werd verdeeld via de verschillende partners van het traject, maar ook via de Brusselse bibliotheken en gemeenschapscentra. De eerste druk is intussen volledig uitgeput. Een heruitgave zal begin 2019 volgen. De gemeenschapscentra kregen daarnaast nog afzonderlijk een inspiratiebrochure om een werking rond voedingserfgoed op te zetten. De Brusselse bibliotheken kregen een literatuurlijst rond de Smaken van Brussel. Enkele maakten er een literatuurtafel mee. Ook de reeks Broodje Brussel (zie 4.4.1.2.1) vormt een onderdeel van de campagne. Zowel met een eigen folder als via de geëigende kanalen van Broodje Brussel wordt gecommuniceerd over de verschillende activiteiten. Eind 2018 stond de teller op een 100-tal deelnemers. De campagne kwam eind 2018 onder de aandacht van BRUZZ. BRUZZ onderzoekt wat de mogelijkheden zijn om in 2019 over verschillende aspecten van het Brusselse voedingserfgoed korte reportages te maken.

Begin 2019 vindt in Haren de derde editie plaats van het witlooffestival Harens Goud. Sputnik vzw en Witloof in de stad zijn de trekkers van het evenement. CAG heeft een 'witloofgazet' *Chiconville* samengesteld, die ter gelegenheid van het festival zal worden verkocht aan de bezoekers. *Chiconville* vertelt over de Harense grond die het witloof zijn typische smaak gaf, over de benodigdheden voor de witloofteelt, over de witloofarchitectuur in Haren en over het grootse witlooftransport vanuit het kleine dorp. De krant verwerkt de interviews die in het begin van het traject werden afgenomen, en portretteert de geïnterviewden van toen. CAG staat bovendien de vzw Sputnik bij de overname van de collectie werktuigen van de laatste Harense witloofboer, wijlen Julien De Pauw.

De klankbordgroep bij het traject kwam in 2018 niet samen. Wel was er intens overleg met de verschillende partners die betrokken waren bij de organisatie van het Lentefestival, Harens Goud en de Smaken van Brussel. Uiteraard werd op regelmatige basis afgestemd met de opdrachtgever van het traject, Erfgoedcel Brussel. De klankbordgroep wordt begin 2019 verzameld om het traject te evalueren. In het voorjaar van 2019 wordt voor alle betrokkenen een slotmoment georganiseerd.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: 4.1, 4.2, 4.3, 4.6, 4.7, 4.8.

6.3 Waarderingsproject 'Naar waarde geschat'

Brecht Demasure was projectmedewerker voor het eerste projectjaar van 'Naar waarde geschat' (tot 30 september 2018). Hij besteedde ongeveer 80% van zijn tijd aan het project. Vanaf 1 oktober 2018 werd Brecht opgevolgd door Thomas Dirkx als projectmedewerker. Bert Woestenborghs, stafmedewerker roerend erfgoed bij CAG, spendeerde 40% van zijn tijd aan het waarderingsproject en had grotendeels een coördinerende functie. Beide medewerkers spendeerden evenveel tijd aan het waarderen van de objecten.

Texture

Texture en de deelcollecties landbouw en vlasteelt kwamen als eerste aan de beurt. Vanaf oktober tot december 2017 werden 404 objecten geregistreerd en gefotografeerd. In december 2017 startte CAG met de digitale registratie van de beschreven tuigen. Begin februari 2018 was deze klus afgerond. CAG focuste op de landbouwwerktuigen en koppelde voor de vlaswerktuigen terug naar Texture. In het kader van de registratie en waardering werd ook contact opgenomen met het vlasmuseum 't Vlasschuurken in Koewacht (Nederland) en de landbouwcollectie van de Landelijke Gilde Stekene (die over een grote deelcollectie vlas beschikken).

Na de digitale registratie werd de waardering van de objecten aangepakt. Alle stukken werden op objectniveau beoordeeld. CAG maakte – in samenspraak met Texture – een aangepaste versie van het reeds vroeger door CAG uitgewerkte waarderingsdocument (Excel-bestand). Texture deed daarnaast enkele waardevolle suggesties om het document aan te vullen en voor hen belangrijke velden naar voor te schuiven (zoals de beleving rond het voorwerp…). CAG en Texture vulden in nauw overleg met elkaar de verschillende velden in. Zo kwam een volledig ingevuld waarderingsdocument tot stand. Op twaalf werkdagen tijd werd het document volledig ingevuld.

Niet alleen experten werden bij de waardering betrokken, er werd ook geluisterd naar de stem van de belanghebbenden. Dat zijn personen of groepen mensen die een bijzonder belang hechten aan de specifieke (deel)collectie in het algemeen en de individuele objecten in het bijzonder. Concreet werden twee groepen van belanghebbenden samengebracht: enerzijds oud-vlassers en de Vrienden van Texture en anderzijds leden van de heemkundige kringen Wevelgem en Kuurne, medewerkers van het museum, stadsgidsen en medewerkers van de erfgoedcel. Per groep werden er twee sessies voorzien. De sessies stonden gepland op dinsdag 13 maart, 20 maart, 27 maart en 3 april. Bij de eerste twee sessies fungeerde Bert Woestenborghs, stafmedewerker roerend erfgoed van CAG, als moderator, voor de laatste twee sessies nam Anne-Cathérine Olbrechts, stafmedewerker behoud en beheer van FARO, deze rol op zich.

Op basis van de waardering van de experten en de belanghebbenden werden een twintigtal objecten geselecteerd waarvoor een uitgebreide waardenstelling – een zogenaamde Statement of Significance – werd geschreven. Deze objecten vormen zowat de staalkaart van de beschreven deelcollecties. De verschillende waardenstellingen werden met een uitgebreid verslag van de waardering van Texture gebundeld in een rapport. Het waarderingsproject met Texture was afgerond rond 15 april.

Bokrijk

De deelcollectie 'grote' landbouwtuigen (grosso modo te beschouwen als getrokken en stationaire landbouwwerktuigen) van het Openluchtmuseum Bokrijk vormde het tweede luik van het eerste projectjaar. Op 6 maart 2018 was er een overleg tussen CAG en Bokrijk om de registratie en waardering voor te bereiden. De collectiebeheerder en collectiemedewerkers startten met het selecteren en aanduiden van de stukken die in aanmerking kwamen voor registratie en waardering. De registratie startte in de week van 16 april 2018. Tijdens de registratie bood het Openluchtmuseum Bokrijk de

nodige ondersteuning aan. De registratie van de deelcollectie grote landbouwtuigen klokte af op 386 objecten. De fysieke registratie nam 16 werkdagen in beslag.

Eind mei werd de registratiebeweging opgeschort. Ongeveer de helft van de tuigen was toen gefotografeerd. In de loods in Zonhoven was er immers een minieme hoeveelheid asbest ontdekt. Na de noodzakelijke procedures en het in acht nemen van veiligheidsmaatregelen kon de registratie veilig worden verdergezet vanaf 4 juli. Het project lag dus bijna anderhalve maand zo goed als stil. De registratie werd succesvol afgerond eind juli.

Na de fysieke registratie, werd de digitale registratie aangepakt. De objecten waren al geregistreerd in Adlib (Bokrijk-module). Er werd geopteerd om de registratiegegevens eerst in te voeren in Collective Access, het databanksysteem van CAG. Deze gegevens werden daarna geëxporteerd naar de databank van Bokrijk.

Gelijklopend met de digitale registratie stond de waardering met belanghebbenden op het programma. Er werden twee sporen gevolgd: enerzijds was er een waarderingssessie met een groep van betrokkenen (medewerkers van het museum, gidsen, erfgoedexperten uit Limburg…) en anderzijds werd het grote publiek betrokken. De waarderingssessie met belanghebbenden vond plaats op 5 september 2018. De focus werd gelegd op vier grote groepen werktuigen: wanmolens, ploegen, eggen en kruiwagens.

Het betrekken van het brede publiek was een mooie surplus voor de collectiewaardering. De cel collectiebeheer en publieksbemiddeling van het Openluchtmuseum Bokrijk maakte de schuur uit Proven op het pas gerestaureerde erf van Abele vrij voor de plaatsing van negen geregistreerde objecten. Op zondag was de schuur open voor bezoekers onder begeleiding van een collectiemedewerker. Via een stembiljet konden de bezoekers aanduiden welk voorwerp ze verkozen en waarom. Uiteraard geldt dit niet als waardering als dusdanig maar het was een leuke manier om de bezoekers op de hoogte te brengen van het waarderingsproject en waarderen in het algemeen. Veel bezoekers reageerden positief. Er werden maar liefst 254 stemmen uitgebracht.

Voor de waardering op objectniveau van de 386 stukken werkten het Openluchtmuseum Bokrijk en CAG nauw samen. Het waarderingsdocument werd andermaal tegen het licht gehouden en verder verfijnd. In de loop van oktober en november volgde een intensief overleg tussen Bokrijk en CAG om de waardering uit te voeren. De voornaamste bevindingen en de waardenstellingen van vier deelcollecties werden gebundeld in een rapport. Gezien de vertraging die het project door overmacht opliep, werd het Bokrijk-traject afgerond tegen eind 2018.

Jenevermuseum

In het tweede jaar van het project ‘Naar waarde geschat’ is het de beurt aan het Jenevermuseum in Hasselt. De twee deelcollecties die gewaardeerd worden bestaan uit kuipers- en koperslagersmateriaal, twee nevenambachten van de productie van jenever. Die nevenambachten worden niet meer actief verzameld door het museum door veranderingen in het collectieplan.

De objecten waren reeds geregistreerd in Adlib door medewerkers van het Jenevermuseum, maar met variabele kwaliteit. Wegens de beperkte herkomstgegevens en achtergrondinformatie die beschikbaar zijn, was een grondige fysieke en digitale registratie van de collectie de eerste stap van het project.
De registratie vond plaats op vier werkdagen eind oktober en in november. Tijdens het fysiek registreren werden onmiddellijk digitale werkfiches voor de objecten ingevuld, die later nog aangevuld worden op basis van vakliteratuur. In totaal werden 209 objecten geregistreerd, waarvan 127 objecten kuipersmateriaal en 82 objecten koperslagers-materiaal.

Wegens de beperkte gegevens wilde CAG deze collectie qua waardering op een andere manier aanpakken dan vorige projecten. Het project richt zich daarom op een klein aantal experten, waaronder het MOT, ETWIE en inhoudelijke kenners van de ambachten. Het MOT, ETWIE en een auteur over de kuiperij zijn reeds gecontacteerd. Het MOT zal naast CAG en het Jenevermuseum meewerken aan de invulling van het waarderingsdocument.

Stuurgroepoverleg

De stuurgroep van het project 'Naar waarde geschat' bestaat uit vertegenwoordigers van het Openluchtmuseum Bokrijk, Texture, Jenevermuseum, Museum van de Belgische Brouwers, FARO, Provincie West-Vlaanderen (tot 31/12/2017), CJM (vanaf 01/01/2018) en CAG. De startvergadering vond plaats bij CAG op 19 oktober 2017. De volgende stuurgroep ging door in Texture op 20 februari 2018. De voorstelling van de eerste resultaten van de waardering in Texture vormde de hoofdbrok van het overleg. De volgende stuurgroep ging door op maandag 11 juni 2018 in het Museum van de Belgische Brouwers. Op dinsdag 16 oktober 2018 kwamen de projectpartners samen in Bokrijk om het gelopen traject te bespreken en vooruit te blikken naar het tweede jaar.

Masterclass en intervisie FARO

Op regelmatige basis werden bij FARO intervisiegroepen georganiseerd met de verschillende pilootprojecten waardering. In 2018 waren de intervisiegroepen gelinkt aan een masterclass. FARO nodigde experts uit binnen- en buitenland uit om specifieke invalshoeken over waarderen verder uit te diepen. Op 31 januari 2018 kwam Sophia Labadi (University of Kent) spreken over subjectieve erfgoedwaarden en de universele waarde van UNESCO-werelderfgoed. Op 15 maart gaf Caroline Reed (onafhankelijk museum- en erfgoedconsulente uit het Verenigd Koninkrijk) een masterclass over de tool 'Reviewing Significance 3.0'. Ze had het ook over de handleiding 'Revisiting Collections' en over participatie in een cultureel-erfgoedwerking. Op 27 april bracht Silvia Prins (erfgoedconsulente) een voordracht over het positieve van conflicterende meningen. De laatste masterclass was die van Agnes Brokerhof en Janien Kemp (Rijksdienst Cultureel Erfgoed Nederland) op 18 mei met een workshop collectiewaardemanagement. Op 4 september volgde er een laatste intervisiegroep van het eerste projectjaar. Het tweede projectjaar startte met een masterclass waarderen van religieus erfgoed op 5 oktober 2018. Op 8 november volgde er een nieuwe intervisiegroep.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.2, 6.1.

6.4 Registratie en waardering Hoevemuseum ’t Kapelriegoed Moorsele

CAG startte in het najaar van 2018 met de duurzame registratie, waardering en herbestemming van de collectie van het private hoevemuseum ’t Kapelriegoed in Moorsele, een deelgemeente van het West-Vlaamse Wevelgem. De collectie van het hoevemuseum is het levenswerk van eigenaar Marcel Vandoorne. Sinds de jaren 1970 verzamelde hij landbouwwerktuigen en -machines door aankoop bij boeren of verzamelaars. Het gaat naar schatting om ongeveer 1000 objecten, ondergebracht in een gedeeltelijk gereconstrueerde hoeve in Moorsele. De collectie werd zelfstandig beheerd door dhr. Vandoorne.

Samen met andere erfgoedpartners werd een traject uitgetekend om de collectie te registreren, te waarderen en te herbestemmen. De eigenaar is op hoge leeftijd en heeft besloten om te stoppen met het beheer van de collectie en het uitbaten van het museum. Tot nu toe is er geen inventaris opgesteld van de collectie, en de duurzame registratie ervan vormt dus de eerste fase van het project. Momenteel zijn ongeveer de helft van de objecten fysiek geregistreerd en worden ze digitaal geregistreerd en beschreven in Adlib.

CAG werkt voor dit project samen met erfgoedcel Erfgoed Zuidwest, de gemeente Wevelgem en de heemkundige kring Wibilinga van Wevelgem, waarvan verschillende leden vrijwillig de nodige hulp bieden bij het registreren. Vanwege de Vlaamse overheid werd een projectsubsidie verkregen.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.2, 6.1.

6.5 Project ‘Merksplas-Kolonie’

Eind 2017 werd een samenwerking gestart met de vzw Kempens Landschap om voor het bezoekerscentrum Kolonie 5-7 in Merksplas een educatief pakket over de landbouwkolonies uit te werken voor leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs. Dit pakket laat hen kennismaken met het Kolonie-erfgoed en het typerende Kolonie-landschap. In deze educatieve uitwerking gaat aandacht uit naar de ideologische achtergrond waartegen de Kolonies werden opgericht, maar staan jongeren ook stil bij de manier waarop de Kolonies het landschap door agrarisch landgebruik hebben vormgegeven. Land- en tuinbouwactiviteiten hielpen niet enkel te voorzien in het onderhoud van de landlopers, ze droegen ook bij aan de opleiding en morele disciplinering van de bewoners van de Kolonies. In overleg met opdrachtgever Kempens Landschap werd geopteerd voor een spelvariant waarbij leerlingen op een ludieke manier de informatie uit het bezoekerscentrum verwerven en verwerken. Aansluitend nodigt een buitenopdracht uit tot het verkennen van de hele erfgoedsite.

In de periode februari-maart 2018 werd dit educatieve pakket inhoudelijk uitgewerkt, nadat in januari een aantal overlegmomenten plaatsvonden met stakeholders uit de regio en verschillende scholen om de wensen en eisen van leerkrachten voor een dergelijk pakket af te stemmen. Enkele van deze scholen

waren ook bereid om met een of meerdere klassen het pakket te komen uittesten. Ook twee studenten uit de lerarenopleiding Geschiedenis werden uitgenodigd om feedback te geven op het educatieve spelpakket. Alle testen vonden plaats in mei 2018. Na deze testfase werd het pakket aangepast aan de feedback en werden suggesties verwerkt. Daarna werden ook lesdocumenten opgesteld, zowel voor leerkrachten als leerlingen. Vier thematische lesbundels bieden achtergrondinformatie bij het Kolonie-erfgoed. In november werd een afsluitend overleg gehouden met Kempens Landschap, dat het pakket in 2019 zal beschikbaar stellen voor scholen.
Thematische lesbundels volgens onderwerp:

- De Koloniën van Weldadigheid, een historische schets
- Omgaan met armoede, van koloniegedachtengoed tot vandaag
- Landbouw als motor van de Koloniën
- De Koloniën, erfgoed om te koesteren

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: 4.1.1, 4.3.2, 4.4.2, 4.5 en 4.7.

6.6 Project 'Fier op de hoeve van hier'

In november 2017 startte het project 'Fier op de hoeve van hier'. In samenwerking met het Regionaal Landschap Zuid-Hageland en de IOED van de gemeenten Kortenaken, Geetbets, Zoutleeuw en Landen, onderzocht CAG de typische kenmerken van historische hoeves in deze vier gemeenten. Tot op heden werd er immers relatief weinig historisch onderzoek verricht naar de geschiedenis van boerderijen in Vlaanderen. Publieksactiviteiten zien ze vaak over het hoofd. Verder neemt jaarlijks het aantal actieve landbouwers af, waardoor het behoud van de historische hoeve niet evident is en ze dreigt verloren te gaan als erfgoed. Dit is eens te meer het geval omdat de nieuwe bedrijfsopvattingen en technologische ontwikkelingen binnen de landbouw ervoor zorgen dat de historische hoeves moeten worden aangepast aan de realiteit van de moderne landbouwbedrijfsvoering. Het project 'Fier op de hoeve van hier' wilde daarom de historische hoeve grondig onderzoeken en in de kijker zetten.

Een wetenschappelijk rapport vormde een eerste realisatie van dit project. Ten eerste wilde dit rapport een globaal beeld schetsen van de hoeves in de vier gemeenten. De grote aanwezigheid van historische hoeves in Zuid-Hageland zorgde ervoor dat de opmaak van een inventaris echter gestaakt moest worden, maar op basis van de reeds verzamelde gegevens van vele hoeves en aan de hand van secundaire literatuur, archiefwerk en interviews kon deze algemene geschiedenis wel geschreven worden. Ten tweede werden enkele hoeves als voorbeeldcases diepgaander onderzocht en gedocumenteerd. Hiervoor werd een oproep gelanceerd en uit de geïnteresseerden werden negen verscheidene hoeves geselecteerd. Deze hoeves werden bezocht, waarbij hun architectuur en indeling bestudeerd werd en de familiegeschiedenis onderzocht aan de hand van enerzijds historische documenten en foto's en anderzijds mondelinge geschiedenis. Deze selectie van negen hoeves wilde een breder verhaal vertellen dan dat van de grootse, prachtige vierkanthoeves die alom gekend en onderzocht zijn. Zo belichtte dit deel ook de minder grootse hoeves, die bijgevolg een frisse invalshoek boden op de boerderijgeschiedenis. De uiteenlopende en unieke eigenschappen en verhalen van iedere casestudy zorgden ervoor dat ze als voorbeeld kunnen dienen voor andere hoeve-eigenaars en

een antwoord kunnen bieden op hun mogelijke problemen. Bovendien verrijken ze de bevindingen uit de algemene studie van historische hoeves in Zuid-Hageland.

Op basis van het algemene rapport werd er een klein artikel geschreven specifiek voor iedere gemeente van de IOED.

Vanuit de idee dat de problemen die naar boven kwamen bij de negen casestudies als voorbeeld konden en kunnen dienen, organiseerden CAG en de IOED een debat rond de historische hoeve waarop we participerende hoeve-eigenaars samenbrachten. Hierop werden de eerste bevindingen uit het rapport voorgesteld, kregen de eigenaars de eerste versie van hun casestudy overhandigd en vond een interessant debat plaats. Verder kon het brede publiek historische hoeves in Zuid-Hageland ontdekken via vier verschillende fietszoektochten op Open Monumentendag, waarbij meerdere hoeves werden opengesteld met rondleidingen. Ten slotte lichtte een lezing het bronnenonderzoek naar hoeves toe, opdat hoeve-eigenaars en geïnteresseerden zelf op zoek konden gaan naar hun geschiedenis.

In 2019 zal een laatste fase van dit project in Zuid-Hageland ingezet worden: op basis van het wetenschappelijk rapport zal een brochure voor een breed publiek uitgegeven worden. Verder zal een handleiding voor historisch onderzoek naar hoeves geschreven worden. Ten slotte zullen er enkele afsluitende publieksactiviteiten rond de historische hoeve plaatsvinden.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: OD 1.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2.

6.7 ‘Liers vlaaike’

Begin 2018 voerde CAG een klein onderzoek uit naar de geschiedenis en het erfgoed van het Liers Vlaaike. Dit project voerde CAG uit op vraag van De Kleine Expeditie vzw. Dit projectbureau voor erfgoed en musea werkt momenteel voor het Stadsmuseum Lier aan een participatietraject rond immaterieel cultureel erfgoed en meer bepaald rond drie testcases, namelijk kant steken, struyfvogel schieten en het Liers Vlaaike. Op basis van de ervaringen van het mattentaartonderzoek zette CAG een participatief historisch onderzoek op rond dit gekende streekproduct. Op aansturen van CAG ging een kleine vrijwilligersploeg op zoek naar de evolutie van de traditie van het Liers Vlaaike, de vorming van een gemeenschap errond en de betekenis(sen) die aan dit taartje werden en worden toegedicht. Dit gebeurde zowel op basis van schriftelijke als mondelinge bronnen. De resultaten werden gebundeld in ‘Het Liers Vlaaikesboek’ dat te bewonderen valt in het nieuwe Stadsmuseum in Lier.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: OD 1.1, OD 2.1 en SD 8.

6.8 Project ‘Cinema Rural’

In november 2018 ging ‘Cinema Rural’ van start met de registratie en ontsluiting van historisch filmmateriaal gerelateerd aan landbouw en ruraal leven. Met dit project wil CAG dit waardevolle onderdeel van het landbouwkundig en ruraal erfgoed verzekeren van een duurzame bewaring en het gebruik ervan stimuleren. CAG neemt hierbij zowel nationaal als internationaal een trekkersrol op en

verzamelde op beide niveaus een uitgebreid netwerk van verschillende partners om zo tot een kwaliteitsvolle ontsluiting van landbouwfilms in Vlaanderen en Europa te komen. Het project heeft in principe een looptijd van drie jaar, maar dient elk jaar opnieuw aangevraagd te worden bij de Vlaamse overheid. De rurale landbouwfilms bieden een venster op het agrarische verleden en vormen daarmee een waardevolle historische bron voor een divers publiek aan geïnteresseerden: erfgoedzorgers, musea, onderzoekers, lokale verenigingen en vele anderen.

Daarom wil CAG tot een herwaardering van deze vergeten historische bronnen komen door het gebruik ervan te faciliteren via een repertorium en een publiek toegankelijke database. Dit gebeurt op twee niveaus. Op Europees niveau is CAG een van de trekkers van de *European Rural History Film Database Association* (ERHFDBA), waarvan Yves Segers (CAG) vicevoorzitter is. Verschillende internationale instellingen zijn formeel lid van dit netwerk, het gaat hierbij om *Archives of Rural History* (Bern, Zwitserland), *Centrum Agrarische Geschiedenis* (Leuven, België), *Fryske Akademy* (Leeuwarden, Nederland) *Fries Film Archief* (Leeuwarden, Nederland), *Gesellschaft für Agrargeschichte* (Frankfurt am Main, Duitsland), *Institute of Rural History* (St. Pölten, Oostenrijk), *Museum of English Rural Life* (MERL, Reading, Groot-Brittannië), *Université Lumière-Lyon-II* (Eduoard Lynch) en het *Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid* (Hilversum, Nederland). Deze organisatie heeft tot doel om een Europees publiek toegankelijke database te ontwikkelen waar de metadata van films over heel Europa kunnen worden geraadpleegd. De internationale contacten blijven niet beperkt tot dit formeel netwerk. In november werd het project voorgesteld aan Egizio Valceschini, directeur onderzoek en voorzitter van de historische commissie van het Institution Nationale des Récherches Agronomique (INRA, Frankrijk).

Op nationaal niveau heeft CAG zich omringd met een netwerk van verschillende partners die betrokken zijn bij de bewaring en productie van landbouwfilms in België. De nationale stuurgroep voor het project bestaat uit Boerenbond, CINEMATEK, Departement Landbouw en Visserij (Vlaanderen), ILVO, PACKED, VIAA en VRT. Via dit netwerk werkt CAG aan de uitwisseling van expertise over het ruraal- en landbouwerfgoed tussen de verschillende partners. In december werd een overleg georganiseerd bij CAG tussen al deze partners naar aanleiding van de start van het project en de planning van het tweede projectjaar (2019-2020).

In november 2018 ging de registratie en beschrijving van start van de filmcollectie van het voormalig Federaal Ministerie van Landbouw. Die collectie is gedeponeerd en bewaard bij CINEMATEK en omvat 776 unieke titels, waarvan er reeds 27 beschreven zijn tijdens de eerste vijf registratiemomenten. In 2019 zal er gemiddeld tweemaal per week worden geregistreerd bij CINEMATEK. Daarnaast werd ook van start gegaan met de prospectie van de tweede kerncollectie van het project, namelijk het filmarchief van Boerenbond, bestaande uit 180 films bewaard door KADOC. Het eerste projectjaar loopt tot september 2019.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking:
OD 1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.5, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 5.1, 5.2, 5.3, 6.4

6.9 Herinrichting Stroopfabriek Borgloon

Ter voorbereiding van de herinrichting van de Stroopfabriek in Borgloon werd door CAG in 2012 een rapport opgesteld met een voorstel tot inhoudelijke opzet en een overzicht van objecten en collectiestukken om dit verhaal aanschouwelijk voor te stellen. De feitelijke herinrichting heeft een tijdje stilgelegen maar werd in 2018 hervat. Op vraag van vormgevingsbureau Bailleul dat met de inrichting is belast, werd CAG opnieuw inhoudelijk betrokken bij dit traject. Tentoonstellingsteksten werden nagelezen, historisch beeldmateriaal werd aangeleverd en waar mogelijk werden suggesties toegevoegd en achtergrondinformatie geduid.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking OD 3.1, OD 3.2, OD 4.2, OD 6.2

6.10 Project '65 jaar Alma'

In 2019 bestaan de studentenrestaurants van Alma 65 jaar. Eind 2018 werd Alma door CAG gecontacteerd om een project op te starten rond dit jubileum. Er werd gestart met een verkennend onderzoek in het Universiteits- en stadsarchief en een zoektocht naar literatuur over de eetgewoonten van studenten. In 2019 zal dit project verder vorm krijgen.

Dit project correspondeert met de volgende doelstellingen uit de basiswerking: OD 1.1, OD 3.1, OD 4.2, SD 8

Foto: Leerlingen testen het educatief spelpakket uit van de Landbouwkolonie Merksplas

7 Lezingen, tentoonstellingen

7.1 Lezingen

Chantal Bisschop

- 17 januari: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Baarle-Hertog, Baarle-Hertog
- 22 januari: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Wevelgem, Wevelgem
- 15 maart: Lezing 'Evolutie landbouw en landgebruik, 1850-nu', Werkgroep Natuur & Erfgoed van Natuurpunt Oost-Brabant, Leuven
- 20 maart: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Heule, Heule
- 24 mei: Lezing ‘Beer culture in Belgium’, Conference ‘Food Culture: social inclusion, sustainable development and cultural identity’, UNESCO, Parijs

Brecht Demasure

- 18 januari: Lezing ‘Boter bij de vis. Landbouw en voeding tijdens de Eerste Wereldoorlog’, senioren Landelijke Gilden West-Brabant, JOC Wijland, Puurs.
- 5 maart: Lezing ‘Boer. Een geschiedenis van de landbouw in West-Vlaanderen (ca. 1750 – 2018)’, Landbouwraad Torhout en Heemkundige Kring ‘Het Houtland’, CC De Brouckere, Torhout.
- 13 april: Lezing ‘Boter bij de vis. Landbouw en voeding tijdens de Eerste Wereldoorlog’, Landelijke Gilden Heestert, zaal Malpertus, Heestert.
- 20 november: Lezing ‘Boter bij de vis. Voeding in Brussel en omgeving tijdens de Eerste Wereldoorlog’, Broodje Brussel, VGC en Stadsarchief Brussel, Brussel.

Greet Draye

- 15 januari: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Drongen, Drongen
- 27 maart: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Retie-Schoonbroek, Schoonborek
- 29 maart: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Poederlee, Poederlee
- 24 april: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Oud-Turnhout, Oud-Turnhout
- 13 november: Lezing ‘Taart? Taart! Zoete gebaktradities’, KVLV Huldenberg, Huldenberg
- 17 november: Lezing ‘Hemels zoet. Dessert in Vlaanderen, 1880 -1960’, FoodieFestival Bijzondere Collecties Universiteit Amsterdam, Amsterdam
- 4 december: Rondleiding ‘Brouwersmuseum achter de schermen’, Brouwersmuseum Brussel
- 20 december: Rondleiding ‘Brouwersmuseum achter de schermen’, Brouwersmuseum Brussel

Claudia Houben

- 15 maart: Lezing 'Fier op de hoeve van hier', Werkgroep Natuur & Erfgoed van Natuurpunt Oost-Brabant, Leuven
- 26 juli: Lezing ‘Historische hoeves in Zuid-Hageland’, CAG en IOED en Regionaal Landschap Zuid-Hageland, Landen
- 21 oktober: Lezing Hagelandse fruitpluk, Regionaal Landschap Zuid-Hageland, Geetbets

- 6 december: Lezing ‘Bronnen voor onderzoek en documentatie van historische hoeves’, Documentatiecentrum Vlaams-Brabant, Leuven

Yves Segers

- 5 maart: Lezing ‘De fruitteelt in Zuid-Limburg, 1850-1940’, Limburgs Geschiedkunidg en Oudheidkundig Genootschap (Nederland), Maastricht
- 31 mei: Lezing ‘De hoogstamboomgaard als (cultureel)erfgoed’, Trefdag Hoogstamboomgaarden, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, Alden Biesen
- 19 juni: Lezing ‘Het landschap vertelt. Haspengouw en Voeren, de mens vormt zijn land’, Provinciale landschapsdag Vlaams-Brabant, Geetbets
- 9 oktober: Lezing ‘Kattentongen, ezelsoren en varkenspoten. Onze eetgewoonten tijdens de voorbije 200 jaren, KVLV Massemen.

Bert Woestenborghs

- 4 september: Lezing ‘Het bruine goud!? Mest en mestproblematiek op Vlaamse velden in het (verre) verleden’, Vlaamse Mestdag, Aalter

7.2 Tentoonstellingen

In 2018 ontwikkelde CAG de rondreizende expo ‘*Tractor, een ronkend verhaal*’ in het kader van het tractorproject. (zie 7.2.1). Daarnaast stonden enkele kleinere tentoonstellingen op het programma. Zo werd voor het evenement Leuven Boert een viertal infoborden ontwikkeld rond stadslandbouw in al haar facetten (zie 4.4.2.1.2). In samenwerking met de Erfgoedcel Leuven werd een kleine expo rond de historiek van de Leuvense veemarkt uitgewerkt (zie 4.4.2.1.7). Daarnaast werden ook de bestaande reizende tentoonstellingen nog uitgeleend.

7.2.1 Expo ‘Tractor, een ronkend verhaal’

In het kader van het project ‘Tractor’ ontwikkelde CAG samen met ontwerpbureau Bailleul de rondreizende module ‘Tractor, een ronkend verhaal’. Deze module bestond uit een expo-kraam waarbij aan één zijde een historische tijdlijn de evolutie schetste die de tractor doorheen de 19de en 20ste eeuw heeft doorgemaakt. De andere zijde bestond uit een interactieve wand waar geïnteresseerden en vooral kinderen op en ludieke wijze konden kennismaken met onderdelen en merken van tractoren. Deze module werd aangevuld met 4 banners, recto verso, die in woord en beeld verschillende thema’s belichtten, zoals tractor en techniek, mens en machine, tractor en reclame, …

CAG was met de expo ‘Tractor, een ronkend verhaal’ aanwezig op

- Agricultura in Alden Biesen (ca. 25000 bezoekers)
- Heerlijk Lokaal in Tienen (ca. 1000 bezoekers)
- Het Oldtimerfestival in Weelde (ca. 8000 bezoekers)
- Het Historisch Festival Hageland in Tielt-Winge (ca. 250 bezoekers)
- De Dag van het Eetbare Landschap in Bokrijk (ca. 8300 bezoekers)

Alle organisatoren van deze evenementen waren (zeer) positief over de tentoonstelling en ook bij de bezoekers was er – op het evenement in Tienen na – enorm veel belangstelling voor het verhaal dat CAG bracht. Ook een interne evaluatie beoordeelde deze activiteiten als positief en een ideale gelegenheid om agrarisch erfgoed bij een breed publiek bekend te maken. In de zomer van 2019 zal de expo dus opnieuw rondreizen naar nog te bepalen evenementen.

7.2.2 Expo 'Boter bij de Vis

Met deze expo, die CAG samen met tal van partners ontwikkelde (zie 4.1.1.3) wordt de rol van de landbouwproductie en de voedselsituatie tijdens de Eerste Wereldoorlog onder de aandacht gebracht van een breed publiek. De bezoekers, zowel jong als oud, zien de Eerste Wereldoorlog vanuit een nieuwe invalshoek waarbij de evolutie van de landbouw- en visserijsector, de ontwikkelingen op het vlak van voedselvoorziening en de oorlogskeuken centraal staan.

De twee identieke tentoonstellingen '**Boter bij de vis'** werden in 2018 weer op verschillende locaties geëxposeerd en bereikte op die manier weer duizenden bezoekers.

Periode	Locatie
9 dec 2017 t/m 25 feb 2018	Huyse De Grote Sterre, Gemeente Damme
1 jan t/m 28 maart 2018	Serviceflats De Fontein Borgerhout
28 maart t/m 25 mei 2018	Gemeente Bekkevoort
1 juni t/m 29 juli 2018	Gemeente Zoutleeuw
1 juni t/m 30 september 2018	Gemeente Zingem
1 augustus t/m 30 september 2018	Gemeente Koekelare
1 oktober t/m 30 november 2018	Gemeente Nazareth
1 oktober t/m 28 december 2018	Bibliotheek Kampenhout

7.2.3 Expo 'Taart!'

Aangezien het materiaal van de expo 'Taart' door de verschillende ontleningen van de voorbije jaren te veel schade had opgelopen, werd beslist om deze expo in 2018 niet meer te verhuren. Wel werd er een gepaste en blijvende 'herbestemming' voor deze expo gevonden. Vanaf 2019 zal deze expo jaarlijks een plaatsje krijgen op de Zoetemarkt in Kemmel.

7.2.4 Expo 'Platteland in de fifties'

De tijdloze tentoonstelling 'Platteland in de fifties' was tijdens de zomer (vanaf 9 juli t/m 22 augustus) nog eens te bewonderen op de Stedelijke Kinderboerderij in Brugge.

Foto: Opstelling van de rondreizende expo ‘Tractor, een ronkend verhaal’ tijdens Agricultura in Alden Biesen

8 Publicaties

8.1 Artikels

Beyers L., Segers Y. en Geyzen A., 'Streekspecialiteiten, culinaire identiteiten en vererfgoeding. Een inleiding', in: *Volkskunde. Tijdschrift over de cultuur van het dagelijks leven*, 119 (2018), p. 265-278.

Bisschop C. en De Winde, A., 'Gebakkelei over de Geraardsbergse mattentaart. De identiteitsconstructie van een streekproduct', in: *Volkskunde. Tijdschrift over de cultuur van het dagelijks leven*, 119 (2018), p. 381-395.

Bisschop C., 'Challenges & opportunities in safeguarding the culture of the Belgian draft horse', in: *Traditions and Change – Sustainable Futures, Proceedings of CIMA XVIII, AIMA triennial congress, 10-13 may, Tartu, Estonia,* Tartu, p. 32-37.

Bisschop C., 'De hond en zijn kar', in: Hoegaerts J. en Segers Y. (red.), *Bestiarium. Dieren, mensen en hun sociale geschiedenis,* Leuven, 2008, p. 21-26.

Bisschop C., 'Op straat. Een blik op het wetgevend kader en de symboolfunctie van tractoren op de openbare weg', in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 150-173.

Danckaert L. en Wellens, M., 'In het klein. De opmars van de speelgoedtractor', in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 184-199.

Demasure B., 'Het herstel van de veestapel na de Eerste Wereldoorlog', in: *Heemkundige Kring Wallo Welle*, 25 (2018), nr. 4, p. 5-9.

Draye G., 'Rouppeplein 23. Comme chez Soi', in: *Arduin*, 23 (2018), p. 7-21.

Draye G., 'Bollen en boterkoeken. De vererfgoeding van twee Diksmuidse specialiteiten', in: *Volkskunde. Tijdschrift over de cultuur van het dagelijks leven*, 119 (2018), p. 367-379.

Follebout M., De Zaeytijd D. en Bisschop C., 'Trek mee aan de flosj. De kermis vroeger, vandaag en morgen', in: *Faro | tijdschrift over cultureel erfgoed,* 11 (2018) 4, p. 44-47.

Hoegaerts J. en Segers Y., 'Bestiarium: een inleiding', in: Hoegaerts J. en Segers Y. (red.), *Bestiarium. Dieren, mensen en hun sociale geschiedenis*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2018, p. 7-13.

Paulussen F., 'Paard(en)kracht. De overgang naar gemotoriseerde pk's', in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 72-73.

Paulussen F., ‘Tracor als verbinding’, in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 178-179.

Paulussen F., ‘Met zachte maar beslissende hand. Genderverschillen bevestigd door de tractor’, in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 226-227.

Segers Y., 'Het spaarvarken', in: Hoegaerts J. en Segers Y. (red.), *Bestiarium. Dieren, mensen en hun sociale geschiedenis*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2018, p. 93-97.

Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B., 'Inleiding. Over boeren, tractoren en passie voor oldtimers', in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018, p. 10-23.

Segers Y. en Van Molle L., 'Financing agricultural research in Belgium, 1945-1975: a policy that bites its own tail', in: Dewilde B. en Poukens J. (Eds.), *Entrepreneurs, Institutions & Government Intervention in Europe (13th-20th centuries). Essays in honour of Erik Aerts*, Brussels, Academic and Scientific Publishers, 2018, p. 245-261.

Vekemans C. en Segers Y., ‘'Pénétration pacifique' en agrarische ontwikkeling. Landbouwkolonisatie in Katanga, 1910-1920’, in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis. Journal of Belgian History*, 2018, p. 38-64.

Woestenborghs B., ‘Op het veld. Gebruik en verspreiding van de tractor in de Belgische landbouw, 1904-1980’, in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, 2018, p. 28-67.

Woestenborghs B., ‘In productie. Een selectieve kijk op tractoren en hun constructeurs’, in: Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, 2018, p. 108-127.

8.2 Boeken en brochures

Beyers L., Segers Y. en Geyzen A., 'Regionale en nationale specialiteiten in de Lage Landen en Europa sinds einde 19de eeuw. Over culinaire identiteiten en vererfgoeding. Regional and national food specialities in the Low Countries and Europe since the 19th century. On culinary identities and heritagization', in: *Volkskunde. Tijdschrift over de cultuur van het dagelijks leven*, 119 (2018), p. 265-431.

Draye G., *Smaken van Brussel. Tien erfgoedverhalen* (Brussel 2018).

Hoegaerts J. en Segers Y. (red.), *Bestiarium. Dieren, mensen en hun sociale geschiedenis*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2018.

Segers Y., Paulussen F. en Woestenborghs B. (red.), *Tractor. Een geschiedenis*, Amsterdam, 2018.

8.3 Rapporten

Demasure B. en Woestenborghs B., *Naar waarde geschat. Waardering deelcollecties vlasteelt en landbouw Texture*, Leuven (Centrum Agrarische Geschiedenis), 2018. (www.hetvirtueleland.be/themes/CAG/images/files/Rapport_Naar_Waarde_Geschat_Texture.pdf).

Bisschop C. *Leren luisteren. Een handleiding voor mondelinge geschiedenis van landbouw, voeding en landelijk leven*, Leuven (Centrum Agrarische Geschiedenis), 2018. (www.hetvirtueleland.be/themes/CAG/images/files/Handleiding_mondelinge_geschiedenisCAG_extern.pdf).

8.4 Internetpublicaties

Bisschop C. en Vekemans C., 'Belgische boeren naar Congo. Boerenmigratie en landbouwkolonisatie in Katanga', 1910-1960, op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/boerenmigratie_landbouwkolonis.

Claeys D., 'Wereldoorlog I en de wederopbouw. Of hoe het platteland zich na de Eerste Wereldoorlog herstelde', op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/wo1_wederopbouw.

Danckaert L., 'Van heide-economie tot modelboerderij: landbouw in de Koloniën van Weldadigheid', op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/landbouw_kolonien_weldadigheid.

Demasure B., 'Het herstel van de veestapel', op: Boter bij de Vis WO1, 2018, op: www.boterbijdeviswo1.be/verhalen/herstel-en-wederopbouw/het-herstel-van-de-veestapel/.

Draye G., 'Hemels zoet. Dessert op het Vlaamse platteland, 1900-1940', op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/hemels_zoet.

Draye G., 'Carabouya, een echt Brussels anijssnoepje', op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., 'Comme chez Soi, van frituur tot sterrenrestuarant', op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., 'Gouden loof', op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., 'Grote (vroeg)markt', op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., 'In kannen en kruiken', op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘Italiaans ijs in Brusselse straten’, op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘Karakollen van Chez Jef et fils’, op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘’t Is altijd lente’, op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘Stadsboer’, op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘Stokerij Fovel’, op: http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/themas/smaken-van-brussel.

Draye G., ‘Hemels zoet. Dessert op het Vlaamse platteland, 1900-1940’, op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/hemels_zoet.

Osseweijer D. en Spolspoel S., ‘Goed gekookt. Van landbouwhuishoudscholen naar voedingsinstituten’, op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/landbouw_huishoudscholen.

Woestenborghs B., ‘Het bruine goud. Mest en bemesting op de Vlaamse velden’, op: https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/mest_en_bemesting.

9 CAG in de pers

9.1 Geschreven pers

‘Noeste West-Vlaamse boeren’, in: *De Zondag/West-Vlaanderen Midden*, 07 januari 2018, p. 13.

‘Na 167 jaar zijn zwemmende honden eindelijk erkend als Vlaamse traditie’, in: *Het Nieuwsblad/Regionaal: Roeselare-Tielt-Izegem*, 10 januari 2018, p. 3.

‘167 jaar en populair: Hondenzwemming is cultureel erfgoed’, in: *Het Nieuwsblad/Regionaal: Kortrijk-Waregem-Menen*, 10 januari 2018, p. 4.

‘Hondenzwemming wordt erfgoed na 167 jaar’, in: *Krant van West-Vlaanderen/De Weekbode Tielt*, 12 januari 2018, p 51.

Meurisse, F., ‘Hondenzwemming wordt erfgoed na 167 jaar’, in: *Krant van West-Vlaanderen/Het Wekelijks Nieuws Waregem*, 12 januari 2018, p. 25.

Dekeyzer, V., ‘Historische hoeves in kaart gebracht’, in: *Het Laatste Nieuws/Brabant-Hageland*, 27 januari 2018, p. 42.

‘Vlasteelt. Naar waarde geschat’, in: *Kiezen op Erfgoeddag. Erfgoeddag in Zuid-West-Vlaanderen*, maart 2018, p. 2.

Van Balen, G., ‘Weidebevloeiing moet werelderfgoed worden. Lommelse vloeiweiden krijgen internationale belangstelling’, in: *Het Belang van Limburg*, 13 april 2018, p. 24.

Van Balen, G., ‘Europa moet vloeiweiden beschermen’, in: *Het Belang van Limburg*, 16 april 2018, p. 20.

Van Balen, G., ‘Lommelse vloeiweiden moeten Unescowerelderfgoed worden’, in: *De Standaard/Limburg*, 14 april 2018, p. 35.

‘Boter bij de Vis in Zingem’, in: *De Zingemnaar*, nr. 320, juni 2018, p. 14.

‘Boerenverhalen op de fiets’, in: *Krant van West-Vlaanderen/Brugsch Handelsblad Brugge*, 22 juni 2018, p. 53.

‘Boerenverhalen op de fiets’, in: *Krant van West-Vlaanderen/De Zeewacht Kust*, 22 juni 2018, p. 39.

‘Expo Boter bij de Vis’, in: *Het Laatste Nieuws/Brabant-Hageland,* 20 juni 2018, p. 17.

‘Expo over jaarlijkse ‘biestemet’’, in: *Het Nieuwsblad/ regio Leuven-Hageland*, 31 augustus 2018, p. 2.

‘Expo: Tractor. Een ronkend verhaal’, in: *Landbouwleven*, 31 augustus 2018.

‘Foodies voor Arenberg’ in: *Programmabrochure Openingsweekend Arenberg Festival*, 20-21 oktober 2018.

‘Serious game Farmony een duurzame Vlaamse landbouw’, in: *Buiten 5*, november 2018, p. 25.

‘‘Erfgoed en verhalen verbinden platteland’. In gesprek met Jonas Dankcers en Mark Vanderborght’, in: *Buiten* 5, november 2018, p. 12-13.

Vandamme, L., ‘Landbouw in West-Vlaanderen/recensie Brecht Demasure, Boer: het noeste leven in West-Vlaanderen’, in: *Biekorf. West-Vlaams archief voor geschiedenis, archeologie, taal- en volkskunde*, 118 (2018), nr. 3, p. 368-369.

‘Voorpublicatie: Over boeren, tractoren en passie voor oldtimers’, deel 1, *Landbouwleven*, 7 december 2018.

‘Voorpublicatie: Over boeren, tractoren en passie voor oldtimers’, deel 2, *Landbouwleven*, 14 december 2018.

9.2 Digitale pers

‘Hondenzwemming erkend als Vlaams erfgoed’, op: *wtv.be*, 9 jan. 2018, https://www.focus-wtv.be/nieuws/hondenzwemming-erkend-als-vlaams-erfgoed

‘167 jaar en populair: Hondenzwemming is cultureel erfgoed’, op: *nieuwsblad.be,* 10 jan. 2018, https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180109_03288954

‘Een bijzonder boerenverhaal in de Oudlandpolder’, in: *Ferm! Land- en tuinbouw met toekomst*, jg. 6, 2018, p. 8.

‘Voorstelling boek: ‘Boer, het noeste leven in West-Vlaanderen’’, in: *Nieuwsbrief CO7*, nr. 102, januari 2018, https://us15.campaign-archive.com/?u=d31521783112dd1426da1388f&id=2d90088a4f

Dekeyzer, V. & Strouven, R., ‘GEMEENTEBESTUUR VRAAGT EIGENAARS MEE TE WERKEN MET ONDERZOEK’, op: *hln.be*, 27 jan. 2018, https://www.hln.be/regio/geetbets/historische-hoeves-in-kaart-gebracht~a91c4a58/

‘CAG zoekt ronkende verhalen voor bijzonder tractorboek’, op: *VILT*, 29 januari 2018, http://www.vilt.be/cag-zoekt-ronkende-verhalen-voor-bijzonder-tractorboek

‘Uit de oude doos: het platteland maakt kennis met cake, biscuits en soufflé’, op: *Veldverkenners*, 29 januari 2018, http://www.veldverkenners.be/uit-de-oude-doos-het-platteland-maakt-kennis-met-cake-biscuits-en-souffle

‘CAG: “Kijk maatschappij op mest is drastisch veranderd”’, op: *VILT*, 15 maart 2018, http://www.vilt.be/cag-kijk-maatschappij-op-mest-is-drastisch-veranderd

Olbrechts A.-C., ‘Pilootproject waardering CAG in de kijker’, op: *FARO*, 29 maart 2018, https://faro.be/blogs/anne-catherine-olbrechts/pilootproject-waardering-cag-de-kijker

‘Uit de oude doos: mest was ooit 'het bruine goud', op: *Veldverkenners*, 4 april 2018, http://www.veldverkenners.be/uit-de-oude-doos-mest-was-ooit-het-bruine-goud

‘Vloeiweiden zijn landbouwgeschiedenis én natuurpracht’, in: *VILT*, 13 april 2018, http://www.vilt.be/vloeiweiden-zijn-landbouwgeschiedenis-en-natuurpracht

‘ERFGOEDDAG: KIES jij voor immaterieel erfgoed?’, op: *Platform Immaterieel Erfgoed*, 18 april 2018, http://www.immaterieelerfgoed.be/actueel/nieuws

‘Mattentaart en jenever?!, in: *nieuwsbrief Jenevermuseum*, 18 april 2018, http://create.sendtex.com/121/?m1=yaylhx1b0oxlsocf07apxylbxksac&m2=13d5

‘Witteraars gezocht’, in: *nieuwbrief Natuurpunt Werkgroep Erfgoed*, 20 april 2018, http://werkgroeperfgoed.cmail19.com/t/ViewEmail/r/61F1E75BB1FCB6402540EF23F30FEDED/BCD28F785585F3952018F019E6F15D33

‘Iedereen welkom op het Lentefestival’, op: *beweging.net*, 29 maart 2018, https://www.beweging.net/brussel-halle-vilvoorde/nieuws/40-nieuwsberichten/2911-iedereen-welkom-op-het-lentefestival

‘Over Erfgoeddag: Lentefestival’, op: *out.be*, april 2018, https://www.out.be/nl/events/531966/erfgoeddag-lentefestival/

[geen vermelding CAG] ‘Originele rustplek voor fietsers in Tienen’, op: *Radio 2.be*, 22 april 2018, https://radio2.be/vlaams-brabant/originele-rustplek-voor-fietsers-in-tienen

[geen vermelding CAG] ‘Bietenwagon wacht bloesemwandelaars op’, op: *nieuwsblad.be*, 22 april 2018, https://www.nieuwsblad.be/cnt/blrbi_03475906

[geen vermelding CAG] ‘Fietsers en wandelaars kunnen rusten in oude bietenwagon’, op: *hln.be*, 23 april 2018, https://www.hln.be/regio/tienen/fietsers-en-wandelaars-kunnen-rusten-in-oude-bietenwagon~a42e1be2/

‘2.8 Oude gebruiken en dierenwelzijn’, in: *Activiteitenverslag 2017 van de Vlaamse Raad voor dierenwelzijn’, op: Adviezen en publicaties van de Raad voor Dierenwelzijn*, 25 mei 2018, https://www.lne.be/adviezen-en-publicaties-van-de-raad-voor-dierenwelzijn?+Raad+voor+Dierenwelzijn&utm_term=0_4d0820c7d2-7bd6eeedcb-244514977

‘De Oudlandpolder – fietsroutes’, op: *Brugseommeland.be*, mei 2018, https://www.brugseommeland.be/nl/oudlandpolder

‘Boter bij de Vis in Zingem’, in: *De Zingemnaar*, nr. 320, juni 2018, p. 14, https://www.zingem.be/website/6413-www/version/live/part/AttachmentData/data

‘Tentoonstelling ‘Boter bij de Vis’’, op: *Zoutleeuw.be*, juni 2018, http://www.zoutleeuw.be/website/21858-www.html

‘Terug in de (school)tijd: van melkmeisje tot voedingsprofessional’, op: *Veldverkenners*, 7 juni 2018, http://www.veldverkenners.be/terug-in-de-schooltijd-van-melkmeisje-tot-voedingsprofessional

‘Expo Boter bij de Vis’, op *hln.be*, 20 juni 2018, https://www.hln.be/regio/zoutleeuw/expo-boter-bij-de-vis~a4f97664/

[Foto’s van tractorkar, geen vermelding CAG], op: *Landbouwleven*, ‘Herbeleef zonovergoten Agricultura’ - fotoreportage, 2 juli 2018, http://www.landbouwleven.be/3294/article/2018-07-02/herbeleef-zonovergoten-agricultura

‘Doen: bezoek de expo 'Tractor: een ronkend verhaal'’, op: *Landelijke Gilden*, 5 juli 2018, https://www.landelijkegilden.be/informeren/actualiteit/doen-bezoek-de-expo-tractor-een-ronkend-verhaal.

‘‘Boter bij de Vis’: meer dan een reizende tentoonstelling’: op: *Belgian Federation of Tourist Press*, 3 augustus 2018, https://www.bftp.be/boter-bij-de-vis-meer-dan-een-reizende-tentoonstelling/

‘Uit de oude doos: Belgische boer-kolonisten in Katanga’, op: *Veldverkenners*, 6 augustus 2018, http://www.veldverkenners.be/uit-de-oude-doos-belgische-boer-kolonisten-in-katanga

‘Erfgoed op de veemarkt’, in: *nieuwsbrief Erfgoedcel Leuven*, 27 augustus 2018, https://www.erfgoedcelleuven.be/nl/erfgoed-op-de-veemarkt

‘Contactdag CAG Bouwen en heropbouwen’, in: *Nieuwsbrief CO7*, 31 augustus 2018, https://mailchi.mp/co7/erfgoednieuws-co7-september-2018?e=fbd67cba4f

‘Belgische tractoren en motoren in de aandacht’, in *Landbouwleven*, 2 september 2018 [papieren versie op 31 augustus] https://www.landbouwleven.be/3659/article/2018-09-02/belgische-tractoren-en-motoren-de-aandacht [CAG vermeld in bijschrift foto onderaan].

[geen vermelding CAG] ‘Internationale ontmoeting in Lommel’, in: *Nieuwsbrief Werkgroep Erfgoed Natuurpunt*, 4 september 2018, https://wg-werkgroeperfgoed.cmail20.com/t/ViewEmail/r/3C720ED8A8144A0D2540EF23F30FEDED/BCD28F785585F3952018F019E6F15D33

‘Contactdag CAG Bouwen en heropbouwen’, op: *www.westhoek.be*, 6 september 2018, http://www.westhoek.be/nieuws/63456/contactdag-cag-bouwen-en-heropbouwen

‘Contactdag CAG Bouwen en heropbouwen’, op: *www.wo1.be*, 6 september 2018, http://www.wo1.be/nl/nieuws/63456/contactdag-cag-bouwen-en-heropbouwen

‘Contactdag CAG Bouwen en heropbouwen’, in: *Nieuwsbrief Erfgoed Haspengouw*, 7 september 2018, https://mailchi.mp/da1af84a6167/projectsubsidies-vacature-contactdagen?e=7455b85285

‘Van hondenvlees eten tot executies: zo leefden Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog’, 18 september 2018, op: *Knack Online,* https://www.knack.be/nieuws/geschiedenis/van-hondenvlees-eten-tot-executies-zo-leefden-belgen-tijdens-de-eerste-wereldoorlog/article-longread-1199237.html?utm_source=Newsletter-18/09/2018&utm_medium=Email&utm_campaign=Newsletter-RNBDAGKN&M_BT=6818757069648

‘Contactdag CAG Bouwen en heropbouwen, op: *www.erfgoedcelco7.be*, 18 september 2018, http://www.erfgoedcelco7.be/

‘Landbouw in de Koloniën van Weldadigheid’, op: *Veldverkenners*, 12 oktober 2018, http://www.veldverkenners.be/van-heide-economie-tot-modelboerderij-landbouw-in-de-kolonien-van-weldadigheid

‘Oorlogskost’, op: *www.erfgoedcelbrussel.be*, 8 november 2018, http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/oorlogskost

‘Naar waarde geschat?’, op: *www.bokrijk.be*, 21 november 2018, https://www.bokrijk.be/nl/blog/2018/11/21/naar-waarde-geschat

‘Ben jij een koffieneus?’ op: *Cera, E-zine*, 3 december 2018, https://www.cera.be/nl/Nieuws/MaatschappelijkeProjecten/20181130_N_oproep_koffieneuzen?utm_source=Measuremail&utm_medium=email&utm_campaign=20181130_e_zine_Cera&utm_term=949.138462.1809.0.138462&utm_content=+600+taal+N+of+E

‘De Groote Oorlog voorbij’, op: *Faro*, 5 december 2018, https://faro.be/blogs/gregory-vercauteren/de-groote-oorlog-voorbij (vermelding themaverhaal ‘Wereldoorlog I en de wederopbouw. Of hoe het platteland zich na de Eerste Wereldoorlog herstelde’)

‘Een portie voedingsgeschiedenis’, in: *portfolio en nieuwsbrief Josworld*, https://www.josworld.org/work/smaken-van-brussel/

‘Naar waarde geschat’, in: *Bokrijk Bulletin*, december 2018, http://bokrijkbulletin.be/2018-12/naar-waarde-geschat?utm_source=Bokrijk+Bulletin&utm_campaign=e216beaad9-Bulletin_11&utm_medium=email&utm_term=0_6c52bc88e5-e216beaad9-280100605&ct=t(EMAIL_CAMPAIGN_BULLETIN_11)

‘Voorpublicatie ‘Tractor, een geschiedenis’... over boeren, tractoren en passie voor oldtimers’, deel 1, in *Landbouwleven*, 14 december 2018, https://www.landbouwleven.be/4302/article/2018-12-14/voorpublicatie-tractor-een-geschiedenis-over-boeren-tractoren-en-passie-voor [deel 1 verscheen online dus 1 week later dan op papier]

‘Waarom de tractor na WOII een succes werd’, voorpublicatie deel 2, in *Landbouwleven,* 14 december 2018, https://www.landbouwleven.be/art/d-20181212-3Q66J1?referer=%2Farchives%2Frecherche%3Fdatefilter%3Dlastyear%26sort%3Ddate%2520desc%26word%3Dtractor%2520een%2520geschiedenis.

Boekentip: ‘Tractor. Een geschiedenis’, op: *Veldverkenners*, 19 december 2018, http://www.veldverkenners.be/boekentip-tractor-een-geschiedenis

9.3 Audiovisuele pers

[geen vermelding CAG] http://www.robtv.be/nieuws/tienen/oude-bietenwagon-nieuwe-rustplaats

[geen vermelding CAG] https://www.focus-wtv.be/nieuws/hondenzwemming-erkend-als-vlaams-erfgoed

‘De aantrekkingskracht van de tractor. Interview met Bert Woestenborghs’, in: Nieuwsweekend NPO 1, zaterdag 8 december 9.30 uur, https://www.nporadio1.nl/nieuwsweekend/onderwerpen/482888-de-aantrekkingskracht-van-de-tractor

10 CAG in cijfers

	2018	***2017***
Aantal personeelsleden	**12**	10
Aantal elektronische nieuwsbrieven	**10 (6 +4)**	9 (6 + 3)
Aantal ontvangers e-nieuwsbrief	**2.970**[6]	3.236
Aantal zelf georganiseerde studiedagen of vormingsactiviteiten i.s.m. andere partners	**18**	8
Aantal deelnemers op studie- en vormingsactiviteiten	**> 3000**	249
Aantal publicaties	**25**	30
Aantal lezingen	**26**	20
Aantal artikels in de geschreven pers of op radio/TV	**22**	32
Aantal artikels elektronische pers	**50**	80
Aantal vragen om niet-projectgerelateerde informatie (elektronisch, schriftelijk, telefonisch)	**389**	380
Aantal aanvragen beeldmateriaal HVL	**197**[7]	163
Aantal volgers op Facebook	**1.025**	826
Aantal volgers op Instagram	**192**	/

	Bezoekers (geheel)	**Bezoekers (uniek)**	**Nieuwe bezoekers**	**Pagina-weergaves**
www.hetvirtueleland.be				
2017	58.416	46.761	80.04%	212.532
2018	**79.525**	**62.939**	**90.2 %**	**254.575**
www.boterbijdeviswo1.be				
2017	6.630	5.110	77.07%	13.215
2018	**8.257**	**6.207**	**88.1%**	**15.261**
www.collectiebulskampveld.be (vanaf september 2018)				
2018	**163**	**69**	**78.4%**	**422**

[6] Daling in aantal ontvangers van de nieuwsbrief is te verklaren door de ingang van de AVG-wetgeving (GDPR) op 25 mei 2018, waarbij abonnees gevraagd werd of zij ingeschreven wilden blijven op onze mailings (zie: https://hetvirtueleland.be/gdpr_privacy).

[7] Waarvan 121 aanvragen voor niet-commercieel gebruik (44 voor publicaties, 20 voor educatief gebruik, 11 voor tentoonstellingen, 11 voor wetenschappelijk onderzoek en 35 niet gespecifieerd), 58 aanvragen voor privégebruik (verzameling of onderzoek familiegeschiedenis) en 18 voor commercieel gebruik (publicaties).

Aantal bezoekers via diverse kanalen:

	Direct	Zoekmachines	Andere websites	Sociale media
www.hetvirtueleland.be				
2017	8.813	35.423	2.998	914
2018	**9.879**	**48.839**	**4.056**	**1.196**
www.boterbijdeviswo1.be				
2017	745	3.884	414	202
2018	**1.103**	**4.818**	**359**	**137**
www.collectiebulskampveld.be (vanaf september 2018)				
2018	**65**	**5**	**4**	**7**

Foto: Het team van CAG/ICAG na de University Run van de KU Leuven

LIJST VAN AFKORTINGEN

AAT	Arts and Architecture Thesaurus
ACHS	Association for Critical Heritage Studies
AMSAB-ISG	Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging Instituut voor Sociale Geschiedenis
AMVB	Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel
ASG	Academie Streekgebonden Gastronomie
AVG/GDPR	Algemene Verordening Gegevensbescherming/ General Data Protection Regulation
CAG	Centrum Agrarische Geschiedenis
CJM	Cultuur, Jeugd en Media
COMETA	Collectiemetadata
CORN	Comparative Rural History of the North Sea Area
CRKC	Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur
CVAa	Centrum Vlaamse Architectuurarchieven
D4O	Domein 4-overleg
ERHFDBA	European Rural History Film Database Association
ETWIE	Expertisecentrum voor Technisch Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed
EURHO	European Rural History Organisation
FAAB	Féderation of Anglophone Africans in Belgium
FMDO	Federatie van sociaal culturele verenigingen van mensen met een migratieachtergrond
HMCK	Historische Machineclub Kempen
HVL	Het Virtuele Land
IAAM/AIMA	International Association of Agricultural Museums
ICAG	Interfacultair Centrum Agrarische Geschiedenis
IC	Internationaal Comité
ICE	Immaterieel Cultureel Erfgoed
ICH	Intangible Cultural Heritage
ICREFH	International Committee for the Research into European Food History
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
INRA	Institut Nationale de la Recherche Agronomique
IOED	Intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst
KADOC	Documentatie- en onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving
KIEN	Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
KVLV	Katholiek Vormingswerk voor/van Landelijke Vrouwen
LECA	Landelijk Expertisecentrum voor Cultuur van alledag
MERL	Museum of English Rural Life
MIAT	Museum voor Industriële Archeologie en Techniek
MoSa	Moderniteit en Samenleving
MOT	Museum voor de Oudere Technieken
NAVIGO	Nationaal Visserijmuseum Oostduinkerke
OD	Operationele Doelstelling

ODIS	Onderzoeksteunpunt en databank intermediaire structuren in Vlaanderen
OKV	Openbaar Kunstbezit Vlaanderen
PDPO	Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling
POM	Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij
SADA	Stedelijke Archief en Documentatiecentrum Aarschot
SD	Strategische Doelstelling
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats
‘t Grom	Groentemuseum Sint-Katelijne-Waver
TSEG	Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VAC	Vlaams Administratief Centrum
VGM-EIP	Veiligheid, Gezondheid en Milieu, Eerste Interventie Ploeg
VILT	Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VTV	Verenigde Tractor Vrienden
VUB	Vrije Universiteit Brussel
WIE	Werkplaats immaterieel erfgoed

Missie

Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG vzw) wil, samen met andere geïnteresseerden, de geschiedenis en het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven in Vlaanderen en Brussel sinds 1750 bestuderen, bewaren, borgen en ontsluiten. Dit materieel en immaterieel erfgoed wordt belicht in zijn nationale en internationale context en met bijzondere aandacht voor de interactie met actualiteit en toekomst.

De werking van CAG is opgebouwd rond drie pijlers.

-Erfgoedonderzoek: CAG is een **kenniscentrum** voor agrarisch erfgoed.

-Knooppunt: CAG is een onafhankelijk **knooppunt** voor erfgoedinitiatieven. Het biedt ondersteuning, geeft advies en werkt samen 'op maat' van partners en erfgoedgemeenschappen.

-**Publiekswerking**: CAG biedt informatie, educatie en vorming voor een ruim en divers publiek.

De nodige wetenschappelijke ondersteuning wordt aangereikt door het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis (ICAG) van de KU Leuven, een zusterorganisatie van CAG.

CAG is erkend door de Vlaamse Overheid als expertisecentrum voor het agrarisch erfgoed in Vlaanderen en Brussel.

CAG kan rekenen op de steun van:

CAG

CENTRUM AGRARISCHE GESCHIEDENIS

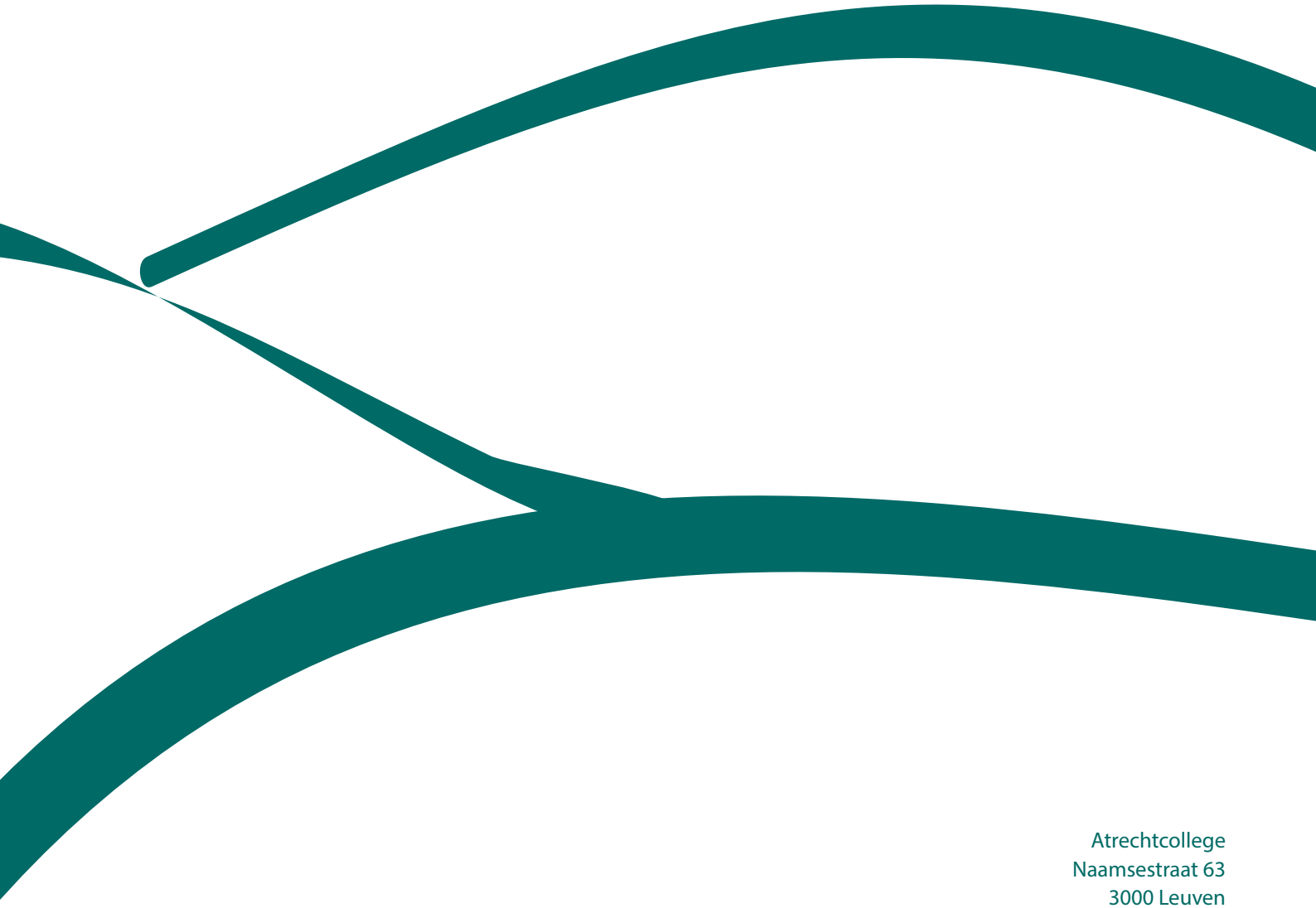

Atrechtcollege
Naamsestraat 63
3000 Leuven

Tel. 016 32 35 25

contact@cagnet.be
www.hetvirtueleland.be